

TARTU ÜLIKOOL
Filosoofiateaduskond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Uusima aja õppetool

Kätlyn Metsmaa

Ajaleht „Rahva Sõna“ 1927-1938

Bakalaureusetöö

Juhendajad: Jaak Valge (PhD)
Anu Pallas (MA)

TARTU 2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. „Rahva Sõna“ ilmumine 1927-1933.....	10
1.1 Eesti Vabariik 1918-1933	10
1.2 „Rahva Sõna“ toimimine, välimus ja olemus kuni 1933	11
1.3 Majanduslik külg.....	14
1.4 Toimetus	16
1.5 Ideoloogia.....	18
1.6 Rikkumised.....	20
2. „Rahva Sõna“ ilmumine 1934-1938.....	23
2.1 Autoritaarne kord Eesti Vabariigis	23
2.2 „Rahva Sõna“ toimimine, välimus ja olemus.....	25
2.3 Majanduslik külg.....	27
2.4 Toimetus	29
2.5 Ideoloogia.....	30
2.6 Rikkumised.....	32
Kokkuvõte	36
Kasutatud allikad ja kirjandus	38
Summary.....	42
Lisad	45
Lisa 1. „Rahva Sõna“ olulisemad majandusandmed aastatel 1927-1938.	45
Lisa 2. „Rahva Sõna“ vastutavad toimetajad, peatoimetajad ja väljaandjad 1927-1938. .	47
Lisa 3. „Rahva Sõna“ toimetuse liikmed ning kaastööd teinud ajakirjanikud 1927-1938.	48
Lisa 4. Kirjastuse ja Trükitööstuse ühingu „Rahva Sõna“ juhatuse liikmed ning nende kuulumine erakonda 1927-1938.....	50
Lisa 5. „Rahva Sõnale“ esitatatud süüdistused 1927-1938.....	52
Lisa 6. „Rahva Sõna“ sulgemisotsuse juures välja toodud artiklid.....	65

Sissejuhatus

1918. aastal iseseisvunud Eesti Vabariik võttis 1920. aastal Asutava Kogu poolt vastu põhiseaduse, mis oli üks Euroopa demokraatlikumatest, sisaldades ulatuslikke kodanike põhiõigusi ja -vabadusi.¹ Lähtuvalt vastu võetud põhiseadusest viidi 1920. aasta novembris läbi esimesed Riigikogu valimised, kus osales 10 erinevat poliitilist parteid ja rühmitust.² 1920ndate Eesti erakonnad jagunesid oma tekkelt neljaks: 1905. aasta revolutsiooni päevil loodud ja Eesti iseseisvudes uuesti sündinud parteid; ülevenemaalistest parteidest lahkunud Eesti organisatsioonid; ülevenemaaliste parteide Eesti harud; uued erakonnad.³ Võttes aluseks Riigikogu valimised vahemikus 1920-1932, olid suurimateks ja edukaimateks parteideks agraarparteid Põllumeestekogud ja Asunikud, mis 1932. aastaks ühinesid Põllumeestekogude ja Põllumeeste, Asunikkude ning Väikemaapidajate Koondiseks, keskerakonnad Rahvaerakond ja Tööerakond ning vasakpoolne partei Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei.⁴

Tekkinud parteidele oli omane partei-tuumiku seotus kindla väljaandega ning partei liidriks kujunes tihti antud väljaande peatoimetaja.⁵ Paljud ajakirjanikud liikusid seega poliitilisse avalikkusesse.⁶ Ajalehtedest kujunesid ideoloogilise ja poliitilise funktsiooni täitjad, mille eesmärgiks oli viia erakonna programmilisi taotlusi rahva hulka.⁷ Erakondlikest väljaannetest olid suurima tiraažiga Eesti Tööerakonna „Vaba Maa“ ning Eesti Rahvaerakonna „Postimees“, kõige loetumaks ajaleheks oli aga rippumatu „Päevaleht“.⁸

1930ndate alguses jõudis Eestisse ülemaailmne majanduskriis, millega kaasnes paljudes riikides ka poliitiline kriis ning demokraatialt üleminek autoritaarsele korrale. 1930ndate alguses, majanduskriisi ja sisepoliitilise kriisi ajal, kasvasid poliitilise jõuna vabadussõjalased. Uue põhiseaduse küsimuse ning eelkõige ägestunud poliitilise võitluse põhjendustega kuulutas riigivanem Konstantin Päts 12. märtsil 1934 välja kaitseseisukorra, millest kasvas

---

¹Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 12

²Samas, lk 15

³Toomla, R. Eesti erakonnad. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1999, lk 111

⁴Samas, lk 168,169

⁵Samas, lk 90, 94

⁶Pallas, A. (2001). Eesti Vabariigi ajakirjanik 1919-1940. Keel ja kirjandus, 2011, nr 7 ja 8, lk 473

⁷Kivimägi, S. (1984). Eestikeelsed päevalehed 1891-1940. Peegel, J. (vast. Toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost IV. Tartu: Tartu Ülikool, lk 55

⁸Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 62

välja autokraatlik kord. Eesti ei olnud erandiks, ka näiteks Lätis viis peaminister Karlis Ulmanis 1934. aastal läbi riigipöörde, mille tulemusel kehtestati autokraatlik kord. 1935. aastal keelustati Eesti Vabariigis kõikide poliitiliste organisatsioonide tegevus ning loodi Isamaaliit, mida ametlikult käsitleti kui üldkultuurilist ühingut, kuid mis tegelikkuses oli valitsuse toetusel eksisteeriv ülevalt alla juhitud poliitiline organisatsioon, mille liikmed olid kohustatud toetama valitsuse poliitilist suunda.⁹

1930ndate majandusraskused ning sisepoliitiline kriis muutsid raskeks ka seni ilmunud väljaannete ilmuma jäämise ning uute tekkimise. Sellest hoolimata ilmus erinevaid väljaandeid kõige rohkem just 1933. aastal. 1918-1940 ilmus Eesti Vabariigis kokku 440 ajalehte, mis tähendas tihedat konkurentsi ning pidevat võitlust lugejaskonna eest.¹⁰

1923. aastal koondusid kahe vasakerakonna, Iseseisva Sotsialistliku Tööliste Partei ja Eesti Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei, sarnast meelsust kandvad liikmed ning hakkasid välja andma ajalehte „Ühendus“. 1925. aasta aprillis kaks erakonda ühinesid ning moodustasid Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei. Väljaantav ajaleht hakkas 1927. aastast kandma nime „Rahva Sõna“. ¹¹ „Ühendus“ oli seega sotsialistide häälekandjana „Rahva Sõna“ ajakirjanduslikuks eelkäijaks. Kui „Ühenduse“ väljaandjaks olid eraisikud, siis „Rahva Sõna“ jõudis kirjastuse alla kuulumata ilmuda vaid ühe aasta - Eesti Vabariigi ajakirjanduse omandisuhetes toimunud muutustes nihkus ajalehtede väljaandmine kindlate isikute käest kirjastustele. ¹² Siseministri resolutsiooniga 31. jaanuarist 1928 võeti Kirjastuse ja trükitehase ühingu „Rahva Sõna“ ühingu, seltside ja nende liitude registrisse arvele. ¹³ Kirjastusühisused tagasid ajalehtedele majanduslikult stabiilsema järje ning mitmed kirjastusühisused loodi eesmärgiga tagada erakonna väljaande ilmumine – nii oli „Rahva Sõna“, aga ka Eesti Tööerakonna „Vaba Maa“ ja Põllumeestekogude „Kaja“, puhul. ¹⁴

Terviklikku käsitlust ajalehe „Rahva Sõna“ kohta ilmunud ei ole, kuid mainimist leiab väljaanne mitmetes ajakirjandusajalugu käsitlevates teostes. Bibliograafiana leiab kuni 1930. aastani „Rahva Sõna“ üldised ilmumisandmed raamatutest „Eesti ajakirjandus 1766-1930:

---

⁹ Pajur, A. (2005). Autoritaarne Eesti, Riigipööre. Vahre, S. (peatoim.). Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Tartu: Kirjastus Ilmamaa, lk 94

¹⁰ Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 58

¹¹ Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 39, 41

¹² Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 52

¹³ Kirjastuse ja Trükitehase Ühingu „Rahva Sõna“ ERA F 14 n 7 s 846, 31.01.1928-11.06.1937.

¹⁴ Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 48

Bibliograafia ühes toimetajate ja väljaandete loeteluga¹⁵ ja „Eestikeelne ajakirjandus 1766-1940 II“¹⁶, üldised andmed kogu ilmumisaja kohta on leitavad ka Rahvusraamatukogu Rahvusbibliograafia andmebaasist.¹⁷ Toimetuse liikmete ning kaastööd teinud ajakirjanike andmed on kättesaadavad Eesti biograafilisest andmebaasist ISIK¹⁸ ning Rosmarii Kurvitsa ning Anu Pallase koostamisel olevast kogumikust „Eesti ajakirjanduse biograafiline leksikon 1940. aasta juunipöördeni“.¹⁹

Halliki Harro raamat „Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993“ vaatleb Eesti ajakirjandusajalugu riigivõimu ja ajakirjanduse suhete ning ajakirjanduse kui institutsiooni seisundi ja arengu alusel. Vähe uuritud valdkonnana on teoses välja toodud moodsa ajakirjandusepohhi algus – 1920ndate vaba ajakirjanduse areng ning 1930ndate ajakirjanduse roll totalitarismi ajal.²⁰ Raamatus on oluline koht 1920-1940 peetud ajakirjandust puudutanud kohtuprotsessidel ja –otsustel ning autor on välja toonud arvamuse, et selle uurimisvaldkonna näol on tegemist ainetevahelise valdkonnaga, mis annab ülevaate ajakirjanduse ja õigusajaloo seostest, ning mille uurimine ei ole kaugeltki ammendunud.²¹ Lisaks on raamatus iseloomustatud ajakirjanduse kohandumist vastavalt valitsevale korrale – esmalt kohanemist iseseisva riigi ajakirjanduseks, sõnavabaduse tingimustes, mida Eesti ajakirjandus varem kogenud polnud, ning seejärel ümberorienteerumist 1934. aastal toimunud sisepoliitilistele muutuste tõttu, mis tõid endaga kaasa piiratud sõnavabaduse ja rahvuspropaganda.²²

Eesti ajakirjanduse kujunemist on käsitletud ka sarja „Eesti ajakirjanduse ajaloo“ erinevates kogumikes. 1991. aastal ilmus kogumikus „Eesti ajakirjanduse ajaloo VII“ Epp Laugu artikkel „Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel“, milles on 1920ndate Eesti Vabariigi ajakirjandust iseloomustatud tsensuurivaba ning sõna- ja trükivabadusele toetuvana, tänu millele muutus ajakirjandus üha enam avalikke huve täitvaks.²³ 1930ndate alguse

---

¹⁵Antik, R. Eesti ajakirjandus: 1766-1930: Bibliograafia ühes toimetajate ja väljaandjate loeteluga. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 1932

¹⁶Annus, E. & T. Loogväli. Eestikeelne ajakirjandus 1766-1940. II. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2002

¹⁷Eesti Rahvusraamatukogu Rahvusbibliograafia andmebaas: Ajaleht „Rahva Sõna“. URL (kasutatud mai 2013) <http://erb.nlib.ee/?kid=12172844&oid=d9d117f7>

¹⁸Eesti Rahvusraamatukogu andmebaas „Eesti Rahvusbibliograafia andmebaas DEA“: „Rahva Sõna“. URL (kasutatud mai 2013) <http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik/index.php>

¹⁹Kurvits, R. & A. Pallas. Eesti ajakirjanduse biograafiline leksikon 1940. aasta juunipöördeni. *Käsikiri*, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

²⁰Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 21

²¹Samas, lk 10

²²Samas, lk 137

²³Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloo VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 70

majandus- ja sisepoliitikakriisist sai autori sõnul aga alguse järk-järguline autoritaarse valitsemise kontrolli alla langemine.²⁴

1996. aastal ilmus kogumikus „Eesti ajakirjanduse ajaloost X“ Epp Laugu artikkel „Eesti ajakirjanduse süsteemi kujunemine“, milles autor tõi välja Eesti Vabariigis ilmunud väljaannete odavuse, hea kättesaadavuse ning mitmekülgse sisu, mis võimaldasid ajakirjandusturul jõuda 1930ndate alguseks täitumise faasi, mis omakorda tähendas järjest tihenevat konkurentsi.²⁵

Samas kogumikus ilmus ka Halliki Harro ja Meelis Somelari artikkel „Eesti ajaleheturu kujunemise aspekte kahe maailmasõja vahelisel perioodil“, milles oli aastaid 1932-1934 Eesti Vabariigi ajakirjanduses iseloomustatud kui destabiliseerumise perioodi, mil tekkis palju lühiealisi väljaandeid ning ajalehtede müüginumbrid ning reklaamimahud vähenesid.²⁶ Täiendamist vajava valdkonnana on autorid välja toonud üksikväljaannete majandusliku käekäigu, mille uurimine võimaldaks luua tervikliku pildi ajakirjanduse kui ettevõtluse arengust.²⁷

Üldisest poliitilisest taustast ülevaate saamisel on antud töös peamiselt lähtunud Ants Ruusmanni raamatust „Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng“, mis käsitleb olulisemaid pöördepunkte Eesti Vabariigis perioodil 1920-1940. Raamatus on riikliku korralduse alusel eristatud demokraatlikku ja autoritaarset perioodi. Konstantin Pätsi riigipöörde puhul toob autor välja, et vabadussõjalaste tegevuse peatamise eesmärgil sooritatud riigipööre kiideti heaks kõikide erakondade ja juhtpoliitikute poolt, seejuures eriti kahjurõõmsad olid sotsialistid.²⁸ Sotsialistide väljaannet „Rahva Sõna“ iseloomustab autor kui 1920ndate teise poole ühte loetavaimat päevalehte, mis täitis ka olulist rolli sotsialistide tugevas propagandatöös.²⁹

Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei tegevusest annab ülevaate ka Olaf Kuuli raamat „Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991“. O. Kuuli toob välja Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei populaarsuse tõusu kuni 1930ndate alguseni, mil poliitiline olustik keeruliseks muutus ning erinevate erakondade populaarsust ei olnud enam võimalik parteide keelustamise

---

²⁴Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 70

²⁵Lauk, E. (1996). Eesti ajakirjanduse süsteemi kujunemine. Maimik, P. (toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost X. Tartu: Tartu Ülikool, lk 34

²⁶Harro, H. & M. Somelar. (1996). Eesti ajaleheturu kujunemise aspekte kahe maailmasõja vahelisel perioodil. Maimik, P. (toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost X. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, lk 38

²⁷Samas, lk 60

²⁸Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 108

²⁹Samas, lk 25

tõttu täpselt hinnata.³⁰ Eesti Sotsialistlikku Tööliste Parteid iseloomustab autor seejuures kui tasakaalukalt reformimeelset erakonda, mille eesmärgiks oli küll sotsialismini jõudmine, kuid seda pikemas perspektiivis ning sinna jõudmiseks ei peljatud ka koostööd mittesotsialistlike erakondadega.³¹

Käesolevas bakalaureusetöös uuritakse ühte seni põhjalikumalt uurimata osa Eesti ajakirjandusajaloost, ajalehe „Rahva Sõna“ lugu selle asutamisest 1927. aastal kuni sulgemiseni 1938. aastal. „Rahva Sõna“ ilmumise aastaid on antud bakalaureusetöös analüüsitud kahe erineva perioodi alusel – 1927-1933 ning 1934-1938. Perioodide määratlemisel on aluseks võetud seisukoht, et peale Konstantin Pätsi kaitseseisukorra väljakuulutamist 1934. aastal muutus olukord Eesti Vabariigis autoritaarseks ning õigusi, sh ajakirjanduslikke, hakati tunduvalt rohkem piirama. Kuigi põhiseadusest lähtuvalt kehtis mõlemal perioodil sõnavabadus,³² reguleeris ajakirjanduse tööd esialgu trükiseadus³³ ning hiljem Kaitseseisukorraseadus. Käesolev bakalaureusetöö on üles ehitatud kahe määratletud perioodi lõikes ning kummagi perioodi puhul on analüüsitud järgnevaid punkte:

1. Ajalehe üldist toimimist. Vaadeldud on väljaande välimuse kujunemist, majanduslikku käekäiku ja isikulist koosseisu, eriti toimetuste kõige olulisemat isikut - vastutavat toimetajat, kellele suunati rikkumiste eest määratud karistused. Toimetuse teiste liikmete koosseisu on vaadeldud võimaluse piires, kuna kaadri volavus oli toimetustes suur ning palju kasutati kaasautorite ning kirjasaatjate töid.
2. Ideoloogilist tausta. „Rahva Sõna“ oli Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei häälekandja ning see lubab arvata, et suurem osa meeleoludest ja poliitilistest hoiakutest, mida väljaanne edastas, olid partei peavoolu seisukohad. Selle tõttu on välja toodud olulisemad pöörded Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei tegevuses ning kõrvutatud neid muutustega „Rahva Sõna“ töös ja olemuses.
3. Süüdistusi. Ajendatuna 1938. aasta sulgemisotsusest, on mõlema perioodi lõikes vaadeldud ka „Rahva Sõnale“ esitatud süüdistusi. Seejuures on välja toodud seadused, millele tuginedes kaebused olid koostatud ning millised olid tulemused.

---

³⁰Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 57

³¹Samas, lk 45

³²Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 83

³³Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 37

Käesoleva bakalaureusetöö peamiseks eesmärgiks on kirjeldada ajalehe „Rahva Sõna“ toimimist, võttes aluseks kaks perioodi, demokraatliku ning autokraatliku. Lähtudes nendest kahest perioodist, on püstitatud ka uurimisküsimused:

1. Milline oli „Rahva Sõna“ toimimine, ideoloogia ja rikkumised kehtivate õigusaktide vastu perioodil 1927-1933?
2. Milline oli ja kuidas muutus „Rahva Sõna“ töö ja olemus peale 1934. aasta riigipööret kuni ajalehe sulgemiseni 1938. aastal?

Lähtuvalt „Rahva Sõna“ sulgemisest 1938. aastal, põhjendusega, et ajaleht eksis oma kirjutistes liiga palju kehtivate seaduste vastu ega pidanud kinni trükisõnale kehtinud ettekirjutustest, on püstitatud ka käesoleva töö hüpotees. Hüpoteesiks on väide, et „Rahva Sõna“ sulgemise peamiseks põhjuseks oli väljaande kasvav kriitilisus ning valitsuse süvenev tundlikkus peale „Vaikiva ajastu“ algust valitseva korra vastu, kuigi Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei ja „Rahva Sõna“ esialgu K. Pätsi tegevust toetasid.

Ühe allikana on käesolevas bakalaureusetöös kasutatud Andrus Roolahe mälestusteraamatut „Nii see oli...“, mis annab ulatusliku ülevaate käesolevas töös käsitletava perioodi ajakirjanduse ja riigivõimu suhetest.³⁴ Kuid kuna A. Roolaht oli sündmustega isiklikult seotud, ei saa kõike teoses kirjutatud tõenäolise emotsionaalsuse ning võimaliku kallutatuse suhtes võtta täieliku tõena.

Peamiste allikatena on antud töös kasutatud Riigiarhiivis leiduvaid dokumente ning Kirjandusmuuseumis säilitatud „Rahva Sõna“ lehenumbreid. Riigiarhiivi materjalide põhjal on käesolevas bakalaureusetöös analüüsitud väljaande majanduslikku külge ning süüdistusi, koostatud ülevaade väljaande toimetusest, kirjastusest ja selle juhatusest.

Ajalehest tervikliku ülevaate saamiseks on analüüsitud „Rahva Sõna“ lehenumbreid. Kuna „Rahva Sõna“ ilmus rohkem kui 10 aastat on lehenumbrite üldkogum väga suur ning käesolevas bakalaureusetöös lähtuti ülevaate saamisel kitsendatud valimist - ajal, mil väljaanne ilmus 6 korda nädalas, oli vaatluse all kaks lehenumbrit igast nädalast – kolmapäevane ning laupäevane lehenumber; perioodil mil „Rahva Sõna“ ilmus 2 korda nädalas, olid vaatluse all kolmapäevased lehenumbrid; 1 kord nädalas või kuus ilmudes olid vaatluse all kõik lehenumbrid.

---

³⁴Roolaht, A. Nii see oli... Tallinn: Perioodika, 1990.

Tänu sellele, et „Rahva Sõna“ puudutavaid arhiivimaterjalide on võimalik kätte saada, on käesolev bakalaureusetöö koostatud suures osas tuginedes esmastele allikatele. Arhiivimaterjalides leiduvate andmete valesti tõlgendamise tõenäosust vähendab andmete konkreetsus ning kokkulangevus kirjandusest välja toodud üldiste joonte ning tendentsidega.

1. „Rahva Sõna“ ilmumine 1927-1933

1.1 Eesti Vabariik 1918-1933

1920ndate teiseks pooleks oli Eesti Vabariigi erakondlik süsteem stabiliseerunud – Riigikogu III koosseisu valimised 1926. aastal olid edukad Põllumeestekogudele, Asunike Koondisele, Tööerakonnale ja sotsiaaldemokraatidele.³⁵ Kommunistliku Partei tegevus Eesti Vabariigis oli illegaalne – suhteliselt nõrga jõuna tegutseti pöranda all ning nende positsiooni nõrgestas veelgi 1924. aasta detsembri riigipöördekatse.

1920. aasta põhiseadus tagas täieliku sõnavabaduse ning lubas seda kitsendada ainult kõlbluse või riigi kaitseks.³⁶ Seega võib öelda, et 1927-1933 kehtis Eesti Vabariigis peaaegu täielik ajakirjandusvabadus, erandiks oli ainult 1933. aasta varasügis, mil Jaan Tõnissoni valitsus pani lühikeseks ajaks kehtima eeltsensuuri. Ei saa aga väita, et Eesti Vabariigis 1920ndatelgi juba propaganda talituse algeid ei leidunud. 1923. aasta aprillis hakkas kehtima trükiseadus,³⁷ mis lubas trükitooteid konfiskeerida, kui nende sisu on kõlblusvastane, mässule või riigikorra kukutamisele üleskutsuv.³⁸ Peale 1924. aasta 1. detsembri sündmusi lisandus moodustatud koalitsioonivalitsusse ka üks portfelliga ministri koht, kelle tööks sai valitsuse töö propageerimine. Otsese hädaohu kadumisega hääbus aga ka vajadus propaganda tööd tegeva ministri järele.³⁹

Poliitika ja ajakirjandus olid tihedalt seotud, suurte erakondade häälekandjad olid ka suurima levikuga ajalehed. Suurimaks päevaleheks oli küll ennast ideoloogiavabana reklaaminud „Päevaleht“,⁴⁰ kuid suurt lugejaskonda omasid ka Rahvaerakonna „Postimees“, Tööerakonna „Vaba Maa“ ja Põllumeestekogude „Kaja“. Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei „Rahva Sõna“ oli suurte erakondade väljaannetest kõige tagasihoidlikuma lugejaskonnaga ning tõi pidevat kahjumit. „Rahva Sõna“ ei olnud aga ainus - majanduslikult keeruline olukord oli omane ka

---

³⁵Pajur, A. (2005.). Autoritaarne Eesti, Riigipööre. Vahtre, S. (peatoim.). Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Tartu: Kirjastus Ilmamaa, lk 70, 71

³⁶Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 62

³⁷RT I, 1923, nr 44

³⁸Trükiseadus ERA F 80 n 1 s 812., 08.05.1922-14.03.1923.

³⁹Roolaht, A. Nii see oli... Tallinn: Perioodika, 1990, lk 110

⁴⁰Kivimägi, S. (1984). Eestikeelsed päevalehed 1891-1940. Peegel, J. (vast. Toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost IV. Tartu: Tartu Ülikool, lk 57

teistele väljaannetele. Näiteks „Postimehe“ võlad pangale kasvasid aasta-aastalt, paljud ajalehed ilmusid aga suuresti tänu kõrvalväljaannete kasumile.⁴¹

1.2 „Rahva Sõna“ toimimine, välimus ja olemus kuni 1933

1923. aastal ilmuma hakanud sotsialistide ajaleht „Ühendus“ muutus 1927. aastal ajaleheks „Rahva Sõna“. 1927. aastal oli „Rahva Sõna“ väljaandjaks Aleksander Oinas. Siseministri resolutsiooniga 31. jaanuarist 1928 võeti Kirjastuse ja trükitööstuse ühing „Rahva Sõna“ ühingu, seltside ja nende liitude registrisse arvele⁴² ning 1928. aastast alates oli „Rahva Sõna“ väljaandjaks Kirjastuse ja trükitööstuse ühing „Rahva Sõna“.

1927. aasta märtsis hakkas „Rahva Sõna“ esimest korda ilmuma ning seda kuus korda nädalas, teisipäevast pühapäevani. Regulaarsusest suutis toimetus stabiilselt kinni hoida – 1927-1933 olid vaid mõned üksikud päevad, millal ajaleht ei ilmunud. 1933. aasta märtsist alates ilmumissagedus muutus ning „Rahva Sõna“ hakkas ilmuma kaks korda nädalas, kolmapäeviti ja laupäeviti. Ümberkorraldus ilmumissageduses oli tingitud majanduslikest põhjustest. 1933. aasta juunis peetud erakorralisel peakoosolekul märkis „Rahva Sõna“ ärijuht A. Pettvu, et lehe koondamine kahele ilmumisele nädalas oli ennast ära tasunud ning lehe majanduslik seis oli tänu sellele paranenud.⁴³

Võrreldes ilmumissagedusega, oli märksa ebaregulaarsem väljaande lehekülgede arv. Esimestel aastatel ilmus „Rahva Sõna“ peamiselt 6 või 8 lehekülje pikkusena. 1920ndate lõpus ning 1930ndate alguses ilmus enamik ajalehti 8-12 leheküljelisena.⁴⁴ See tähendab, et „Rahva Sõna“ lehekülgede arv oli võrreldes keskmise lehekülgede arvuga võrdne või natukene alla selle. Suvekuudel oli lehekülgede arv ebaregulaarsem, septembrist ja oktoobrist muutus väljaanne lehekülgede arvult taas stabiilsemaks ning võrreldes suvekuudega suurenes reklaami hulk. Lehekülgede arvu muutmine stabiilsemaks oli toimetuse eesmärgiks. 1930. aasta 27. aprilli juhatuse koosolekul tehti ettepanek muuta lehekülgede arvu stabiilsemaks. Selle tulemusel oleks väljaanne hakanud ilmuma kolm korda nädalas 4 lehekülje pikkusena ning 3 korda nädalas 8 lehekülje pikkusena.⁴⁵ Ka 1933. aasta veebruaris peetud peakoosolekul

⁴¹Kivimägi, S. (1984). Eestikeelsed päevalehed 1891-1940. Peegel, J. (vast. Toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost IV. Tartu: Tartu Ülikool, lk 48-69, lk 52, 53

⁴²Kirjastuse ja Trükitööstuse Ühing „Rahva Sõna“, ERA F 14 n 7 s 846. 31.01.1928-11.06.1937.

⁴³Peakoosolekute protokollid, Era F 1184 n 1 s 4. 27.02.1930-29.03.1940.

⁴⁴Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 63

⁴⁵Peakoosolekute protokollid, Era F 1184 n 1 s 4. 27.02.1930-29.03.1940.

oli arutlusel väljaande lehekülgede arvu vähendamine, kuid sedapuhku majanduslikel kaalutlustel. Lehekülgede arvu vähendamise otsust aga vastu ei võetud, vaid lükati edasisele arutamisele.⁴⁶

Konkreetset sisulist ülesehitust on „Rahva Sõnas“ selle perioodi alguses raske kirjeldada – puudusid rubriigid, mille vahel kõik tekstid jaotunud oleksid. Ajalehes kirjutatu oli aga väga mitmekülgne: avaldati tekste sise- ja välispoliitikast, ühiskonnast, spordist, kultuurist ja ilukirjandusest – lisaks päevakajalistele uudistele ilmus ajalehes ka meelelahutusliku suunitlusega tekste ja järjejutte, nii eestimaiseid kui tõlkeid. 1927. aastal ilmusid „Rahva Sõna“ veergudel näiteks tõlge ingliskeelsest romaanist „Sinine laguun“ ning Julius Regise romaan „Kuningas Salomoni saladus“, 1930. aastal Soome kirjaniku novell „Vabrikuneiu ja härrasneiu“.

Sarnaselt lehekülgede arvule oli ka artiklite paigutus suhteliselt kaootiline – regulaarselt ilmuvaid rubriike oli vaid mõni. Rubriik „Tallinna teated“ koondas enda alla lühiuudised pealinnast ning oli üldjuhul paigutatud lehe teise poolde. 1931. aastaks muutus rubriigi pealkirjaks „Tallinna pisiuudiseid“. Igas lehenumbris oli ka rubriik „Raadio“, milles oli välja toodud raadioprogrammi päevakava. 1931. aastast ilmus osades lehenumbrites ka „Noorsotsialistlik lehekülg“, mis kajastas noorsotsialistide ja nende ühingutega seotud artikleid. Artikleid liigendavad rubriigid tekkisid, kuid vähehaaval, ning 1933. aasta alguses ilmus enamik artiklitest siiski ilma konkreetse rubriiki kuulumata. Lehe olukorra parandamise eesmärgil otsustati 1933. aasta juunis peetud koosolekul, et lehe sisu tuleb muuta veelgi mitmekülgsemaks ning massilugejale sobivamaks, sealhulgas rõhutati ka vajadust mõelda nooremate lehelugejatele peale.⁴⁷ Võimalikult laia lugejaskonna haaramine oli iseloomulikuks eesmärgiks kõikidele ajalehtedele – see oli ainus võimalus elus püsida.⁴⁸

Erinevate leheosade liigendamiseks kasutati peamiselt võtet, millega lühiuudised paigutati kokku ühte plokki ning pikemad uudiseid sätiti nendega vastavusse. Ülesehituselt esines kahte lahendust – ühe puhul olid esimesed kolm lehekülge lühikesed artiklid ning lehe teises osas pikemad tekstid, ning teise puhul vastupidi. Lehe ilmuma hakkamisel esines pildimaterjali vähe ning enamasti oli tegemist pildilise reklaamiga. Harva olid pildid lisatud ka artiklite juurde ning siis oli enamasti tegemist surmateatega. Näiteks helilooja Konstantin Türrpu

---

⁴⁶Peakoosolekute protokollid, Era F 1184 n 1 s 4. 27.02.1930-29.03.1940.

⁴⁷Samas.

⁴⁸Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 55

nekroloogi juurde oli lisatud tema portree.⁴⁹ Esimese poole aastaga lisandus „Rahva Sõna“ lehekülgedele arvult rohkem ning olemuselt mitmekülgsemaid visuaalseid materjale, näiteks sõjakaarte ja tehnikauuendusi kajastavaid fotosid. 1929. aasta lehtedest avaldati ka Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei valimisnimekirju koos kandideerijate piltidega. Konkreetset piltide ja karikatuuride arvu lehenumbri kohta välja tuua ei saa, kuna oli perioode, kus mitu lehenumbrit järjest ei olnud ajaleheveergudel ühtegi pilti, ning siis jälle lehenumbreid, kus oli ühe lehekülje kohta mitu visuaalset materjali.

Kogu „Rahva Sõna“ ilmumise ajal kasutati pealkirjade puhul erinevaid kirjastiile ning suuruseid, artiklite ülejäänud osa oli ühesuguses kirjas. Artikli sees kasutati tähtsate asjade rõhutamiseks sõrendust ja paksemat kirja. 1. mail 1928. aastal trükiti „Rahva Sõna“ esimest korda värvilisena – võitluspüha erinumbri puhul oli kasutatud punast värvi, kuid värvilises kirjas olid seejuures üksnes osad kuulutused ja reklaamtekstid.

Kõige stabiilsemaks osaks lehenumbrites võib sellel perioodil pidada kuulutusi ja reklaame. Kõikides lehenumbrites paiknesid kuulutused viimasel leheküljel ning kui neid oli vähe, siis viimase lehekülje alumises osas. Üksikuid reklaame leidis ka teistel lehekülgedel, kuid siis oli neid reeglina lehekülje kohta üks. Esilehel paikneva reklaami hulk varieerus suuresti, ulatudes reklaamita lehtedest kuni sellega täiesti kaetuteni. 1929. aastaks oli reklaamide ja kuulutuste arv lehenumbrites tõusnud ning esilehtedel said domineerivaks suured reklaamid-kuulutused.

Lisaks reklaami müügile oli olulisel kohal ka lugejatega suhtlemine läbi enda reklaamimise. Peaaegu igas lehenumbris oli reklaam „Rahva Sõna“ tellimise või tellimuse pikendamise kohta. Lisaks lihtsamatele meeldetuletustele oli kasutatud ka eripakkumisi. 1930. detsembris peetud juhatusel otsustati lugejaid motiveerida veel lõppeval aastal oma tellimusi järgneva aastaks pikendama sellega, et vormistades tellimuse veel vana aasta jooksul, saadakse aasta lõpuni „Rahva Sõna“ endale postkasti tasuta.⁵⁰ 1932. aasta jaanuaris tehti pakkumine, milles uuest aastast lehe tellijatele lubati lisaks ajalehele endale ka „väärtuslikke raamatuid hinnata kaasandeks“ ning „Rahva Sõna“ värvitrükis seinakalender.⁵¹ 1933. aasta aprillis, kui leht muutis ilmumissagedust, lubati 200-le esimesele tellijale üllatust.⁵² Lehetellijate ning üksiknumbrite ostjate arvu hoidmine ning võimalusel tõstmine oli väga oluline, eriti, kui arvesse võtta nii „Rahva Sõna“ enda kui ka üleüldiselt rasket majanduslikku

⁴⁹„Helilooja ja koorijuht Konstantin Türrpu on surnud.“, „Rahva Sõna“ 20.04.1927, lk 2

⁵⁰Juhatusel otsustatud protokollid, Era F 1184 n 1 s 2. 24.11.1930-16.03.1935., lk 2

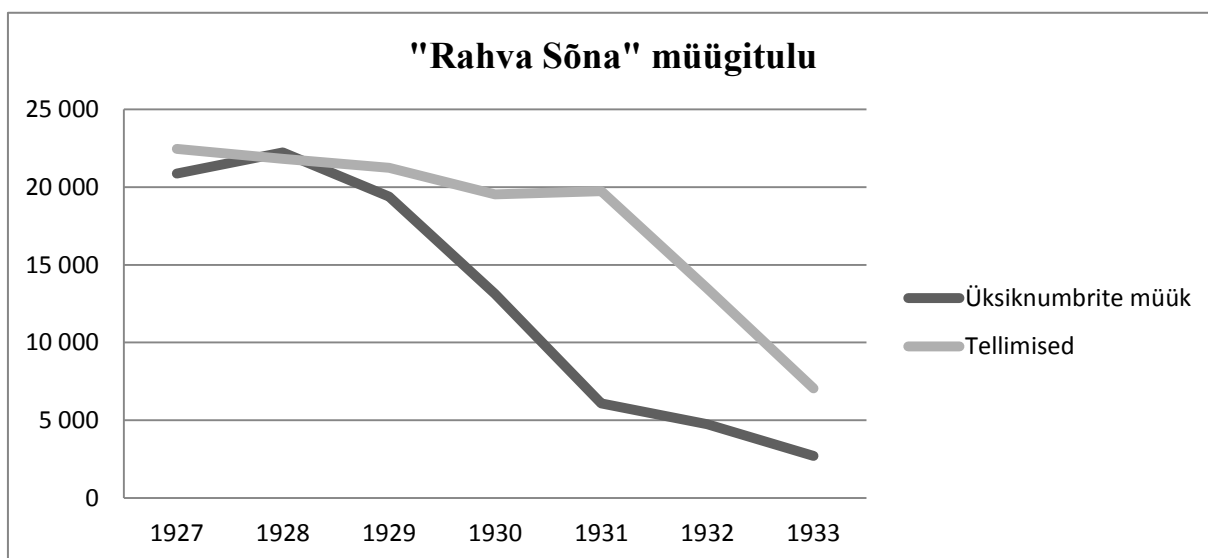
⁵¹„Rahva Sõna“ 03.01.1932, lk 3

⁵²„Rahva Sõna“ 29.03.1933, lk 1

olukorda. Majanduskriisi aastatest olid ajalehtedele kõige raskemad 1932 ja 1933 – vähenesid kuulutuste arvud ning keskmised tiraažid.⁵³

1.3 Majanduslik külg

Kõige suurema osa tuludest töid „Rahva Sõnale“ tellimused (vt lisa 1). „Rahva Sõna“ sai endale koju tellida kuude lõikes, alates ühest kuust kuni aastani ning hinnad olid vastavalt 1 kroonist ja 10 sendist kuni 10 krooni ja 50 sendini. 1929. aastal tellimuste hinnad tõusid, 1 kroonist ja 25 sendist 13 kroonini, ning püsisid siis muutumatutena 1933. aastani. 1932. aastast oli lehel märgitud ka välismaale tellimise hind – 3 krooni ja 25 senti kuu. Tellimuste eest saadud tulu langes iga aastaga ning vähenes perioodil 1927-1933 kokku umbes kolm korda, olles esimesel kolmel aastal üle 21 000 krooni (1927. aastal marga), ning langes 1933. aastaks 7000 krooni piirile (joonis 1).

Joonis 1. „Rahva Sõna“ üksiknumbrite ja tellimiste müügitulu 1927-1933.

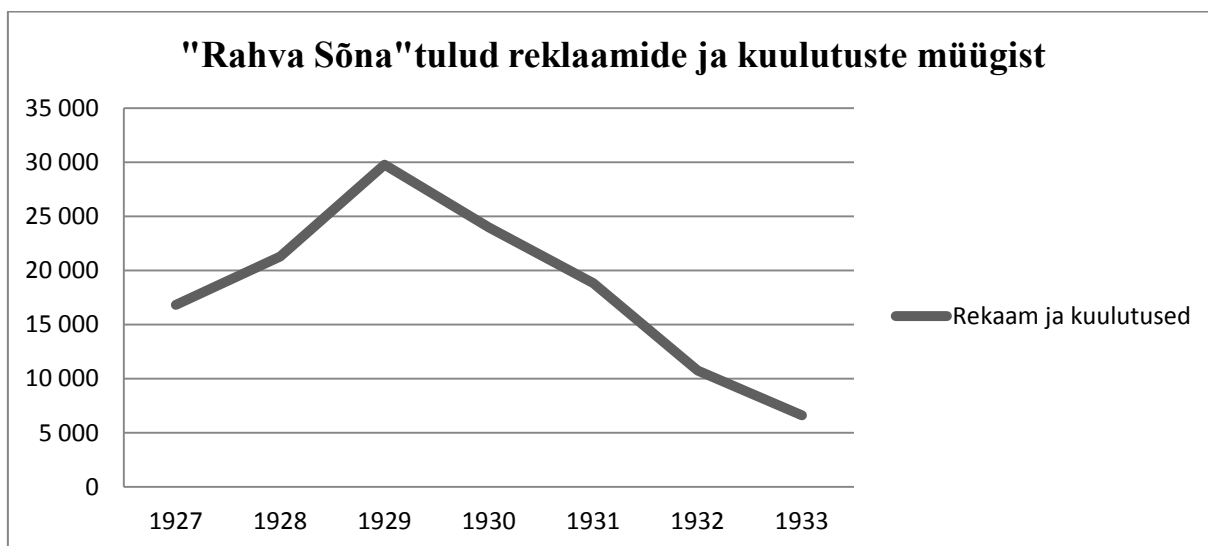
Lisaks tellimisele sai „Rahva Sõna“ osta ka üksiknumbritena. Üksiknumbrite müük oli kõige suurem aastatel 1927-1929 (lisa 1), kui iga kuu müüdi üle 30 000 lehenumbri. Ka kogutiraaž oli haripunktis just 1928. aastal, mil see ulatus 6000 eksemplarini lehenumbri kohta.⁵⁴

⁵³Harro, H. (1994). Ajalehtede tiraažide analüüsi võimalusi. Lauk, E. (toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost IX. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, lk 81

⁵⁴Annus, E., & T. Loogväli. Eestikeelne ajakirjandus 1766-1940 II. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2002
Braks, T. (1936). Ajakirjaniku palk ja töötingimused. Jalak, E. (toim.). Õitsitud: Eesti Ajakirjanike Liidu album XIV, nr. 17., Tallinn: Eesti Ajakirjanikkude Ühing, lk 564, 565

Kõige edukamaks aastaks, võttes aluseks üksiknumbrite müügi, oli 1928, kui kuu tiraažiks oli 37 000 lehenumbrit. Edaspidi näitasid aga numbrid, sarnaselt tellimuste osas esinenutele, languse märke (joonis 1). 1933. aasta sügisel peetud aastat kokkuvõtval koosolekul märgiti, et kuigi varasematel aastatel oli sügiseti lehenumbrite müük suurenenud, siis antud aastal mitte – ostjate arv oli vähenenud nii üksiknumbrite müügis kui ka tellimuste osas.⁵⁵

Kolmandaks oluliseks tuluallikaks oli kuulutus- ja reklaamipindade müük ajalehes, mille puhul oli haripunktiks 1929. aasta, kui reklaami- ja kuulutustulud olid ligikaudu 30 000 krooni (lisa 1). 1929. aastast alates hakkas langema ka reklaami ja kuulutuste müügist teenitav tulu (joonis 2). Langus oli küll alguses märksa aeglasem kui lehenumbrite üksikmüügi ja tellimiste puhul, kuid kukkus 1933. aastaks alla 7000 krooni piiri.

Joonis 2. „Rahva Sõna“ tulud reklaamide ja kuulutuste müügi eest 1927-1933.

Müüginumbrite languse üheks põhjuseks oli ilmuvate väljaannete rohkus – 1933. aastal ilmus Eesti Vabariigis kokku 316 väljaannet,⁵⁶ mis andis lugejatele võimaluse valida endale kõige sobilikum väljaanne ning põhjustas lugejate liikumise ühtede ajalehtede juurest teiste juurde.

Vastavalt üldistele majanduslikele raskustele oli raske ka „Rahva Sõnal“ – ajaleht tõi pidevat kahjumit ning kirjastusühisus oli majanduslikes raskustes.⁵⁷ Väljaande olukorra parandamisel olid olulisel kohal toetused, mis eelarvetesse märgituna tulid Eesti Sotsialistliku Tööliste Parteilt. Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei toetas juba 1927. aastal, kui lehe väljaandjaks oli

⁵⁵Peakoosolekute protokollid, Era F 1184 n 1 s 4. 27.04.1930-29.03.1940.

⁵⁶Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 58

⁵⁷Samas, lk 53

veel A. Oinas, „Rahva Sõna“ väljaandmist. Toetussummad olid seejuures suured, umbes 10 000 krooni piirides, mis tõstatab küsimuse selle kohta, kust Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei nii suuri summasid toetuse andmiseks sai. Suurusjärgudest parema ülevaate saamiseks võib siinkohal välja tuua, et 1930. aastal maksis 1 kilogramm sealiha 76 senti ja 1 liiter piima 12 senti.⁵⁸ Tagasihoidliku 3-toalise korteri üür oli 1930ndatel umbes 60 krooni.⁵⁹ 1931. aasta eelarvesse oli saadavateks toetusteks märgitud 8480 krooni ja 65 senti.⁶⁰ Aastaruandes seisab saadud toetusena kirjas 9324 krooni ning 55 senti (lisa 1). 1932. aasta peakoosoleku protokollis on toetuste suuruseks märgitud 14 354 krooni ja 48 senti, eelarves seisis saadud toetustena kirjas aga ainult 9063 krooni ja 24 senti.⁶¹ See annab alust arvata, et tegelikud toetused, mida „Rahva Sõna“ sai, olid kohati palju suuremad kui ametlikku eelarvesse märgiti, ning muudab küsitavaks ka selle, kas kõik toetused, mis väljaanne sai, tulid parteilt, või leidis ka teisi rahastajaid, keda aruandlusesse ei märgitud.

1.4 Toimetus

Kõige tähtsamaks toimetuse liikmeks oli vastutav toimetaja. 1927. aastast 1929. aasta märtsini oli selleks Erich Joonas, edasi asus sellele kohale Alfred Offenbach, kelle juhtimisel töötati 1931. aasta veebruarini. 1932. aasta septembrini oli „Rahva Sõna“ vastutavaks toimetajaks Juhan Kärje ning sealt edasi kuni hetkel vaadeldava perioodi lõpuni Johannes Eigo (lisa 2).

Lisaks vastutavale toimetajale oli väljaandel ka peatoimetaja, keda lehe ilmuma hakkamise algusajal oli ametis korraga kaks – kaks esimest aastat olid peatoimetajateks August Rei ja Erich Joonas. Peale 1928. aastat jätkas küll E. Joonas peatoimetajana, kuid teisena lisandus talle Jaan Piiskar. 1930ndast aastast jäi E. Joonas „Rahva Sõna“ ainukeseks peatoimetajaks (lisa 2).

Kaadri suure voolavuse tõttu on raske välja tuua stabiilset toimetuse koosseisu. Lisaks ebastabiilsusele olid toimetused sellel ajal ka arvuliselt väikesed ning mitmed kirjatükid jõudsid ajalehtedesse kirjasaatjatelt ja kaasautoritelt – ajakirjanikkudelt, kes toimetustesse ei kuulunud ehk kirjutasid artikleid vabakutseliselt erinevatele väljaannetele. Võrreldes

---

⁵⁸Eesti arvudes 1920-1935. Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, 1937, lk 233, 234

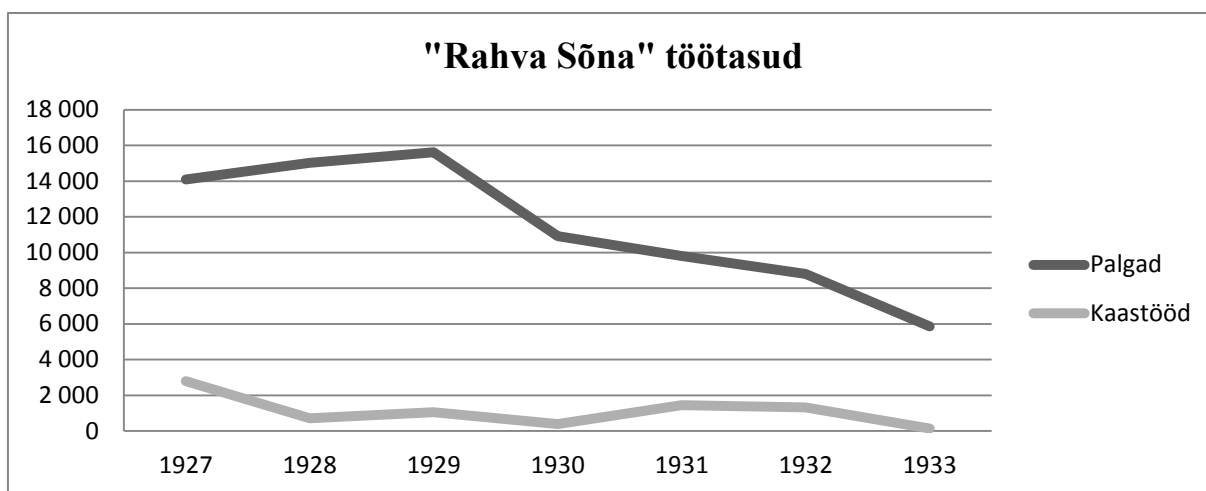
⁵⁹Harro, H. & M. Somelar. (1996). Eesti ajaleheturu kujunemise aspekte kahe maailmasõja vahelisel perioodil. Maimik, P. (toim). Eesti ajakirjanduse ajaloo X. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, lk 57

⁶⁰Peakoosolekute protokollid, Era F 1184 n 1 s 4. 27.04.1930-29.03.1940.

⁶¹Samas.

toimetuse liikmetele makstud palkasid ning kaastööde eest makstud summasid (joonis 3) ning võttes arvesse, et ajakirjaniku keskmine kuupalk jäi seejuures 100-200 krooni lähedusse,⁶² on kaastööde eest makstud summad tervel vaadeldaval perioodil väiksemad. Sellest võib järeldada, et suurem osa artikleid, mis „Rahva Sõnas“ ilmusid, olid kirjutatud väljaande toimetuse liikmete poolt.

Joonis 3. „Rahva Sõna“ kulutused toimetuse liikmete palkadele ning kaastöödele 1927-1933.

Toimetuse liikmete ning ka kaastöid teinud isikute puhul ei ole võimalik esitada lõplikke andmeid, kuid 1927-1933 olid toimetuse liikmeteks näiteks Aleksander Atson, Karl Oskar Freiberg, Leopold Johannes Johanson, Johannes Klesment, Oskar Kurmiste ja Juhan Kärje. Kaastöid tegi teiste hulgas sellel perioodil näiteks Oskar Loorits (lisa 3). Lisaks toimetuse liikmetele ja kaastööde autoritele avaldati „Rahva Sõnas“ ka kindlasti kirjasatjate mõtteid.

Vaadates Kirjastuse ja trükitööstuse ühingu juhatusse kuulunud inimesi ning nende parteilist kuuluvust saab öelda, et „Rahva Sõna“ väljaandva kirjastuse ühingusse kuulusid peamiselt ainult Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei liikmed (lisa 4). See näitab, kuivõrd tihedalt olid erakond ja väljaanne omavahel seotud – Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei ridadest ei olnud ainult toimetuse olulisemad liikmed, vastutavad- ja peatoimetajad, vaid ka kogu kirjastuse juhatus.

⁶²Braks, T. (1936). Ajakirjaniku palk ja töötingimused. Jalak, E. (toim.). Õitsitud: Eesti Ajakirjanike Liidu album XIV, nr. 17., Tallinn: Eesti Ajakirjanikkude Ühing, lk 67

1.5 Ideoloogia

Erich Joonas, kes oli „Rahva Sõna“ üheks juhtpersoniks, olles pikka aega nii vastutava- kui peatoimetaja rollides, oli ka üheks sotsialistlike erakondade juhtisikuks alates 1920ndate algusest, kuuludes ka I-V Riigikogu koosseisu. E. Joonas ei olnud seejuures aga erandiks – valdav osa „Rahva Sõnaga“ seotud inimestest kuulus 1920ndate lõpuks Eesti Sotsialistliku Töölise Partei ridadesse või oli tugeva sotsialistliku hoiakuga. „Rahva Sõna“ positsioneeris end ka ise oma veergudel, nimetades ennast „ainukeseks sotsialistlikuks päevaleheks“. Selle tõttu ei saa vaadelda antud väljaannet ilma peatumata Eesti Sotsialistliku Töölise Partei positsioonil 1927-1933.

1920ndad olid Eesti Sotsialistliku Töölise Partei tegevuse kõige edukamad aastad. Riigikogu valimistel 1920ndate alguses saatis sotsialiste suurim edu maapiirkondades, kuid 1926-1929 sai sotsialistide mõju domineerivaks linnades.⁶³ 1920. aasta Riigikogu valimistel saadud häältest 18,5% oli maalt ning 10,7% linnadest, 1929. aastal aga 23,7% maalt ning 24,6% linnadest.⁶⁴ 1933. aasta „Rahva Sõna“ juhatuse koosoleku protokollis on välja toodud märkus, et päevalehena ilmuv väljaanne on sobilikum ja meelepärasem linnainimesele, kes soovib igapäevaselt värskaid uudiseid saada.⁶⁵ Seega jõudis väljaande sõnum oma sihtrühmani – valijateni.

Sotsialistliku Töölise Partei edu taga oli nende koostöö mittesotsialistlike erakondadega, mis 1929. aasta Riigikogu valimistel tõi 24% kõigist häältest ning 25 saadikukohta Riigikogus.⁶⁶ Seejuures astusid sotsialistid oma pikaajalise vastase, K. Pätsi poolt juhitud, Põllumeestekogudega koalitsiooni, moodustades 1931. aastal koos valitsuse⁶⁷ - sotsialistid, pooldades küll paindlikkust, hoidsid siiski reforme oma eesmärkidena.⁶⁸ Populaarsuse ning liikmete arvu kasvamisega arenesid 1920ndate teises pooles erakonnas sisevastuolud – aktiveerusid pahempoolse kursi hoidjad, kes vastandasid ennast kodanlusega koostöö tegemise pooldajatele.⁶⁹ Erimeelsuste peamiseks põhjuseks olid kodanlusega koostöö tegemisega kaasnenud väiksemahulisemad ja reformimeelsed nõudmised, mis vasaksotsialistide meelest oleksid pidanud olema tunduvalt revolutsioonilisemad.

---

⁶³Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 55

⁶⁴Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 37

⁶⁵Peakoosolekute protokollid, Era F 1184 n 1 s 4. 27.04.1930-29.03.1940.

⁶⁶Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 25, 37

⁶⁷Samas, lk 60

⁶⁸Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 45

⁶⁹Laaman, E. Erakonnad Eestis: Sissejuhatus poliitikasse IV. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus, 1934, lk 38

Kuigi kodanlusega koostööd tehti, ei tähendanud see kriitika puudumist ajaleheveergudel. 19. jaanuaril 1930 ilmunud „Rahva Sõnas“ oli kolmandik leheküljest kaetud suure kirjaga, mis laitis kodanlike erakondade jõukate rahvaklasside lembust ning ütles:

„Kõik töörahva hääled – sotsialistidele, sest ainult Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei peab sisukindlat võitlust töötava rahva elujärje parandamise eest.“⁷⁰

Partei liikmete arvu poolest oli Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei kõige suurem 1930-1931, kui liikmete arv ulatus ligi 6000-ni. 1931. aastast edasi liikmete arv vähenes⁷¹ ning 1930ndate aastate alguses hakkas ka üldine sotsialistide populaarsus vähenema. 1932. aasta Riigikogu valimistel saadi juba mõnevõrra vähem kohti – 22.⁷² Languse märke kinnitavad ka „Rahva Sõna“ müüginumbrid – 1931. aastal alanud langus jätkus 1932. aastal ning hoogustus 1933. aastaks veelgi (lisa 1). Sotsialistide ajalehe käekäik käis koos partei populaarsusega.

Olulisemaks kodanluse kritiseerimisest ning sisevastuoludest muutus sotsialistide ja vabadussõjalaste vastasseis. Vabadussõjalased kritiseerisid ka teisi erakondi, kuid kõige suurem vastasseis tekkis just vabadussõjalaste ja sotsialistide vahel. 1931. aastal üritasid sotsialistid luua „demokraatlikku vabadussõjalaste ühingut“, mis pidi olema vastandiks olemasolevale sotsialistide arvates ebademokraatlikule liidule. Ettevõtmine kukkus aga läbi ning loodud ühing hõlmas üksnes sotsialiste endid.⁷³ 1933. aasta mais peetud vabadussõjalaste miitingul vastu võetud uue suuna alusel kutsuti endaga liituma ka töölisteid, ilma kelleta eesti rahvus mõeldav ei pidavat olema.⁷⁴ Vabadussõjalastel õnnestuski paljud töölisteid, kes enne sotsialiste toetasid, enda poolele saada ning see tugevdas kahe voolu vastasseisu veelgi.⁷⁵

1933. aasta 29. juulil ilmus „Rahva Sõna“ esilehel pikk artikkel väljakutsuva pealkirjaga: „Veresauna ettevalmistajad Eestis.“, milles kirjutati vabadussõjalaste vägivaldsetest plaanidest ning nende rahastamise küsitavusest.⁷⁶ Sarnaseid teemasid käsitlev artikkel ilmus ka 9. augusti „Rahva Sõna“ esilehel, seekord pealkirjaga: „Vägivaldne riigipööre Eestis teoksil.“⁷⁷

1933. aastal peetud Riigikogu eelarvekomisjonis oli vabadussõjalaste tegevuse piiramine pikemalt arutlusel – komisjoni aruandaja M. Martinson kirjeldas vabadussõjalasi kui

⁷⁰„Rahva Sõna“ 19.01.1930, lk 2

⁷¹Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 48

⁷²Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 25

⁷³Marandi, R. Must-valge lipu all: Vabadussõjalaste liikumine Eestis 1929-1937. I legaalne periood (1929-1934). Stockholm: Centre for Baltic Studies at the University of Stockholm, 1991, lk 106

⁷⁴Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 85, 86

⁷⁵Samas, lk 95

⁷⁶„Veresauna ettevalmistajad Eestis“, „Rahva Sõna“ 29.07.1933, lk 1

⁷⁷„Vägivaldne riigipööre Eestis teoksil.“, „Rahva Sõna“ 09.08.1933, lk 1

demokraatiavastast voolu.⁷⁸ Ka sotsialistide esindajad A. Jõeäär ja A. Oinas olid Riigikogus esinenud seisukohtadega, et vabadussõjalaste tegevusele tuleb piir panna.⁷⁹ 1933. aasta detsembris esitasid vabadussõjalased Riigikogule aga eelnõu, milles taotleti sotsialistlike organisatsioonide, ka Eesti Sotsialistliku Töölise Partei, tegevuse keelustamist. Kuigi eelnõud päevakorda ei võetud, oleks see võinud vabadussõjalaste võimule tulekuga tähendada sotsialistlike parteide tegevuse keelustamist. Lisaks uue jõuga võitlemisele „Rahva Sõna“ veergudel toetasid sotsialistid J. Tõnissoni valitsuse otsust 1933. aastal kaitseseisukord välja kuulutada ning Eesti Vabadussõjalaste Keskliidu tegevus lõpetada.⁸⁰ Leidub ka arvamusi, et „Rahva Sõnas“ ilmunud läheneva vabadussõjalaste riigipöörde teemalised artiklid andsid kaitseseisukorra kehtestamisele peamise tõuke.⁸¹

1.6 Rikkumised

1920ndatel ja 1930ndatel olid rikkumised ajakirjanduses enamjaolt seotud üksikisikute au haavamisega ning kuulusid laimu käsitlevate seadusepunktide alla.⁸² Ka valdav osa „Rahva Sõnale“ esitatud süüdistustest puudutasid 1927-1933 just eraisikuid (lisa 5).

Süüdistused esitati vastutavale toimetajale, kelle kanda ka karistused jäid, harvem väljaandele ilma kindlat isikut mainimata. Vaadeldes ajavahemikku 1927-1933, esitati „Rahva Sõnale“ 17 kaebust, 6 nendest Erich Joonase ametiajal vastutava toimetajana, 8 Alfred Offenbachi ametiajal ja 3 Johannes Eigo ametiajal. Kõige kaebusterohkemaks oli 1930. aasta.

14 kaebust 17-st esitati eraisikute poolt. Peamiseks kaebuse esitamise põhjusteks toodi solvamine, au haavamine ning laimu levitamine. Süüdistuse esitamisel toetuti peamiselt Uue Nuhtlusseaduse § 533-le. Kaebuste tulemusi vaadates saab kokkuvõtlikult öelda, et „Rahva Sõna“ mõisteti võrdsel arvul nii õigeks kui süüdi. Õigeks mõistmise puhul oli peamiseks kaalukeeleks artiklis allikatena välja toodud inimeste ütlustele kinnituse saamine. Nii näiteks esitati E. Joonasele 1929. aastal süüdistus, mis uurimisel piisavaks ei osutunud ning tühistati (lisa 5). 13. jaanuaril 1929 ilmus „Rahva Sõnas“ artikkel „Ringkonna valitseja ei hooli

---

⁷⁸ Marandi, R. Must-valge lipu all: Vabadussõjalaste liikumine Eestis 1929-1937. I legaalne periood (1929-1934). Stockholm: Centre for Baltic Studies at the University of Stockholm, 1991, lk 253

⁷⁹ Samas, lk 255

⁸⁰ Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 58

⁸¹ Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloo VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 42

⁸² Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eestis aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 51

väikemaapidajatest“, milles süüdistati Järvakandi ringkonnaalitsejat omavolis ja vastutulematuses.⁸³

„Kohalik ringkonnaalitseja oma vastutulematusega kohapeal õigustatud nurinaid ja meelepaha välja kutsunud ja selle tagajärjelt paljude asunikkude ja väikemaapidajatega vastuollu sattunud. Ta armastab isegi ennast avalikult asunikkude jumalaks nimetada.“⁸⁴

Ringkonnaalitseja Hermann Jürgens esitas artikli kohta kaebuse, kuid kuna tunnistajad kinnitasid, et kõik kirjutatu oli õige, tema süüdistus tühistati.

Ka 1930. aastal vastutava toimetaja A. Offenbachi nimele esitatud süüdistus erakaebaja Aleksander Kori poolt artikli „Vargused Rohuküla sadamas“ ilmumise eest „Rahva Sõnas“ lükati tagasi, kuna uurimise käigus küsitatud tunnistajad kinnitasid avaldatu õigsust.⁸⁵

Samas esines ka olukordi, kus erakaebaja süüdistus tagasi lükati, kuigi väljaandes ilmunu süüdistaja au ning nime rikkunud oli. Sellised olukorrad ilmnesisid, kui artiklites avaldatu oli kuidagi kasulik ühiskonna hüvanguks. Näiteks 1927. aastal esitati E. Joonasele süüdistus 21. oktoobril 1927 ilmunud artikli „Lattiku avantüürid lähevad riigile maksma miljoneid“ pärast, kuna see sisaldas toleaege haridusministri Jaan Lattiku kohta valet ning teotavaid teateid.⁸⁶ Artiklis oli nimelt juttu sellest, et haridusminister olevat töötajate ametisse määramisel aluseks võtnud nende usulise kuulumise ning rahaasjadega lohakalt ümber käinud:

„Lisaks üldisele korralagedusele ja mahakiskuvale hariduspoliitikale, mis areneb Lattiku kristlikust armust, kaotab riik, nagu on selgunud viimasel ajal, sama ministri lohakuse tõttu suuri summasid.“⁸⁷

Rõhutatud oli ka seda, et rahuolematus haridusministriga on laialdane. Uurimise tulemusena leiti, et artikli ühiskondlikke huve kaitsev seisukoht, mis valgustas hariduspoliitika tagamaid, on karistuse määramisel leevendavaks asjaoluks. „Rahva Sõna“ sai artikli ilmumise eest küll karistuse, kuid teemast lähtuvalt seda leevendati (lisa 5).

1933. aastal esitati aga kaks süüdistust, mis ei tulnud enam erakaebajatelt, vaid riiklike institutsioonide esindajatelt (lisa 5). 8. novembril avaldatud artikli „Töötute näljamarss läbi Tallinna“ ilmumise eest esitati „Rahva Sõnale“ kaebus, kuna artiklis oli liialdatud arvudega –

⁸³Joonas, Erich „Rahva Sõna“, ERA F 1357 n 3 s 558. 13.06.1929-23.10.1929.

⁸⁴„Ringkonnaalitseja ei hooli väikemaapidajast“, „Rahva Sõna“ 13.01.1929, lk 7

⁸⁵Offenbach, Alfred „Rahva Sõna“, ERA F 1357 n 3 s 586. 07.02.1930-08.11.1930.

⁸⁶Jonas, Erich „Rahva Sõna“, ERA F 1357 n 3 s 510. 12.12.1927-02.11.1928.

⁸⁷„Lattiku avantüürid lähevad riigile maksma miljoneid“, „Rahva Sõna“ 21.10.1927, lk 5

tööliste protestist osavõtnute arvu suurendati süüdistuse alusel 40-50-lt inimeselt 1000-le.⁸⁸ Väljaanne mõisteti süüdi ning karistus määrati Sisekaitseüleva sundmääruse nr 11 alusel, mis keelas seltskondliku ärevuse tekitamist ning avaliku julgeoleku riivamist. 11. novembril avaldati aga artikkel „Koera kari, käi välja!“, milles süüdistati ühe politseijaoskonna ametnikke seal käinud tööliste peksmises ja söimamises:

„Nimetatud konstaabel jooksis kõrvaltuppa, tõi sealt kumminuia ja hakkas sellega ülal nimetatud kolme töötut peksma selja ja õlgade pihta. /.../ Neile anti selle eest nuuti, et nad on julgenud rahulikult ja asjalikult nõuda tööd ja leiba oma perekondadele.“⁸⁹

Süüdistuses öeldi, et „Rahva Sõna“ õhutab antud artikliga rahvahulkades ärevust ja õhutab politseivaenulist meeleolu ning tuleks selle tõttu vastutusele võtta. Sellega liigitub süüdistus eelmisega sama seaduse punkti alla. Vaadeldaval perioodil esitatud kaks viimast süüdistust annavad alust arvata, et 1933. aastaks oli süüdistuste esitamine nihkunud eraisikutelt riigile. Sellise nihkumise põhjuseks võis olla nii artiklite sisu muutumine riigi suhtes ründavamaks kui ka riigi tundlikumaks muutumine kriitikanoolte suhtes.

---

⁸⁸Juurdlus ajalehes „Rahva Sõna“ ilmunud artikli „Töötute näljamarss läbi Tallinna“ asjas, ERA F 852 n 2 s 229, 05.12.1933-06.12.1933.

⁸⁹„Koera kari, käi välja!“, „Rahva Sõna“ 11.11.1933, lk 3

2. „Rahva Sõna“ ilmumine 1934-1938

2.1 Autoritaarne kord Eesti Vabariigis

1930ndate algusel lähenesid mitmed Eesti erakonnad üksteisele – Kristlikust Rahvaerakonnast, Tööerakonnast ja Rahvaerakonnast moodustus Rahvuslik Keskerakond, agraarerakonnad liitusid ning moodustasid Põllumeestekogud ja Põllumeeste, Asunikude ja Väikemaapidajate Koondise. Riigikogu V koosseisu valimistel olid esindatud kolm suuremat jõudu – agraarerakond, keskerakond ja sotsialistid.⁹⁰ Ühinemisega muutusid kaks suurt ajalehte, „Postimees“ ja „Vaba Maa“, ühe erakonna, Rahvusliku Keskerakonna, häälekandjateks.⁹¹ Ühinemised tõid ühtsuse asemel kaasa aga pingeid ning lühikese aja jooksul ilmnis mitmeid lahkumisi ja eraldumisi.

Sisepoliitilist olustikku pingestas majanduskriis, mille tõttu hakati vajadust tundma riigipea institutsiooni järele.⁹² Uue põhiseaduse koostamise ning rahvahääletuse tuules astusid jõudsalt poliitarenile vabadussõjalased, kelle vastaste eesotsas olid sotsialistid oma väljaande „Rahva Sõnaga“, mis süüdistas uut poliitilist jõudu vägivaldse riigipöörde plaanides. Vabadussõjalaste väljaanne „Võitlus“ tegi rahva seas suurt kihutustööd⁹³ ning oli 1932. aastast alates tihemini ilmuma hakanud.⁹⁴ Tõenäoliselt ajendatuna vabadussõjalaste poolt korraldatud mürglist „Vanemuise“ saalis, mis segas Jaan Tõnissoni kõnepidamist ning näitas teeneka riigimehe vastu lugupidamatust,⁹⁵ ning tuues põhjusena sisepoliitilised pinged, kuulutas riigipea Jaan Tõnisson 11. augustil 1933 kogu riigis välja kaitseseisukorra ning pani kehtima eeltsensuuri.⁹⁶ Kaitseseisukorra eesmärgiks oli maha suruda opositsioonilised jõud, kes nii vastastikku kui ka valitsuse vastu ägedasse võitlusesse astunud olid.⁹⁷ Sõnavõttud erakondade häälekandjates olid

---

⁹⁰Pajur, A. (2005.). Autoritaarne Eesti, Riigipööre. Vahtre, S. (peatoim.). Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Tartu: Kirjastus Ilmamaa, lk 83

⁹¹Kivimägi, S. (1984). Eestikeelsed päevalehed 1891-1940. Peegel, J. (vast. Toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloo IV. Tartu: Tartu Ülikool, lk 57, 58

⁹²Pajur, A. (2005.). Autoritaarne Eesti, Riigipööre. Vahtre, S. (peatoim.). Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Tartu: Kirjastus Ilmamaa, lk 88

⁹³Kivimägi, S. (1984). Eestikeelsed päevalehed 1891-1940. Peegel, J. (vast. Toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloo IV. Tartu: Tartu Ülikool, lk 60

⁹⁴Marandi, R. Must-valge lipu all: Vabadussõjalaste liikumine Eestis 1929-1937. I legaalne periood (1929-1934). Stockholm: Centre for Baltic Studies at the University of Stockholm, 1991, lk 248

⁹⁵ Samas, lk 264

⁹⁶Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 85

⁹⁷Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 93

väga vaenulikuks kujunenud juba sama aasta mais. Võrdselt ägedad olid oma veergudel J. Tõnissoni „Postimees“, asunike „Maaleht“, Põllumeestekogude „Kaja“ kui ka sotsialistide „Rahva Sõna“.⁹⁸

1932-1933 aasta põhiseaduse muutmise rahvahääletus näitas, et rahvas pooldas suure enamusega vabadussõjalaste autoritaarset põhiseadust. Tugevat täitevvõimu toetasid lisaks ka Põllumeestekogud.⁹⁹ J. Tõnissoni valitsus astus peale kolmandat rahvahääletust tagasi, kaitseseisukord tühistati ning üleminekuajaks nimetati ametisse K. Pätsi valitsus. Suure võimuga riigipea kohta ette näinud põhiseadus jõustus 24. veebruaril 1934, kuid täielikuks rakendumiseks vajab Riigikogu ning riigipea valimisi.¹⁰⁰ Planeeritud valimisi saatsid suured kampaaniad. Valimisteni aga ei jõutud, sest 12. märtsil 1934 kehtestas K. Päts jõustruktuuride kõrgemaid juhte kasutades üleriigilise kaitseseisukorra.¹⁰¹ Põhjuseid toodi välja neli: vabadussõjalaste tegevuse lõpetamine, kuna neil olevat plaanis riigipööre; vabadussõjalaste väidetav rahaline seos natsi-Saksamaaga; Eesti Vabariiki väljastpoolt ohustav jõud – Nõukogude Liit; Eesti rahva haigus ja eesmärk päästa demokraatiat.¹⁰² Kaitseseisukorrast kujunes välja autoritaarne riigipööre.

18. detsembril 1934 pani Karl Eenpalu, kes oli siseminister sisekaitse ülema ülesannetes, kehtima sundmääruse nr. 19, mis jäi kuni 1938. aasta uue trükiseaduseni ajakirjandust reguleerima.¹⁰³ Sellega keelati väljaannetel kritiseerida valitsust ja riigijuhte ning rikkuda kodurahu.¹⁰⁴ 1934. aastal asutati Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus¹⁰⁵ ning 1935. aastal võeti vastu Riikliku Propaganda Talituse seadus¹⁰⁶. Päts ja Eenpalu astusid sammu ajakirjanduse reguleerimise suunas – iga väljaanne võidi sulgeda, kui selles kirjutatu oli ohtlik ühiskondlikule rahule, ning kehtima pandi järeletsensuur.¹⁰⁷

---

⁹⁸Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 83

⁹⁹Karjahärm, T. (2001). Vaim ja võim: Autoritaarse režiimi ideoloogia. Mälk, A. (toim.) Vaim ja võim: Eesti haritlaskond 1917-1940. Tallinn, 2001, lk 285

¹⁰⁰Pajur, A. (2005.). Autoritaarne Eesti, Riigipööre. Vahtre, S. (peatoim.). Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Tartu: Kirjastus Ilmamaa, lk 90

¹⁰¹Samas, lk 92

¹⁰²Valge, J. (2008). 1934. aasta riigipöörde tõlgendamine autoritaarvõimu, vabadussõjalaste ja demokraatlike jõudude poolt. Eesti Vabariik 90. Pärnu 27-28. august 2008. Konverentsi kogumik (28 - 38). Tallinn: Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium, lk 31, 32

¹⁰³Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 90

¹⁰⁴Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 115

¹⁰⁵RT II, 1934, nr. 81, art. 680

¹⁰⁶Riikliku Propaganda Talituse seadus, ERA F 31 n 3 s 2773. 19.09.1935.

¹⁰⁷Roolaht, A. Nii see oli... Tallinn: Perioodika, 1990, lk 90

1937. aastal vastu võetud põhiseadus lubas sõnavabadust piirata seaduse, riigi julgeoleku, avaliku korra ning kodaniku hea nime kaitse eesmärgil.¹⁰⁸ 1937. aasta põhiseadus puudutas „Rahva Sõna“ aga suhteliselt lühikese perioodi vältel. 1938. aastal võeti dekreedina vastu uus trükiseadus, mis koondas kokku määrused ja ettekirjutused, mida ajakirjanduse suhtes juba viimastel aastatel rakendatud oli. Trükiseadusega kehtestatud piirid oli üks viimaseid samme ajakirjanduse tasalülitamisel.¹⁰⁹

2.2 „Rahva Sõna“ toimimine, välimus ja olemus

1934. aastal jäi „Rahva Sõna“ ilmuma kaks korda nädalas, kolmapäeviti ja laupäeviti. Juuli lõpust muutus nädala teine ilmumispäev laupäevast reedeks. 1933. aasta aprillis, kui „Rahva Sõna“ hakkas ilmuma kaks korda nädalas, tehti väiksemaid muudatusi kujunduses ning ka sisu hakati rohkem grupeerima. Leheveergudel ilmusid rubriigid „Päevauudised“, „Sport“, „Sisemaa teated“ ning „Mos Kiito“. Harvem „Käitiste teated“, „Turg“, „Raadio“, „Teater“ ning „Kunst ja kirjandus“. Ilukirjanduslikud ajalehe osad ei kadunud samuti kuhugi. Nii ilmus 1934. aastal näiteks A. Weranberi romaan „Kunstlikud silmad“, 1935. aastal H. de Vere Stagpoole'i romaan „Flöödipuhuja tänav“ ning 1938. aastal G. Jarhho romaan „Sõber“. Satiirilistest ajalehetekstidest saab „Rahva Sõnast“ välja tuua suhteliselt tihedalt ilmunud Oskar Gustavsoni teravad följetonid.¹¹⁰ Need ilmusid Mos Kiito nime all ning rääkisid sarkastiliselt Eesti elust-olust. Näiteks:

„Häbi küll: ligemale paarkümmend aastat pidime kobama pimeduses ning käima käsikaudu, enne kui leidsime vastuse küsimusele milleks me õige pingutasime iseseisvaks ning milleks lõime me vabariigi. Tervelt 16 aastat kulus ses sõgedas eksiarvamuses, nagu peaks vabariik tähendama ilmavaatelist võitlusvabadust ja demokraatia valitsemist alt üles.“¹¹¹

1934ndaks aastaks oli välja kujunenud ka põhjalikum artiklite jaotus. Ajalehe esilehel oli reklaam ja üks pikk või paar lühemat uudist. Esimeses leheosas olid keskmise pikkusega uudised ning keskosas pikad artiklid, mis võtsid enda alla vähemalt poole leheküljest. Ajalehenumbri lõpuosas olid lühiuudised ja teate-laadsed tekstid. Viimasele või viimastele

¹⁰⁸Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 62

¹⁰⁹Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloo VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 46, 47

¹¹⁰Roolaht, A. Nii see oli... Tallinn: Perioodika, 1990, lk 143

¹¹¹„Vabariigi vaim. Mos Kiito“, „Rahva Sõna“ 09.04.1937, 5

lehtedele, vastavalt mahule, oli paigutatud reklaam. Päevalehest kaks korda nädalas ilmumisele minek suurendas pikemate tekstide osakaalu ning kiireloomuliste lühiuudiste edastamine ei olnud enam prioriteediks – 1934-1938 muutus „Rahva Sõna“ sisu arutlevamaks ning artiklid pikemateks.

1934. aasta oli „Rahva Sõna“ ilmumissageduselt ning lehekülgede arvult kõiga stabiilsem – terve aasta jooksul ilmus „Rahva Sõna“ kaks korda nädalas ning oli kaheksa lehekülge pikk.

Kuigi 1930ndate aastate alguseks olid trükkimisvõimalused laienenud ja paranenud, piltide trükkimine muutunud odavamaks ning kirjastiilide arv suuremaks, jäi „Rahva Sõna“ ka 1920ndatel kasutusel olnud kirjastiilidele kindlaks ning ka visuaalsete materjalide hulka ei suurendatud.¹¹²

6. märtsil 1935 keelati siseministri sundmäärusega erakondade ja poliitiliste ühingute tegevus¹¹³ ning 1935. aasta juunikuust muutus „Rahva Sõna“ kuukirjaks. Kuukirjaks muutumisega kaasnes ka formaadi muutumine – „Rahva Sõna“ muutus brošüüri-laadseks väljaandeks, olles umbes 10 lehekülje pikkune ning neljandik eelmisest suuruselt. Vahetult enne uuele ilmumissagedusele minekut oli lehes kirjutatud:

„... senise kahe korra asemel nädalas ta hakkab edaspidi ilmuma vaid üks kord kuus, muidugi teistsuguses kaustas, broshüüritult. /.../ Miks salata või varjata, „Rahva Sõna“ muutumine üks kord kuus ilmuvaks leheks sünnib praeguse aja ja olude paratamatuse sunnil. /.../ Niisugusele propaganda ja kasvatustööle rakendatud leht võis ilmuda loomulikult ainult organisatsiooni toetusel. /.../ Neid ajendas sotsialistlik organisatsioon ja selle liikmeskonna ohvrimeelsus, mis oli nii suur, et seitsme aasta jooksul võis leht ilmuda päevalehena. /.../ Muidugi, kuukirjana ei saa „Rahva Sõna“ enam reageerida päevaküsimustele, ta ei saa olla ka informatsiooni leheks. Kuid seda enam tahab ta panna rõhku põhimõtteliste küsimuste selgitamisele.“¹¹⁴

„Rahva Sõna“ ei olnud seejuures erand, erakondade kadumisega vähenesid mitmete väljaannete ilmumise võimalused. Ajalehtede sulgemine ning vähene uute väljaannete asutamine kahandasid ilmuvate ajalehtede arvu alates 1934. aastast pidevalt.¹¹⁵

---

¹¹² Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 50

¹¹³Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 113

¹¹⁴„Rahva Sõna“ sõpradele“, „Rahva Sõna“ 05.06.1935, lk 1

¹¹⁵Laanest, H. (1936). Ajaleht ja vaikiv olek. Jalak, E. (toim.). Õitsituled: Eesti Ajakirjanike Liidu album XIV, nr. 17,. Tallinn: Eesti Ajakirjanikkude Ühing, lk 31

1936. aastast ilmus „Rahva Sõna“ nädalalehena, üks kord nädalas, reedeti. Oma väljanägemiselt jäi „Rahva Sõna“ sarnaseks brošüüriformaadi eelsele. Küll aga kadusid taas nädalalehena ilmudes rubriigid koos nendele omase kujundusega ning sarnaselt brošüürina ilmumise ajale püsisid artiklid pikad – lühikesi uudiseid oli lehes vähem kui varasemalt. Vähenes ka piltide ning karikatuuride arv – lehed muutusid tekstilisemaks.

Sama oli reklaamide puhul - nende arv vähenes (lisa 1) ning reklaamid ja kuulutused koondusid 1936. aastal üldiselt viimase lehe alumisele poolele või viimasele kolmandikule. Mõned üksikud reklaamid paiknesid endiselt ka esilehel, kuid suuri üle terve esilehekülje asetsevaid reklaame enam ei leidunud.

Jätkuvalt oli aga olulisel kohal enda reklaamimine. 1937. aasta aprillis ilmus „Rahva Sõna“ esilehel lühike artikkel pealkirjaga „Rahva Sõna“ lugemine on aukohus“, mis lisaks enesereklaamile tõi välja ka „Rahva Sõna“ päevakajalisuse vähenemise:

„On aegasid ja olukordi, kus inimesed peavad raputama eneselt argipäevasuse ja kõige muu kõrval tõstma esikohale ideelised ja vaimsed väärtused. /.../ „Rahva Sõna“ on olnud ja jääb tulevikuski võltsimatu demokraatia mõttekandjaks.“¹¹⁶

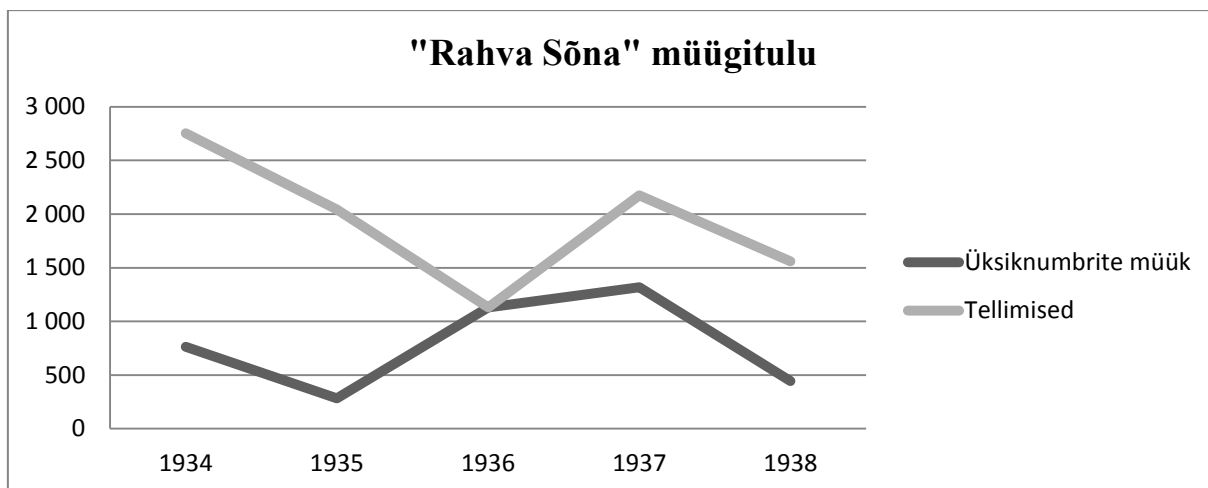
1937. aastast oli lehes taas rohkem lühiuudiseid, mis üldjoontes koondusid kahte rubriiki: „Mida juhtus välismaal“ ja „Reedest reedeni sisemaal“. Maikuust lisandus esilehele infokastike pealkirjaga „Huvitavamad tänasest lehest“, mille all oli välja toodud paar olulisemat pealkirja antud ajalehenumbri. 1938. aastal lisandus veel regulaarne rubriik „Päevaküsimusi eesti ajakirjanduse veergudel“, milles analüüsiti teistes väljaannetes kajastust leidnud teemasid ning artikleid.

2.3 Majanduslik külg

1934-1938 oli „Rahva Sõna“ edukam tellimuste, kui üksiknumbrite müügi osas (lisa 1). 1934-1936 langes tellimuste eest saadud tulu üle kahe korra, 2700 kroonilt 1934. aastal 1200 kroonini 1936. aastal (joonis 4). 1937. aastal tellimuste arv taas tõusis – tulude arv kerkis taas üle 2000 krooni piiri, kuid 1938. aastal langes taas 1500 kroonile.

---

¹¹⁶ „Rahva Sõna“ lugemine on aukohus“, „Rahva Sõna“ 09.04.1937, lk 1

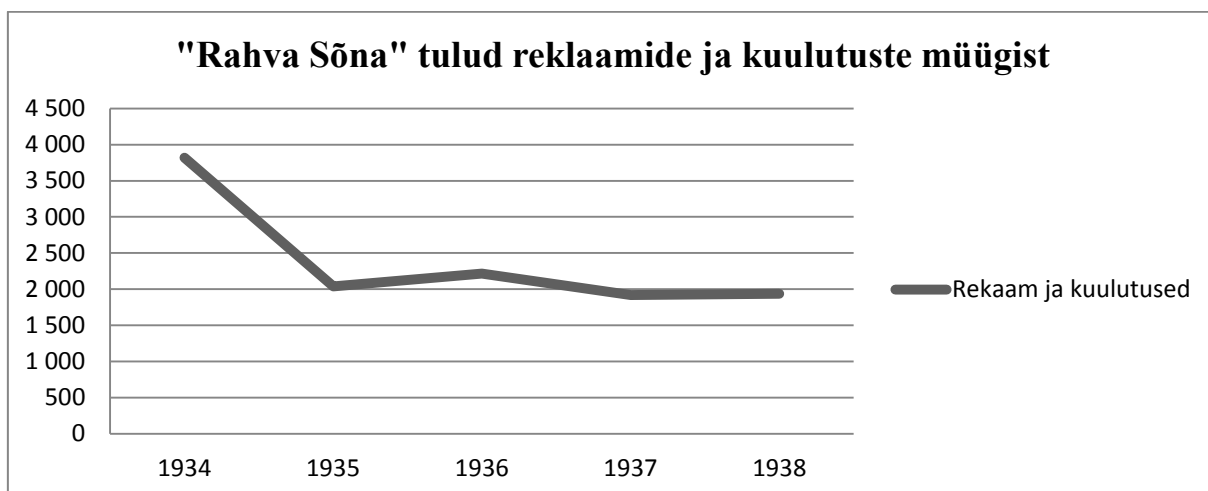

Joonis 4. „Rahva Sõna“ üksiknumbrite ja tellimiste müügitulu 1933-1938.

Sarnane tõusu ja languse kombinatsioon oli ka üksiknumbrite osas. 1934. oli üksiknumbrite müügist saadud tulu peaaegu 800 krooni, 1935. aastal aga vähem kui 300 krooni. 1936 ja 1937 olid üksiknumbrite müügi osas märgatavalt edukamad aastad – müügitulu oli mõlemal aastal üle 1000 krooni. Kuid 1938. aastaks kahanes ka üksiknumbrite müügist saadud tulu taas, langedes 400 krooni piirile.

Müüginumbrite puhul tuleb silmas pidada „Rahva Sõna“ ilmutissageduse muutumist. Üksiknumbrite vähese müügi põhjuseks 1935. aastal oli kindlasti väljaande muutumine kuukirjaks – nädalaleheks muutudes tõusid taas ka müüginumbrid.

Vahemikus 1934-1938 ei olnud ühtegi aastat, mil kuulutuste ja reklaami müük oleks olnud sama või suurem, kui esimesena vaadeldud perioodil (joonis 5).

Joonis 5. „Rahva Sõna“ reklaamide ja kuulutuste müügist saadud tulud 1933-1938.

Kuulutuste eest saadud tulu oli küll suhteliselt stabiilne, kõikides 2000 krooni juures, kuid kordades väiksem võrreldes tuludega, mida saadi reklaamimüügi eest aastatel 1927-1933. Reklaamide vähenenud osakaalu „Rahva Sõnas“ näitas ka ajalehe ülesehituse muutustes väljatoodu – reklaam koondus alates 1934. aastast märksa väiksemale osale ajalehest kui eelmisel perioodil.

Kui 1927-1933 oli „Rahva Sõna“ toetajaks Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei, siis alates 1935. aasta märtsist kõikide parteide tegevus peatati ning ka „Rahva Sõna“ dokumentides puuduvad peale 1935. aastat märkmed selle kohta, et peale seda aastat oleks erakonnalt toetusi saadud (lisa 1). Kuid see ei tähenda, et väljaanne oleks täiesti ilma toetusteta jäänud. 1936. aasta aprillis peetud peakoosolekul märgiti oodatavateks toetusteks sel aastal 1800 krooni.¹¹⁷ 1937. aasta märtsis peetud koosoleku protokollis oli eelneva aasta toetuste mahuks märgitud aga 2250 krooni.¹¹⁸ Seejuures on märkimata aga see, kellelt toetusraha tulnud oli. See kinnitab eelpool väljatoodut, et tõenäoliselt oli „Rahva Sõnal“ rohkem toetajaid kui ainult Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei. 1937. ja 1938. aasta majandusaruannetes puudusid aga märkmed selle kohta, et „Rahva Sõna“ kelleltki toetust oleks saanud.

2.4 Toimetus

Toimetuse liikmete palkadeks makstud summad näitavad, et kuni 1936. aastani suuri muutusi ei toimunud ning palga-kulutused olid püsivalt üle 3500 krooni (lisa 1). 1937. aastal vähenesid palkadele tehtud kulutused märgatavalt – 1937. aastal maksti palkadeks ainult 1800 krooni (joonis 6).

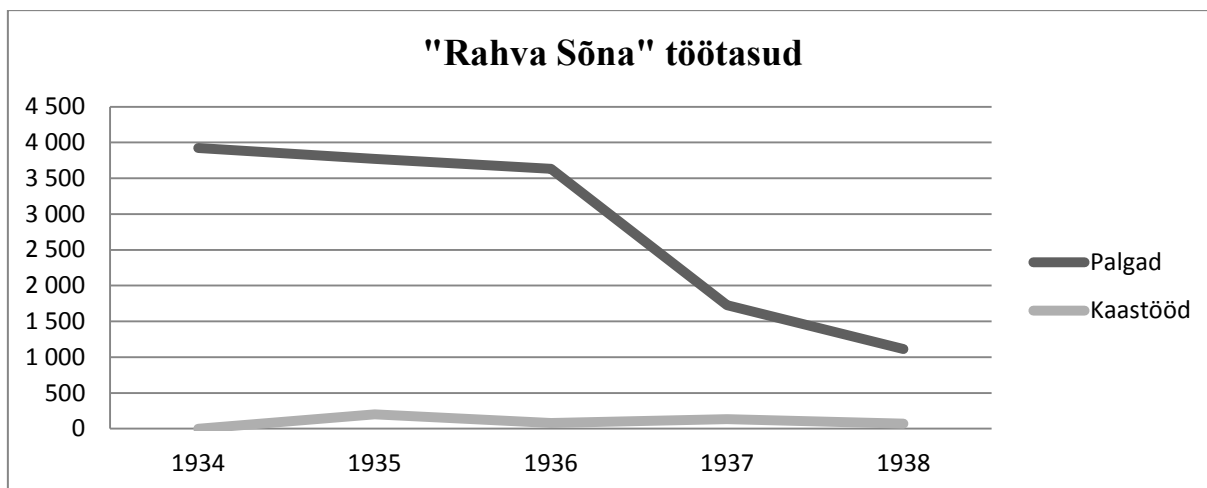
Eeldades, et toimetuse liikmete palgad jäid muutumatuteks, tähendab erinevus summades toimetuse liikmete arvu kahanemist. Seda saab põhjendada 1936. aasta sügisel tekkinud lõhega Eesti Sotsialistlikus Tööliste Parteis, mille tulemusel jagunes erakond K. Pätsi toetajateks ning vastasteks. „Rahva Sõna“ peatoimetaja Erich Joonas asus K. Pätsi vastaste etteotsa, juhtides vasakpoolsemat partei poolt ning leides kompromissi ka koostööle vasaksotsialistidega.¹¹⁹ On tõenäoline, et „Rahva Sõna“ toimetusest lahkusid need toimetuse liikmed, kellele „Rahva Sõna“ juhtide uus suund meelepärane ei olnud.

---

¹¹⁷Peakoosolekute protokollid, Era F 1184 n 1 s 4. 27.04.1930-29.03.1940.

¹¹⁸Samas.

¹¹⁹Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 130

Joonis 6. „Rahva Sõna“ kulutused toimetuse liikmete palkadele ning kaastöödele 1934-1938.

„Rahva Sõna“ poolt kaastöid teinud ajakirjanikele makstud summad näitavad, et kaastööde kasutamine oli sel perioodil minimaalne ning võrreldes eelneva perioodiga vähenenud. 1934. aastal ei makstud kaastööde eest näiteks midagi, mis tähendab, et ühtegi tasustatud kaastööd „Rahva Sõna“ veergudel ei avaldatud. Kõige suurem kaastööde hulk oli 1935. aastal, kui nende eest maksti veidi üle 200 krooni. Samal aastal toimetuse liikmetele makstud palgad olid aga kokku peaaegu 4000 krooni.

Süüdistuste adresseerimisel ning karistuste kandmisel mängis peamist rolli endiselt vastutav toimetaja. 1934. ja 1935. aastal oli selleks Johannes Eigo ning 1936-1938 Alma Kalberg (lisa 2).

2.5 Ideoloogia

1930. aastal sai alguse järsk vasakpoolsete jõudude nõrgenemine Eestis¹²⁰ ning 1934. aasta linna- ja vallavolikogude valimistel saatis Eesti Sotsialistliku Töölise Partei juba tunduvalt väiksem edu.¹²¹ Suurimate võitjatena väljusid nendelt valimistelt vabadussõjalased, keda ei saanud suur edu vallavolikogudes, kuid see-eest olid väga edukad linnades. Suurt rolli selles edus mängis seejuures proletariaat¹²² - sotsialistidelt üle võetud valijad.

Võrreldes 1920ndatega kahanes sotsialistide populaarsus kolmekümnendate alguses märgatavalt. Lisaks vabadussõjalastele olid tugevaks jõuks ka agraarierakonnad. Kui 1920.

¹²⁰Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 55

¹²¹Samas, lk 56

¹²²Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 103

aastal oli sotsialistlikel erakondadel Riigikogus kokku 34 kohta ja agraarerakondadel ainult 21 kohta, siis 1932. aastal oli olukord vastupidine – sotsialistid said riigikogus kohti 27 ning agraarerakonnad 42.¹²³ Konkurentideks olemisest hoolimata toetasid sotsialistid Pätsi ja 12. märtsil 1934. poleks K. Päts võimu enda kätte saanud haarata ilma sotsialistide abita.¹²⁴ Juba 1933. aasta lõpul, kui oli teada, et K. Pätsist saab üleminekuaja valitsuse juhiks ning tal on plaanis vabadussõjalaste tegevusele piir panna, ohverdades selleks tõenäoliselt ka demokraatlikud vabadused, oli Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei juhatus sellise tegutsemisviisiga nõus.¹²⁵

1935. aasta märtsis keelustati siseministri korraldusega kõikide poliitiliste organisatsioonide tegevus.¹²⁶ Kuni selle ajani Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei liikmete arv vähenes pidevalt.¹²⁷ Sellest hoolimata üritati oma ideoloogiat edasi anda, kasutades selleks ühinguid ja seltse.¹²⁸ Olulise poliitilise väljundina jäid püsima ka trükiväljaanded ning „Rahva Sõna“ jäi kuni 1938. aastani kajastama endiste Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei liikmete seisukohti.¹²⁹

1935. aastaks süvenes peamiselt „Rahva Sõna“ ümber koondunud äärmuslikumalt vasakpoolsete Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei liikmete pettumus K. Pätsi autoritaarsesse valitsemisse. Kommunistidega kontakti otsima hakanute rühma kuulusid peamised „Rahva Sõna“ tegijad Erich Joonas, August Gustavson, Aleksander Oinas ja Alma Ostra-Oinas.¹³⁰ Näiteks Erich Joonas oli 1920ndatel tekkinud „Iseseisvate sotsialistide“ erakonna üks juhtivliikmetest, mis oli tekkinud sotsiaalrevolutsionääride liitumisest sotsiaaldemokraatide vasaku tiivaga ning mille eesmärgiks oli olla enamluse legalne versioon.¹³¹ Seega ei olnud vasakpoolsed ideed „Rahva Sõna“ olulisemate tegijate seas esmakordsed. 1937-1938 avaldati „Rahva Sõnas“ ka sotsialistide ja kommunistide ühisrindes tegutsevate kommunistide kirjatöösid.¹³²

---

¹²³Laaman, E. Eesti ühiskond: selle koostis, areng ja iseloom. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts, 1936, lk 25

¹²⁴Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997, lk 108

¹²⁵Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 58

¹²⁶Pajur, A. (2005.). Autoritaarne Eesti, Riigipööre. Vahtre, S. (peatoim.). Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Tartu: Kirjastus Ilmamaa, lk 94

¹²⁷Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 48

¹²⁸Samas, lk 60

¹²⁹Samas, lk 62

¹³⁰Samas, lk 62

¹³¹Laaman, E. Erakonnad Eestis: Sissejuhatus poliitikasse IV. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus, 1934, lk 34

¹³²Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999, lk 62

2.6 Rikkumised

Perioodil 1934-1938 oli rikkumisi vähem kui 1927-1933 ning ka süüdistuse sisu oli enamuses muutunud – eraisikute asemel hakkasid kaebusi esitama riiklikud institutsioonid ning süüdistusi ei rajatud mitte solvamisele ja au haavamisele, vaid riigi ühtsuse ja välishuvide rikkumisele (lisa 5). Eriti tundlikuks muutus välispoliitika kajastamise järelvalve aastatel 1937-1938. Propagandatalitus jagas kajastamise osas mitmeid ettekirjutusi ning välisministeeriumil oli õigus väljaannete vastavasisuliselt kirjutisi kontrollida.¹³³ 18. veebruaril 1938 saatis välisminister siseministrile kirja, milles märkis, et kodurahu pidamiseks tuleb trükimeedia väljaannetele teatada, et edaspidi annab Eesti välispoliitika osas teateid ainult Välisministeerium ning rangelt on keelatud Saksamaad ja Nõukogude Venemaad haavavad kirjutised ja kujutised, mida olevat ajakirjanduses kuulujuttude ning tõelemittevastavate teadetenähtetena avaldatud enne.¹³⁴

„Rahva Sõnale“ avaldas kriitikat välisriikide kohta ilmuma hakkamisest saati – juba väljaande teises lehenumbris, 2. märtsil 1927 ilmus artikkel Mussolini kohta, kus juba alapealkirjas nimetas ajaleht teda „Itaalia nuhtluseks“,¹³⁵ ning 17. märtsil 1927 ilmus artikkel pealkirjaga „Mis toimub fashistlikus Leedus.“¹³⁶ 1934. aasta neljast rikkumisest puudutasid kaks Eesti riigi välishuvide kahjustamist. 26. oktoobril 1934 avaldas „Rahva Sõna“ artiklid pealkirjaga „Kalininid sõjakohtu all“ ja „Poola raskesti haige diktatuur“ ning 6. juunil artikli „Läti riigipöörde telgitagustest“, mille kohta esitatud süüdistustes öeldi, et artiklid haavavad Läti ja Poola riigitegelasi ning õhutavad Eestis nende vastu vaenulikkust opositsiooni. „Rahva Sõna“ mõisteti süüdi.

Läti riigipöördest rääkiva artikli puhul oli näha ka analoogtehnikat kasutamist – kirjutades välisriikides toimuvast, mõeldi tegelikult Eestis aset leidvast.¹³⁷

„...Ulmanis toimus vandeseltslikult täiesti omal käel. Tal oli korda läinud nõusse saada kindral Balodise, kelle abil töötati välja riigipöörde strateegiline kava ja viidi läbi eeltööd. /.../ Sellest kõigest loogiliselt järgneb ka Läti tulevik Ulmanise käpa all. Demokraatiale ja parlamentalismile kavatses diktaator pöörata jäädavalt selja.“¹³⁸

¹³³ Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eestis aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994, lk 90,91

¹³⁴ Ajaleht „Vaba Maa“ ilmumise seismapaneku asjus halvustavate kirjutiste pärast välisriikide ja nende riigitegelaste kohta, ERA F 852 n 1 s. 2563, 28.02.1938-10.05.1938., lk 41-42

¹³⁵ „Näitleja Mussolini“, „Rahva Sõna“ 02.03.1927, lk 7

¹³⁶ „Mis toimub fashistlikus Leedus.“, „Rahva Sõna“ 17.03.1927, lk 5

¹³⁷ Roolaht, A. Nii see oli... Tallinn: Perioodika, 1990, lk 190

¹³⁸ „Läti riigipöörde telgitagustest“, „Rahva Sõna“ 06.06.1934, lk 9

Ka Eestis valitseva korra suhtes ei olnud „Rahva Sõna“ kunagi olnud vaikselt salliv ning millegi häirivuse korral võttis sõna. Nii ilmus 8. aprillil 1927 näiteks artikkel pealkirjaga „Valitsus surmani haige.“ ning kandis täpsustavaid alapealkirju „Kogude ja koonduse võltsitud vekslid. Jaan Teemanti ärateenitud kõrvakiil. Kaua mõtleb valitsus veel vegeteerida?“¹³⁹ Peale 1934. aastat muutus riigi suunas kriitika avaldamine aga tõsiseks rikkumiseks ning propagandatalituse programm nägi muu hulgas ette ka seda, et „tüliliks muutuv“ väljaanne tuli sulgeda, tuues põhjuseks trükiseaduse rikkumise.¹⁴⁰ 1937. aasta aprillis leiti piisavalt põhjuseid, et „Rahva Sõna“ ilmumine seisma panna.

Sisekaitseülevõtte otsuses oli „Rahva Sõna“ töö seismapaneku põhjusena välja toodud väljaandes järjekindlalt ilmunud kirjutised, mis avaldasid lugupidamatust riigikorra ja Valitsuse tegevuse vastu, õhutasid klassivaenu ning sallimatust ühiskondlikute rühmituste vahel ning olid kahjulikud riigi välispoliitilistele huvidele.¹⁴¹ Välja oli toodud ka erinevad artiklid, mis süüdistust tõestasid (lisa 5). Näiteks artikkel pealkirjaga „Mida peaksid Rahvuskogu liikmed arvestama? Eesti areng välismaail arusaamatu. Võltsimatu demokraatia on ainus pääsetee.“, milles „Rahva Sõna“ halvustas valitsevat korda:

„Meie olud on kujunenud nii omapäraselt, et neid ei saa viia ühegi loogika mõõdupuu alla. /.../ Praeguses staadiumis ei mõista meid ei fashistlik maailm ega ka demokraatlik maailm. Fashistidele on meie rezhiim veel liig „lodev“, demokraatiale aga vastuvõtmatu oma sisemiste vastuoskuste tõttu. Ei üks ega teine maailm saa meisse suhtuda usalduslikult.“¹⁴²

Sama põhjusega oli välja toodud artikkel „Rahvuskogu asub tööle. Vabadus jäägu sissesoolamata. Veebruari rahvahääletus kohustab.“, mis ütles:

„Meie praegust Rahvuskogu on katsutud võrrelda Asutava Koguga. Aga see on suur eksitus – nii vormiliselt kui sisuliselt. Asutav Kogu sündis rahva võitlusvaimust ja loomejõust... /.../ Rahvuskogu on vaikiva rahva habras esindus, suletud mitmekordsetest raamidest, oma isikliku kooseseisu poolest enamikus kujunenud ilma rahvahulkade otsese osavõtuta. /.../ Mõlemad on oma aja lapsed: Asutav Kogu oli rajaja, Rahvuskogu on eksperiment, katse lahendada poliitilist kriisi.“¹⁴³

¹³⁹ „Valitsus surmani haige.“, „Rahva Sõna“ 08.04.1927, lk 4

¹⁴⁰ Roolah, A. Nii see oli... Tallinn: Perioodika, 1990, lk 128

¹⁴¹ Ajalehe „Rahva Sõna“ ilmumise seismapaneku asjus, Era F 852 n 1 s 2539. 06.04.1937-08.04.1937.

¹⁴² Samas.

¹⁴³ Samas.

Ühiskondliku ühtsuse rikkumise põhjusega välja toodud artiklid olid oma sisult töölisi teistest eristavad – vastandati vaeseid töölisi rikastele omanikele ning iseloomustati töölisi kui tagakiusatud inimesterühma.

1937. aasta aprillis pandi „Rahva Sõna“ töö seisma. Kuid tegemist ei olnud pika pausiga – juba sama aasta maikuu hakkas ajaleht taas ilmuma. Uuesti ilmuma hakkamisest kuni lõpliku sulgemiseni jõudis „Rahva Sõna“ ilmuda veidi vähem kui poolteist aastat.

1938. aasta varasügisel anti välja „Rahva Sõna“ lõplik sulgemisotsus, mis tugines Kaitseseisukorra seaduse § 20 p. 5-le. Sulgemisotsuse juures välja toodud artiklite arv oli suur, olenemata sellest, et näiteid oli toodud ainult kuuest lehenumbri augusti lõpus ning septembri jooksul (lisa 6). Sisekaitseülevaade otsuses oli välja toodud, et ajaleht „Rahva Sõna“ oli järjekindlalt avaldanud kirjutisi, mis kahjustasid Eesti Vabariigi demokraatlikku korda, tekitasid erimeelsusi rahvakihtide ja poliitiliste voolude vahel, pooldades klassivõitluse teravnemist, ning kahjustas oma artiklitega Eesti Vabariigi häid suhteid välisriikidega.¹⁴⁴ Seega eksis „Rahva Sõna“ oma kirjutistes samade punktide vastu, kui poolteist aastat varem.

Artiklid, mis sulgemisotsuses välja olid toodud, kajastasid suures osas Euroopas toimuvat – andes peamiselt infot ning kritiseerides Saksamaad ja Itaaliat – Saksamaa ja Nõukogude Liidu kritiseerimine ajaleheveergudel oli aga Välisministeeriumi ettekirjutusel keelatud.¹⁴⁵ 12. augusti lehest oli välja toodud artikkel pealkirjaga „Saksamaa valmistub lõögiks idas“ ning 19. augusti lehes ilmunud artikkel pealkirjaga „Hiigla manöövrid Saksamaal – milleks? Mobiliseeritud üle miljoni mehe.“ (lisa 6). 19. augustil ilmunud lehes oli pealkirja all „Ettevalmistused teiseks maailmasõjaks“ ka järgnev:

„Saksamaa ei suuda võidurelvastumisel Venemaad iialgi lüüa, sest tema käsutuses pole neid lõpmatuid loodusvarasid ega ka inimhulkasid, mis Venemaal. /.../ Mussolini võib pidada mürisevaid kõnesid, kuid tõsisel hetkel tuleb kindlasti ilmsiks, et nende suurte sõnade taga pole vastavat jõudu.“¹⁴⁶

Pätsi poolt kasutatud surveabinõudest rääkimisel kasutasid opositsiooni väljaanded palju analoogiatehnikat, kuid lisaks varjatud kriitikale ei peljanud „Rahva Sõna“ seda avaldada ka otsesemalt:

¹⁴⁴ Ajalehe „Rahva Sõna“ ilmumise seismapaneku asjus, ERA F 852 n 1 s 2569. 29.09.1938-01.09.1938.

¹⁴⁵ Ajaleht „Vaba Maa“ ilmumise seismapaneku asjus halvustavate kirjutiste pärast välisriikide ja nende riigitegelaste kohta, ERA F 852 n 1 s. 2563, 28.02.1938-10.05.1938., lk 41-42

¹⁴⁶ „Ettevalmistused teiseks maailmasõjaks“, „Rahva Sõna“ 19.08.1938, lk 2

„Kuidas meil seoses täishällide propagandaga teostatakse perekondadega tööliste kaitset... /.../ Olekski ennekuulmatu näht ajaloos kui rahvastiku juurdekasv osutuks sellise sotsiaalse õiglusetuse olukorras märgatavat tõusu. /.../ Huvitav, milliste kõrgete põhimõtete nimel taas seda viimast nähet seletatakse.“¹⁴⁷

Mitmel korral märgiti sulgemise põhjendusena ära järelhüüdeid sotsialistidele, kes hukkusid Hispaania kodusõjas. Eestlastel oli selles sõjas osalemine keelatud ning selle tõttu ei peetud lubatavaks ka kohati üle poole lehekülje ulatuvad nekroloogid meestele, kes olid astunud üle riigi poolt kehtestatud piirangute.¹⁴⁸

Nagu rikkumistest näha, sai „Rahva Sõna“ selge hoiatuse veidi rohkem kui aasta enne lõplikku sulgemist. Sellest hoolimata jätkati uuesti ilmuma hakates kriitiliste joontega, mis viisid teisel korral ajalehe töö lõpliku seismapanemiseni.

---

¹⁴⁷ „Vallandatakse staazhikaid inimesi“, „Rahva Sõna“ 09.09.1938, lk 8

¹⁴⁸ RT I, 1937, nr. 17, art. 129

Kokkuvõte

Käsitledes ülevaatlilikult „Rahva Sõna“ selle ilmumisaastatel 1927-1938, saab öelda, et „Rahva Sõna“ populaarsuse tipp hetk jäi esimesse vaadeldud perioodi. 1927-1933 ilmus „Rahva Sõna“ tihedamini ning regulaarsemalt kui 1934-1938. Ka müüginumbrid kinnitavad sama – „Rahva Sõna“ edu kahanes iga ilmumisaastaga. Müügitulu, nii lehenumbrite- kui reklaamimüügist tuleneva, langemine tõi endaga kaasa majanduslikke raskusi, mida teatud ulatuses hüvitas Eesti Sotsialistlik Töölise Partei. Kuigi „Rahva Sõna“ väljaandmise taga seisis erakond ja kirjastus, mis tagasid väljaannetele stabiilsema baasi, oli „Rahva Sõna“ pidevates majandusraskustes. 1935. aastal parteide tegevus Eestis keelustati ning ka Eesti Sotsialistlik Töölise Partei tegevus lõpetati – see tähendas ka „Rahva Sõna“ jaoks vähenevaid, kuid mitte lõppevaid toetusi. Arhiivianndmed annavad alust arvata, et peale ametlikes dokumentides välja toodud Eesti Sotsialistliku Töölise Partei toetuste oli „Rahva Sõnal“ teisi sponsoreid.

1930ndate alguses mängisid väljaannete ilmumise juures olulist rolli kasvavad konfliktid sisepoliitikas ning järjest suurenev arv konkureerivaid väljaandeid – 1918-1940 oli Eesti Vabariigis ilmuvate väljaannete arv üle kolmesaja ning kuna sisu hoiti mitmekülgsena, püüdsid kõik lehed haarata võimalikult suurt lugejaskonda. Ajakirjanduslik konkurents käis aga käsikäes poliitilise konkurentsiga. „Rahva Sõna“ oli sotsialistide häälekandja ning pidi peamise sihtrühmana puudutama töölisi. Ebaedu Eesti Sotsialistliku Töölise Partei töös sillutas teed uue jõu, vabadussõjalaste, populaarsuse kasvule just töölise seas. Sotsialistide poolt tehtud vead poliitikas vähendasid aasta-aastalt nende pooldajate arvu, mis omakorda vähendas „Rahva Sõna“ lugejate arvu. Parlamendierakondade tööd kritiseerinud vabadussõjalased oma väljaandega „Võitlus“ olid värskeks alternatiiviks ning vabadussõjalaste ajalehest „Võitlus“ sai arvestatav ja isegi tugevam alternatiiv sotsialistide „Rahva Sõnale“.

Oma olemuselt oli „Rahva Sõna“ läbi kahe vaadeldud perioodi väljaanne, mis oli maksimaalselt päevakajaline võimaluse piires, mida seadis muutuv ilmumissagedus. Kuid samas pani „Rahva Sõna“ toimetusele suurt rõhku ka pikkadele arvamuskäsitlustele ja elu-olu kirjeldustele. Viimaste eesmärgiks oli peamiselt sotsialismi propageerimine ning teiste vaadete taunimine – „Rahva Sõna“ veergudel ei hoitud kokku karmide solvangute ning süüdistustega.

Võttes kokku „Rahva Sõna“ rikkumised, võib öelda, et esimesel vaatluse all olnud perioodil olid rikkumised peamiselt eraisikute vastu – „Rahva Sõna“ vastu süüdistuste esitajad olid valdavalt eraisikud, kes tundsid, et nende au on haavatud ning head nime rikutud. 1930ndate algusest alates ning enamik teisena vaadeldud perioodi rikkumistest olid riigi huvide vastu – süüdistused esitati Eesti Vabariigi välis huvide ja heanaaberlike suhete ohustamise ning ühiskonnas erinevate vastuolude tekitamise alusel. Võrreldes rikkumiste arvu, esines neid rohkem kuni 1933. aastani. Seotult aga 1934. aasta märtsile järgnenud sisepoliitiliselt keerulise ajaga, muutusid trükiväljaannetele tehtud piirangud rangemaks ning reegleid, mille vastu eksida ei tohtinud, oli tunduvalt rohkem. Riik muutus ajakirjanduse suhtes tundlikumaks ning artiklid, mis kuni 1933. aastani poleks kaasa toonud väljaande sulgemist, andsid oma tõsisest vastuolust valitseva korraga märku juba 1937. aastal, kui „Rahva Sõna“ ilmumine umbes kuuks ajaks peatati. Toimetuse liikmete süveneva vasakpoolsusega ning K. Pätsi kriitikaga ei hoitud tagasi aga ka edaspidi ning 1938. aasta sügisel „Rahva Sõna“ suleti lõplikult.

Töö alguses püstitatud hüpotees pidas seega paika. Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei tegi kodanlike erakondadega 1920ndate lõpus ja 1930ndate alguses koostööd ning koos moodustati ka koalitsioonivalitsus. Kuid sotsialistide häälkandja „Rahva Sõna“ oli oma leheveergudel alati kodanlust tauniv ja kritiseeriv. 1930ndatel, kui sotsialistide populaarsus vähenes ja nende peamiste poliitiliste vaenlaste vabadussõjalaste pooldajate arv kasvas, toetasid sotsialistid K. Pätsi riigipööret. 1935. aastal poliitiliste parteide tegevuse keelustamiseni aga sotsialistide toetajaskond vähenes pidevalt ning erakonna sees kasvas äärmuslikum vasakmeelsus. Peale parteide tegevuse keelustamist hakkasid ilmekamalt ka „Rahva Sõna“ veergudel tooni andma endistest reformi altitest tunduvalt järsemalt vasakpoolsed ideed ning leheveergudel avaldatud rahulolematuse suurenes kuni „Rahva Sõna“ sulgemiseni 1938. aasta sügisel.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Arhiivimaterjalid

Riigiarhiiv ERA Fond 14 Siseministeerium; Kirjastusühingud

Riigiarhiiv Era Fond 1184 Kirjastuse ja trükitoöstuse ühisus Rahva Sõna; Põhikiri, liikmete nimekiri, protokollid

Riigiarhiiv ERA Fond 852 Sisekaitse Ülem; Trükitoodete konfiskeerimine ja vastutavate toimetajate karistamine

Riigiarhiiv ERA Fond 1357 Tallinna Ringkonnakohus; Trükiseaduse rikkumine, trükis ebaõigete andmete levitamine, autoriõiguste rikkumine

Riigiarhiiv ERA Fond 1947 Tartu Ringkonnakohus; Trükiseaduse ja autoriõiguste rikkumine

Riigiarhiiv ERA Fond 2140 Tähtsamate Asjade kohtu-uurijad; Poliitilised süüdistused

Riigiarhiiv ERA Fond 80 Riigikogu I-V koosseis; Riigikogus vastu võetud seadused ja kinnitatud määrused ja otsused

Riigiarhiiv ERA Fond 31 Riigikantselei; Seaduste, määruste ja seadluste eelnõud

Riigiarhiiv ERA Fond 72 Majandusministeeriumi Maksude Talitus; Kaubanduslikud ja tööstuslikud ettevõtted, firmad, aktsiaseltsid ja osühisused

Ajalehenumbrid

„Helilooja ja koorijuht Konstantin Türnpu on surnud“, „Rahva Sõna“ 20.04.1927, lk 2

„Rahva Sõna“ 03.01.1932, lk 3

„Rahva Sõna“ 29.03.1933, lk 1

„Rahva Sõna“ 19.01.1930, lk 2

„Veresauna ettevalmistajad Eestis“, „Rahva Sõna“ 29.07.1933, lk 1

„Vägivaldne riigipööre Eestis teoksil“, „Rahva Sõna“ 09.08.1933, lk 1

„Ringkonnavalitseja ei hooli väikemaapidajatest“, „Rahva Sõna“ 13.01.1929, lk 7

„Lattiku avantüürid lähevad riigile maksma miljoneid“, „Rahva Sõna“ 21.10.1927, lk 5

„Koera kari, käi välja!“, „Rahva Sõna“ 11.11.1933, lk 3

- „Vabariigi Vaim. Mos Kiito“, „Rahva Sõna“ 09.04.1937 lk 5
- „Rahva Sõna“ sõpradele“, „Rahva Sõna“ 05.06.1935, lk 1
- „Rahva Sõna“ lugemine on aukohus“, „Rahva Sõna“ 09.04.1937, lk 1
- „Näitleja Mussoliini“, „Rahva Sõna“ 02.03.1927, lk 7
- „Mis toimub fashistlikus Leedus“, „Rahva Sõna“ 17.03.1927, lk 5
- „Läti riigipöörde telgitagustest“, „Rahva Sõna“ 06.06.1934, lk 9
- „Valitsus surmani haige“, „Rahva Sõna“ 08.04.1927, lk 4
- „Ettevalmistused teiseks maailmasõjaks“, „Rahva Sõna“ 19.08.1938, lk 2
- „Vallandatakse staazhikaid inimesi“, „Rahva Sõna“ 09.09.1938, lk 8

Publitseeritud allikad

Roolah, A. Nii see oli... Tallinn: Perioodika, 1990.

Kirjandus

Annus, E., & T. Loogväli. Eestikeelne ajakirjandus 1766-1940 II. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2002

Braks, T. (1936). Ajakirjaniku palk ja töötingimused. Jalak, E. (toim.). Õitsituled: Eesti Ajakirjanike Liidu album XIV, nr. 17., Tallinn: Eesti Ajakirjanikkude Ühing, lk 67-69

Eesti arvudes 1920-1935. Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, 1937

Harro, H. Ajakirjanduse õiguslik regulatsioon Eesti aastail 1918-1940 ja 1990-1993. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, 1994.

Harro, H. (1994). Ajalehtede tiraažide analüüsi võimalusi. Lauk, E. (toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost IX. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, lk 73-84

Harro, H. & M. Somelar. (1996). Eesti ajaleheturu kujunemise aspekte kahe maailmasõja vahelisel perioodil. Maimik, P. (toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost X. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda, lk 37-61

Karjahärm, T. (2001). Vaim ja võim: Autoritaarse režiimi ideoloogia. Mälk, A. (toim.) Vaim ja võim: Eesti haritlaskond 1917-1940. Tallinn, 2001

Kivimägi, S. (1984). Eestikeelsed päevalehed 1891-1940. Peegel, J. (vast. Toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost IV. Tartu: Tartu Ülikool, lk 48-69

Kuuli, O. Sotsialistid ja kommunistid Eestis 1917-1991. Tallinn, 1999.

Laaman, E. Eesti ühiskond: selle koostis, areng ja iseloom. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts, 1936.

Laaman, E. Erakonnad Eestis: Sissejuhatus poliitikasse IV. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus, 1934.

Laanest, H. (1936). Ajaleht ja vaikiv olek. Jalak, E. (toim.). Õitsitud: Eesti Ajakirjanike Liidu album XIV, nr. 17,. Tallinn: Eesti Ajakirjanikkude Ühing, lk 30-32

Lauk, E. (1991). Eesti Vabariigi ajakirjandusest 1920.-1930. aastatel. Lauk, E. (vast. toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost VII. Tartu: Tartu Ülikool, lk 36-78

Lauk, E. (1996). Eesti ajakirjanduse süsteemi kujunemine. Maimik, P. (toim.). Eesti ajakirjanduse ajaloost X. Tartu: Tartu Ülikool, lk 5-36

Marandi, R. Must-valge lipu all: Vabadussõjalaste liikumine Eestis 1929-1937. I legalne periood (1929-1934). Stockholm: Centre for Baltic Studies at the University of Stockholm, 1991.

Ruusmann, A. Eesti Vabariik 1920-1940: Sisepoliitiline areng. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 1997.

Toomla, R. Eesti erakonnad. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1999.

Pallas, A. (2001). Eesti Vabariigi ajakirjanik 1919-1940. Keel ja kirjandus, 2011, nr 7 ja 8, lk 473-482, 543-553

Pajur, A. (2005.). Autoritaarne Eesti, Riigipööre. Vahtre, S. (peatoim.). Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Tartu: Kirjastus Ilmamaa, lk 92-94

Valge, Jaak (2008). 1934. aasta riigipöörde tõlgendamine autoritaarvõimu, vabadussõjalaste ja demokraatlike jõudude poolt. Eesti Vabariik 90. Pärnu 27-28. august 2008. Konverentsi kogumik (28 - 38). Tallinn: Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium

Riigi Teataja I, 1923

Riigi Teataja II, 1934

Riigi Teataja I, 1937

Eesti Kirjandusmuuseumi andmebaas „Eesti biograafiline andmebaas ISIK“

Eesti Rahvusraamatukogu andmebaas „Eesti Rahvusbibliograafia andmebaas DEA“

Eesti Kirjandusmuuseumi andmebaas „Eesti ajakirjanduse analüütiline bibliograafia“

Publitseerimata käsikirjad

Kurvits, R. & A. Pallas. Eesti ajakirjanduse biograafiline leksikon 1940. aasta juunipöördeni.

Käsikiri, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Summary

The publication of “Rahva Sõna” from 1927 to 1938

The aim of this bachelor's thesis is to give an overview of a socialist newspaper „Rahva Sõna“. Established in 1927 „Rahva Sõna“ was a common case of its time. Carrying the ideology of the socialist party Eesti Sotsialistlik Töölise Partei, „Rahva Sõna“ represented political journalism, where political parties gathered around a certain publication, sponsored it and used it to spread their party's views.

1920's were a stabilization time for the newly born Republic of Estonia. Newly established and reborn political parties engaged with their voters and the parliament elections from 1920 to 1932 show the biggest popularity for three types of parties: agrarian parties Põllumeestekogud and Asunikud, who united in 1932 to Põllumeestekogude ja Põllumeeste, Asunikkude ning Väikemaapidajate Koondis; central parties Rahvaerakond ja Tööerakond; and left-wing party Eesti Sotsialistlik Töölise Partei. All the parties had their own newspapers to affect the readers and promote their ideology.

In the beginning of the 1930's the global economy crises reached Estonia and the stable period in the domestic politics ended. Crowds were unhappy with the government and the need for a more strict politics grew. With the purpose to set in a new constitution with a head of state who would have greater power, a new political force, vabadussõjalased, made their way to Estonian politics. The biggest opponents for them were the socialists, who didn't hold back on smear and accusations in their newspaper „Rahva Sõna“. Although the two parteis had a different political view, vabadussõjalased took over a great number of the working class workers sympathy who had been the basis of socialist movements.

The beginning of the new period in Estonian history started on March 12th 1934 when Konstantin Päts organized a *coup d'etat* and established authoritarian regime. From that point forward the political situation in Estonia changed and the state turned delicate, trying to prevent and avoid any criticizing. Republics sensitivity brought limits to free speech and had a great influence on journalism. Press freedom got regulated and saying wrong things could end up with closing of the newspaper. In 1935 all the political parties were closed and that made party-sponsored newspapers economically weak.

Most of the research on the subject of journalism in the beginning of the 20th century done so far covers the overall problems and trends, giving examples from different newspapers. Complete and thorough studies on certain newspapers have been published less and the ones that have been published have been about the biggest and most popular newspapers.

This bachelor's thesis bases mostly on the analysis of archive document and newspapers, giving an analyzing overview of „Rahva Sõna's“ visual development, changes in structure, members of editorial board and accusations of violation of the existing laws. The research covers all the years “Rahva Sõna“ was published and is separated in two different periods. First the democratic period of the Republic of Estonia from 1927 when „Rahva Sõna“ was first published to 1933. And secondly the autocratic period from K. Päts's *coup d'etat* in 1934 to the closure of the newspaper in 1938. The hypothesis of this bachelor's thesis says that although socialists supported K. Päts's autocratic regime in 1934, the dissatisfaction against it grew through the 1930's, reflected in the content of „Rahva Sõna“ and was the reason the newspaper was closed in 1938.

The research done shows that „Rahva Sõna“ had the biggest readers audience in the democratic period from 1927 to 1933. In that period „Rahva Sõna“ was published more regularly and often then after 1934. Sales numbers decreased with every year, both in subscriptions and individual sales, but also in advertisement selling.

„Rahva Sõna“ depended a lot on it's political guide Eesti Sotsialistlik Töölise Partei. The party had an essential financial contributors role, supporting „Rahva Sõna“ every year with up to 20 000 kroons. The facts that the contributions were so great and the financing carried on after the closure of political parties in 1935 let us conclude that Eesti Sotsialistlik Töölise Partei was not the only sponsor „Rahva Sõna“ had, although in the archive documents it was the only source mentioned.

The competition between the newspapers was huge, from 1918 to 1940 more than 400 different newspapers were published. That meant constant struggle to win over others readers and keep the content of the newspaper as wide as possible. „Rahva Sõna“ was compiled by the same principle – make the spectrum of content as wide as possible, to attract both the readers who seek for short and fresh news and the readers who prefer long introductive articles and fictional stories. Between the newspapers that represented political ideology had always been a struggle on a political level as well. Situation was worst between socialists „Rahva Sõna“ and vabadussõjalased's „Võitlus“. Both trying to win over the working class's support,

„Rahva Sõna“ didn't hold back on accusations and slander. Some authors say that „Rahva Sõna's“ articles about vabadussõjalased trying to take over the control were the main incentive to K. Päts's regime.

Vabadussõjalased were not the only target „Rahva Sõna“ had. Analyzing the accusations held against „Rahva Sõna“ in 1927-1933 show that most of that period's accusations were submitted by citizens who said the newspaper had offended their honor and good name. The outcome of that was usually a fine and an arrest. On the second period 1934-1938 accusations were mostly about offending the interest of the state – violating laws that regarded Estonians good foreign relations, bringing up differences between different social groups and showing disregard to the institutions of the Republic of Estonia. Although the amount of accusations wasn't bigger in the second period, the violations ended up with closure of the newspaper in 1938, which was preceded by a short stoppage in 1937.

Criticism about non-socialistic views and ways was neither rare nor new on the pages of „Rahva Sõna“. The closure of the newspaper in 1938 can be mostly explained by the increased sensitivity of the state and the strictened rules regarding the press. Eesti Sotsialistlik Töölise Partei supported K. Päts's *coup d'etat* at first, seeing it as the best way to fight against vabadussõjalased. But through the 1930's the dissatisfaction with the government among the socialists rose and that reflected in the articles of „Rahva Sõna“. The hypothesis of this bachelor's thesis is therefore proved – Eesti Sotsialistlik Töölise Partei helped K. Päts to establish a autocratic regime, seeing it as a way to stop their main opponents, but with the growing dissatisfaction with bourgeois state led to increasing critics towards the state, which ended with the closure of „Rahva Sõna“ in 1938.

Lisad

Lisa 1. „Rahva Sõna“ olulisemad majandusandmed aastatel 1927-1938.

	Üksiknumbrite müük	Tellimised	Kuulutused	Trükkimis-kulud	Palgad/kaastöö	Toetused
1927	20 868 marka 85 p	22 447 marka 5 p	16 825 marka 49 p	42 972 marka 48 p	14 095 marka 55 p/ 2802 marka 56 p	23 894 marka 4 p
1928	22 229 kr 66 s	21 803 kr 86 s	21 282 kr 24 s	60 542 kr 77 s	15 021 kr 76 s/ 742 kr 24 s	23 984 kr 04 s
1929	19 379 kr 82 s	21 244 kr 49 s	29 784 kr 97s	49 392 kr 25 s	15 626 kr/ 1047 kr 57 s	Debet: 2725 kr 92 s Kredit: 10 277 kr 23 s Saldo kredit: 7551 kr 31 s (ESTP KK)
1930	13 117 kr 13 s	19 534 kr 31 s	23 980 kr 14 s	38 516 kr 20 s	10 912 kr 93 s/ 398 kr 66 s	Debet: 9 735 kr 01 s Kredit: 18 949 kr 07 s Saldo kredit: 9 214 kr 06 s (ESTP KK)
1931	6077 kr 33 s	19 731 kr 97 s	18 824 kr 84 s	30 939 kr 07 s	9806 kr/ 1 452 kr 30 s	Debet: 10 468 kr 47 s Kredit: 19 739 kr 02 s Saldo kredit: 9 324 kr 55 s (ESTP KK)
1932	4 756 kr 73 s	13 471 kr 51 s	10 748 kr 28 s	28 062 kr 42 s	8802 kr 50 s/ 1 1330 kr 58 s	9 063 kr 24 s (ESTP KK)
1933	2 716 kr 34 s	7 045 kr 76 s	6 623 kr 40 s	15 196 kr 05 s	5 860 kr / 145 kr 58 s	Debet: 12 788 kr 37 s Kredit: 8 670 kr 28 s (ESTP KK)
1934	763 kr 27 s	2 752 kr 58 s	3 818 kr 60 s	13 314 kr 37 s	3922 kr 50 s/-	Debet: 1 984 kt 78 s Kredit: 6416 kr 11 s Saldo kredit: 4431 kr 33 s (ESTP KK)
1935	283 kr 07 s	2 042 kr 48 s	2 040 kr 24 s	6705 kr	3 772 kr 55 s/ 201 kr 44 s	4 363 kr 41 s (ESTP KK, nii deebet kui kreedit sama summa)
1936	1 130 kr 51 s	1 130 kr 87 s	2 214 kr 08 s	3817 kr	3 635 kr./ 82 kr 04 s	2 250 kr
1937	1318 kr 15 s	2175 kr 69 s	1920 kr 74 s	4618 kr 75 s	1727 kr 59 s/ 132 kr 31 s	Ei leidnud toetusi
1938	443 kr 99 s	1 561 kr 02 s	1 934 kr 76 s	3 832 kr 50 s	1 112 kr 50 s/	Ei leidnud

					71 kr 32 s	toetusi
--	--	--	--	--	------------	---------

Allikad:

- Era F 1184 n 1 s 10 Kirjastuse ja Trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1927. aasta rahalised aruanded, lk 4, 6
- Era F 1184 n 1 s 11 Kirjastuse ja Trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1928. aasta rahalised aruanded, lk 63, 69
- Era F 1184 n 1 s 13 Kirjastuse ja Trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1929. aasta rahalised aruanded, lk 118, 121
- ERA F 72 n 2 s 2498 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, Kirjastus ja trükitööst. üh. „Rahva Sõna“, lk 1-2
- Era F 1184 n 1 s 15 Kirjastuse ja Trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1930. aasta rahalised aruanded, lk 81
- ERA F 72 n 2s 2499 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, Kirjast. ja trükitööliste üh. „Rahva Sõna“, lk 1, 3
- ERA F 72 n 2 s 2500 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, Kirjast. ja trükitööliste. üh. „Rahva Sõna“, lk 4
- Era F 1184 n 1 s 18 Kirjastuse ja trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1932. aasta rahalised aruanded, lk 112
- ERA F 72 n 2 s 2501 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, Kirjast. ja trükitööliste üh. „Rahva Sõna“, lk 2-3
- Era F 1184 n 1 s 19 Kirjastuse ja trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1933. aasta rahalised aruanded, lk 131
- ERA F 72 n 2 s 2502 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, Kirjast. ja trükitööliste üh. „Rahva Sõna“, lk 2-3
- Era F 1184 n 1 s 20 Kirjastuse ja trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1934. aasta rahalised aruanded, lk 98
- ERA F 72 n 2 s 2503 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, Kirjast. ja trükitööliste üh. „Rahva Sõna“, lk 1, 2
- ERA F 72 n 2 s 8070 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, „Rahva Sõna“ - kirjastuse trükitööstuse o/ü, lk 1
- Era F 1184 n 1 s 22 Kirjastuse ja trükitööstuse ühisus „Rahva Sõna“, 1936. aasta rahalised aruanded, lk 5
- ERA F 72 n 2 s 8073 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, „Rahva Sõna“ – kirjastuse trükitööstuse o/ü, lk 2
- ERA F 72 n 2 s 8075 Majandusministeeriumi Maksude Talitus, „Rahva Sõna“ – kirjastuse trükitööstuse o/ü

Lisa 2. „Rahva Sõna“ vastutavad toimetajad, peatoimetajad ja väljaandjad 1927-1938.

	Vastutav toimetaja	Peatoimetaja	Väljaandja
1927	Erich Joonas	August Rei Erich Joonas	A. Oinas
1928	Erich Joonas	Erich Joonas <i>(aprillist pole lehes peatoimetajat märgitud)</i> August Rei Jaan Piiskar	A. Oinas Kirjastusühing „Rahva Sõna“ <i>(al. 16.märts)</i>
1929	Erich Joonas Alfred Offenbach <i>(al. 8.märts)</i>	Jaan Piiskar Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1930	Alfred Offenbach	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1931	Alfred Offenbach Juhan Kärje <i>(al.1.veebr)</i>	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1932	Juhan Kärje Johannes Eigo <i>(al. 20.sept)</i>	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1933	Johannes Eigo	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1934	Johannes Eigo	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1935	Juhan Eigo	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1936	Alma Kalberg	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1937	Alma Kalberg	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“
1938	Alma Kalberg	Erich Joonas	Kirjastusühing „Rahva Sõna“

Allikad:

ERA F 14 n 7 s 846, Kirjastuse ja Trükitööstuse Ühing „Rahva Sõna“. 31.01.1928-11.06.1937.

Eesti Rahvusbibliograafia andmebaas DEA, „Rahva Sõna“, URL (kasutatud mai 2013) <http://erb.nlib.ee/?kid=12172844>

Annus, E. & T. Loogväli. (2002). „Eestikeelne ajakirjandus 1766-1940 II“. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Lisa 3. „Rahva Sõna“ toimetuse liikmed ning kaastööd teinud ajakirjanikud 1927-1938.

Toimetuse liikmed ja kaastööd 1927-1938
Adamson, Henrik, <i>kaastöö</i>
Andresen, Nigol, <i>(1927-31, 1933)</i>
Atson, Aleksander, <i>toimetuse liige (1927-30)</i>
Ast, Karl, <i>toimetuse liige</i>
Butšinskaja, Nadežda <i>(1929)</i>
Barbarus, Johannes, <i>kaastöö</i>
Eigo, Johannes Ado, <i>toimetuse liige</i>
Freiberg, Karl Oskar, <i>toimetuse liige (1929-30,1933)</i>
Gustavson, Oskar <i>(1928)</i>
Ibrus, Lilli, <i>kaastöö</i>
Jans, Johan, <i>kaastöö</i>
Jansen, Helmi, <i>toimetuse liige</i>
Johanson, Leopold Johannes, <i>toimetuse liige (1927-28)</i>
Joonas, Erich, <i>peatoimetaja; vastutav toimetaja (1927-1938)</i>
Jõeäär, Aleksander, <i>kaastöö</i>
Kaaver, Valter <i>(1927)</i>
Kalberg, Alma, <i>vastutav toimetaja (1936-1938)</i>
Klesment, Johannes, <i>toimetuse liige (1927 jj.)</i>
Kohava, Priidu
Kuningas, Oskar <i>(1936-...)</i>
Kurmiste, Oskar, <i>toimetuse liige (1927-30)</i>
Kurs-Olesk, Minni, <i>kaastöö</i>
Krahe, Aleksander <i>(1929)</i>
Kärje, Juhan, <i>toimetuse liige; vastutav toimetaja (1929-38)</i>
Kõivumägi, J.E. <i>(1930)</i>
Liiv, Otto
Loorits, Oskar, <i>kaastöö (1928)</i>
Martna, Mihkel <i>(1929)</i>
Meomuttel, Jüri
Ode, Juhan, <i>kaastöö</i>
Offenbach, Alfred, <i>vastutav toimetaja (1929-1931)</i>
Oinas, Aleksander, <i>väljaandja (1927-28)</i>
Ostra-Oinas, Alma
Parijõgi, Jüri <i>(1929)</i>
Pauls, Heinrich Mihkel <i>(1932-38)</i>
Pesti, Madis <i>(1937-38)</i>
Piiskar, Jaan, <i>peatoimetaja (1928-1929)</i>
Pikkov, Johannes <i>(1930)</i>
Põldmäe, Rudolf <i>(1926-28)</i>
Raudsepp, Juhan <i>(1929)</i>
Prantspill, Andres, <i>kaastöö</i>
Rei, August, <i>peatoimetaja (1927-1928)</i>
Reijo, Linda <i>(1927)</i>
Rosental, Jaan, <i>kaastöö</i>
Selg, Johannes, <i>kaastöö</i>
Sirge, Rufolf, <i>toimetuse liige (1929)</i>
Tammlaan, Evald, <i>kaastöö</i>

Treiberg, Peeter, *kaastöö*
Töldsepp, Paul (1927-28)
Tähtra, Eduard, *toimetuse liige*
Varus, Liina
Vilto, Georg
Võimula, Tõnu, *kaastöö*

Allikad:

Eesti biograafiline andmebaas ISIK, URL (kasutatud mai 2013)

<http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik/>

Kurvits, R. & A. Pallas. Eesti ajakirjanduse biograafiline leksikon 1940. aasta juunipöördeni. Käsikiri.

Lisa 4. Kirjastuse ja Trükitööstuse ühingu „Rahva Sõna“ juhatuse liikmed ning nende kuulumine erakonda 1927-1938.

Aasta	Juhatus	Erakond
1928	K. Wirma A.Oinas A.Kärner J. Klesment J. Piiskar	ESTP ESTP ESTP ESTP ESTP
1929	A. Kärner A. Oinas J. Voimann M. Mihkelson M. Nurenberg	ESTP ESTP ESTP <i>Vaatelt otsialist</i> -
1930	J. Piiskar M. Nurenberg J. Klesment A. Sirro A. Kärner	ESTP - ESTP ESTP ESTP
1931	J. Piiskar A. Kärner M. Mihkelson K. Virma A. Mekkart	ESTP ESTP <i>Vaatelt otsialist</i> ESTP ESTP
1932	A. Sirro M. Mihkelson J. Piiskar A. Kärner J. Rahanik	ESTP <i>Vaatelt sotsialist</i> ESTP ESTP -
1933	K. Virma J. Piisakar E. Joonas K. Fresberg A. Sirro	ESTP ESTP ESTP ESTP ESTP
1934	J. Piiskar K. Freiberg A. Sirro K. Virma A. Kärner	ESTP ESTP ESTP ESTP ESTP
1935	K. Virma J. Piiskar E. Joonas K. Freiberg A. Arnio	ESTP ESTP ESTP ESTP -
1936	J. Piiskar A. Rei E. Joonas K. Friberg A. Mekkart	ESTP ESTP ESTP ESTP ESTP

1937	J. Piiskar A. Rei K. Freiberg J. Alsok B. Eilmann	ESTP ESTP ESTP - ESTP
1938	J. Piiskar J. Alsok A. Ostra-Oinas V. Janus B. Eilmann	ESTP - ESTP - ESTP
1939	J. Piiskor J. Alsok K. Freiberg A. Ostra-Oinas V. Janus B. Eilmann	ESTP - ESTP ESTP - ESTP
1940	J. Piiskar K. Freiberg A. Ostra-Oinas	ESTP ESTP ESTP

Allikad:

Riigiarhiiv Era F 1184 n 1 s 1, Kirjastuse ja Trükitööstuse ühing „Rahva Sõna“ juhatuse koosolekute protokollid, Protokoll nr 1, lk 1, 12,

Riigiarhiiv Era F 1184 n 1 s 4, K. ja tr. Ühing „Rahva Sõna“ päakoosolekute protokollide raamat, lk 3, 6, 9, 14, 20, 21, 24, 27, 29, 30, 31

Andmebaas „Eesti ajakirjanduse analüütiline biograafia“, URL (kasutatud mai 2013)
<http://www2.kirmus.ee/biblioserver/>

Eesti biograafiline andmebaas ISIK, URL (kasutatud mai 2013)
<http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik/>

Lisa 5. „Rahva Sõnale“ esitatatud süüdistused 1927-1938.

1927	
<i>Süüdistus</i>	<i>Artikli sisu:</i>
<p>Erich Joonase kohta U.N.S. § 533 põhjal. Erakaebaja Arnold Grimpeli kaebusel on antud ajalehe „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja Erich Joonas Tallinna-Haapsalu Rahukogu kohtu kätte süüdistuses selles, et tema nimetatud ajalehes Nr.7 – 1927 a. avaldas sisuliselt vale ja erakaebaja Arnold Grimpeli au teotava kirjatüki pealkirja all „Provokaator taob talva“, kus öeldakse, et Tallinnas rätsepa tööliste raskest seisukorrast ja nende lõhutud organisatsioonide ülesehitamise vajadusest olevat rkl. Grimpel kaitsepolitsei esindajana välja astunud ja väga segases jutus seletanud, et „mis kasu meil ametiühingutest, kui töölistel ei ole seda „klassiteadvust“ ja endiselt „sotside“ poole hoiavad. Rahukogu, asja läbiarutanud, leiab, et kohtulikul uurimisel ettetoodud tõendusmaterjal täiel määral õigustab kaebealuse Joonase kohta käesoleval juhusel U.N.S. § 573 p.2 käsitamist.</p>	<p>Provokaator taob talva. „Seal aga tuli kaitsepolitsei esindaja rkl. Grimpel ja seletas väga segases jutus, et mis kasu on meil ametiühisustest, kui töölistel ei ole seda „klassiteadvust“ ja endisekt „sotside“ poole hoiavad. Kukkus lõpuks sotsialistl. Tallinna linnavolinik rühma materdama, et see polla teda aidanud pukki upitada.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> U.N.S. § 573 p.2 kohta oli süüdistus aga Joonas mõisteti õigeks ning kohtukulud jäid süüdistaja kanda, K. Asti oli peamine tunnistaja/kaitsja.</p>
1927	
<i>Süüdistus</i>	<i>Artikli sisu:</i>
<p>Erich Joonase kohta U.N.S. § 533 põhjal. Erakaebaja Jaan Lattiku kaebuse põhjal on antud ajalehe „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja Erich Joonas Tallinna-Haapsalu Rahukogu kohtu kätte süüdistuses selles, et tema selles ajalehes Nr.195 – 21.oktoobrist 1927 a. avaldas kirjatüki, pealkirja all „Lattiku avantüürid lähevad riigile maksuma miljoneid“, milline peakiri ja kirjatükk... /.../ sisaldavad erakaebaja kui tolleaegse haridusministri tegevuse kohta vale ja teotavaid teateid. /.../ Eeltoodud kaalutlustel leidiski Rahukogu kaebealuse Erich Joonase süüdi olevat erakaebaja Jaan Lattiku kohta ebaõigete ja auteotavate teadete avaldamises mainitud ajalehes.</p>	<p>Lattiku avantüürid lähevad riigile maksuma miljoneid. Minister, kes ei tohiks edasi jääda valitsusse. Üldine rahuolematus haridusministri vastu järjest kasvab. „Lattiku tegevus haridusministrina on lühikese aja jooksul meie hariduse- ja kultuuritegelaste hulgas tekitanud seevõrra suure rahulolematuse, et kodumaal leidub vaevalt ühtegi vabameelsemat intelligenti hulka kuuluvat inimest, kes ei sooviks näha Lattiku asemel teist meest haridusministri kohal. /.../ Lisaks üldisele korralagedusele ja makiskuvale hariduspoliitikale, mis areneb Lattiku kristlikust armust, kaotab riik, nagu on selgunud viimasel ajal, sama ministri lohakuse tõttu suuri summasid.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Süüdistus esitati U.N.S. § 533 põhjal, kuid kuna avaldatud kirjutis kaitses teatud mõttes ka ühiskonna huve, leevendati karistust U.N.S. § 53 p.3 alusel. Karistuseks määrati kolm päeva aresti ja rahatrahv.</p>
1928	
<i>Süüdistus</i>	<i>Artikli sisu:</i>
<p>Ajalehe „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja E. Joonase süüdistuse asjus U.N.S. § 533 järele. Erich Joonas, süüdistatuna selles, et tema olles ajaleht „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja, nimetatud ajalehe nr.7 – 11.jaanuarist 1928 a. avaldas kirjatüki „Poisikese piinaja“, mis erasüüdistaja Aleksander Henningi isku ning au haavavaid ja tõele vastavaid ütelusi sisaldas, s.o. kuriteos, mis ettenähtud UNS § 533 seega süüdi on.</p>	<p>Poisikese piinaja. „Ta praegune pidaja, keegi Henning omab aga kõrgemal kaitsjaid ja ei aita ühedki vastuväited. /.../ Jaamapidaja aga end selle ranga tööga vaevama ei hakka, vaid selleks on 16-aastane poisikene A. Tellis, vaenelaps, kes võimaldab härrasmehel rikkalikku elu. /.../ Ta tööpäev kestab sellega 12-18 tundi, kuid härrasmees postijaamapidaja, kes poisi raskustest undki ei näe, pistab rahulikult endale summe taskusse./.../ Miks ei sõlmi ometi postivalitsus lepingut tegeliku postivedaja A. Tellisega, kes oma töö eest on õigustatud kogu postiveo tasu saama?! Miks antakse Henningile krunt, kas selleks, et paremini mõnuleda ja vaeslapse teenitud vaeva oma taskusse koguda? Ametnikud, seadused, õiglus, kas olete surnud, et ei suuda taltsutada üht mandariini, kes osutub vaeslapse piinajaks?!“</p> <p><i>Kommentaar:</i> UNS § 533 alusel mõisteti süüdi, karistuseks arest ning ka kohtukulud jäid Joonase kanda.</p>

1928	
<i>Süüdistus</i>	<i>Artikli sisu:</i>
<p>Ajalehe „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja Erich Joonase süüasi U.N.S. § 533 põhjal.</p> <p>Erakaebaja Roman Birgi süüdistuse põhjal on antud Erich Joonas Tallinna-Haapsalu Rahukogu kohtu kätte, süüdistuses sees, et tema olles ajalehe „Rahva Sõna“ vastutavaks toimetajaks, selle ajalehe nr. 203, 204, 205, 207, 208, 209 ja 223 aja jooksul 30 okt. 1927 a. kuni 23 nov. 1927 a. avaldas rea artikleid, milledes toodud ette tõele mitte vastavad andmed ja mis sisaldavad endas Roman Birgi kohta laimu ja auteotust.</p>	<p>(Artikleid oli mitu, aga nendest ei leitud laimu; need märgiti kohtuotsuses riigi huvide eest seisvatena)</p> <p><i>Kommentaar:</i> Süüdistus U.N.S. § 533, aga mõisteti õiges U.N.S. § 537 p.2 põhjal.</p>
1929	
<i>Süüdistus</i>	<i>Artikli sisu:</i>
<p>Joonas, Erich, „Rahva Sõna“ toimetaja süüdistus.</p> <p>Erakaebaja Hermann Jürgensi kaebuse põhjal on antud ajalehe „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja Erich Joonas Tallinna-Haapsalu Rahukogu kohtu kätte, süüdistuses selles, et tema sama ajalehe laialijaotatud numbril 13. jaanuarist 1929 a. nr. 10/564 paigutas artikli pealkirja all: „Ringkonnavalitseja ei hooli väikemaapidajast“... /.../ ... Kohus käesoleva asja läbivaadanud, poolte ning tunnistajate seletusi ära kuulanud, leiab, et ajalehe „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja Erich Joonas tuleb U.N.S §537 P.2 JA kr.kp.s. § 771 alusel kohtulikult õigeks mõista.</p>	<p>Ringkonnavalitseja ei hooli väikemaapidajatest.</p> <p>„Juba kauemat aega kannatavad Järvakandi asunikud ja riigirentnikud kohaliku ringkonnavalitseja omavoli ja vastutulematuse all. /.../ ...kohalik ringkonnavalitseja oma vastutulematusega kohapeal õigustatud nurinaid ja meelepaha välja kutsunud ja selle tagajärjelt paljude asunikkude ja väikemaapidajatega vastuollu sattunud. Ta armastab isegi ennast avalikult asunikkude jumalaks nimetada. Ametalalisest distsipliinitundest ja erapooletusest ei saa kaugeltki juttu olla. /.../ Asunikke, kellel terve krunt vee all kannatanud, ei lugenud komisjon abitarvituse vääriliseks. Komisjon ei ilmunud kohapeale kahju suurust kindlaks tegema, arvestades vaid umbkaudsete arvamisega, mille tagajärjel nüüd tõelised abivajajad toetusest ilma on jäätud.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> U.N.S §537 P.2 JA kr.kp.s. § 771 kohta oli süüdistus, aga Joonas mõisteti õigeks, sest tuli välja, et artiklis kirjutatu oli õige - seda kinnitasid tunnistajad ning süüdistus loeti alusetuks, Joonas mõisteti õigeks ja süüdistaja kanda jäid kohtukulud.</p>
1929	
<i>Süüdistus</i>	<i>Artikli sisu:</i>
<p>Süüdistus Johan Kärje ja Alfred Offenbach'i vastu ajalehes „Rahva Sõna“ ilmunud kirjutise asjas.</p> <p>28.jaanuaril 1930 a. Tallinna tähtsamate asjade jaoskonna kohtu-uuri ja käesolevat toimetust läbi vaadates leidis, et 28.augustil 1929 aasta õhtul ilmus ajaleht „Rahva Sõna“ 29.augustist 1929 a. no 196, milles oli artikkel pealkirjaga „Kas ametivõimud riigivarastega käsikäes“. Selles artiklis oli tolelaegse kohtu- ja siseministri k.t. Jaan Hünersoni kohta öeldud: et viimane siis, kui Harku vangimaja valvur Ilves selles vangimajas aset leidnud kuritarvitustest tema, Hündersonile teatama läks, üleoleva käeviipega vastas „See pole minu asi“. Ülekuulamisel tõendas Sotsiaal- ja Haridusminister Jaan Hünerson, et niisugust asja üldse olnud pole. /.../ Eeluurimisel selgus, et selle artikli kirjutaja oli Johan Kärje kes seletas, et tema selle artikli Kallau jutu najal kokkuseadnud ja et see artikkel tema nõusolekul ning teadmisel nimetatud ajalehte paigutati. Nagu toodust näha, ei vasta Kärje artikkel täiel määral Kallau jutule, seega on see teadlik vale. Et see artikkel valitsuse liikme vastu sihitud oli, siis võis siin ainukese sihina olla rahvaseas minister Hünersoni, kui</p>	<p>Kas ametivõimud riigivarastega käsikäes? Ennekuulmata lood Harku vangimajas. Vangidelt meelitati valetunnistusi. – Sunnitööline vabastati raha eest enne tähtaega. Ehitusmaterjali kõrvaldamine ja majade ehitamine riigi kulul. Purjus vanglaülem mõõgaga vangi kalla. Kõrgete meeste soovitatud ametnikkude pikad näpud.</p> <p>„Omakorda peab imestama seda loidust, mis valitses järeelvalves, ja mis võimaldas sellaseid laiaulatuslikke kuritarvitusi. Kui Harku vangimaja valvur Ilves kuritarvitustest praegusele siseministrile ja kohtuministri kohusetäitjale J. Hünersonile teatama läks, siis vastas ministriherra üleoleva käeviipega: „See pole minu asi.“ /.../ Kindlat sõbrameeste seljatagust tundes üratas Antsov juba teisel ametiaastal oma käe riigivaranduse järele... /.../ hakkas Nõmmele, Biirmauni tänavale uhket maja ehitama. /.../ Kui valvur Ilves seletas, et sellase teguviisiga lood korras pole, tõstis vanglaülem valvuri vastu vastusüüdistuse. Ilves vabastati päevapealt. /.../ Vaheltkasu eest pani Antsov venelase enneaegseks vabastamiseks ette, ja mees vabanes 6 a. enne määratud aega. /.../ Loomaliku teoga sai hakkama Adalbert, kes kord purjus peaga mõõga haaras ja üht vangi reiest raskelt haavas.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Eksis kr.kp.s § 396 ja N.S. § 1034⁴ ja 1042 p.1 vastu.</p>

Vabariigi valitsuse liikme, vastu vaenuliku meeleolu tekitamine.	Kumbki, nii Offenbach ega Kärje, ennast süüdi ei tunnistanud ning karistusest pole juttu. Aga tundub siiski, et ajaleht jäi süüdi.
1929	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Ajalehe „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja A. Offenbachi süüdistuse üle U.N.S. § 533 järele. Alustatud 12.novembril 1929.</p> <p>Ajalehes „Rahva Sõna“ 27.oktoobrist 1929 a. nr. 247 on avaldatud kirjutus pealkirja all „Kulmatu korrupsioon Järve Maavalitsuses“, mis sisaldab otsast lõpuni äärmuseni läinud laimu minu isiku kohta ja lausa valeteid minu, kui maavalitsuse juhtiva tegelase tegevuse üle ja mis ei ole üksi lubamatu võtte minu nime rüvetamiseks just valimiste eel, vaid ka alatu viis Järve maavalitsuse, kui ametiasutuse autoriteedi kõigutamiseks. Et see kirjutis on sihitud minu isiku laimamiseks ja minu hea nime rüvetamiseks, on selge sellest ,et maavalitsuse tegevus, mille üle need laimavad ja teotavad teated on toodud, sünnib maavalitsuse liikmete otsekoheisel juhtimisel ja vastutusel ja et mina Järve maavalitsuse liige olen vahetpidamata 1917 aastast saadik, selle juures üle 10 aasta maavalitsuse esimehena. Pealegi on kirjutuses mind, kui maavalitsuse esimeest eraldi tähendatud. Et sarnane laimu ja haavavat sisaldava kirjutise avaldamine üleriikliselt loetavas ajalehes on kuritegu, mille karistus ette nähtud U.N.S. § 533 ja et minul kirjutuse autor teadmata, siis palun ajaleht „Rahva Sõna“ vastutavat toimetajat vastutusele võtta U.N.S. §33 põhjal. Et kirjutus avaldatud valimiste eel ja selle nähtav eesmärk on kõigutada valijate usaldust minu tegevuse vastu vastutusrikkal kohal, kus olen tegutsenud juba enne Vabariigi algust, siis palun asjale käiku anda võimalikult kiiremas korras ja kohtu otsust U.N.S. § 539 põhjal välja kuulutada samas ajalehes süüdlase kulul.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Kulmatu korrupsioon Järve Maavalitsuses.</p> <p>11 miljonit riigi raha ära kulutatud. Järvamaa tulumaksu osa aresti alla. „Maavalitsus on ära tarvitanud 11 miljonit riigile edasiandmiseks kuuluvat raha. /.../ Asja kohta on praegu vali juurdlus käimas ja maavalitsus võetakse arvatavasti kohtulikule vastutusele. Teatavasti on Järve maavalitsuse esimeheks asunik Jakob Sõnajalg.“</p> <p><i>Kommentaar:</i></p> <p>Eksis U.N.S. § 533 vastu. Täpselt ei saa aru, mis tulemuseks oli, aga vist oli süüdistus õige. Artiklis on välja toodud arvud selle kohta, millised olid puudujäägid/möödalaskmised, maavalitsuse juhi nime on mainitud ainult ühel korral viimases lauses.</p>
1930	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Alfred Offenbachi süüdistus U.N.S. § 533 põhjal.</p> <p>„Rahva Sõna“ nr.256 – 7-novembrist 1929 avaldas artikli pealkirjaga „Argpüks käib metsatagustes laimamas. A. Schulbachi kasimata kõned Hiiumaal“, milles tarvitab auhaavavaid lauseid. Erakaebus Arnold Schulbachilt.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Argpüks käib metsatagustes laimamas. A. Schulbachi kasimata kõned Hiiumaal.</p> <p>„Viimasel ajal kerkib teiste tööerakondlike vastamiste suurmeistrite kõrvale aga uus jõud A. Schulbachi näol, kelle kirjutiste puhul on meil tulnud varemaltki paaril korral võtta sõna ja nõidata, et tema kasimata suuga võib ehk võistelda vaid kurikuulus A. Weiler (?) üksi. Ta kirjutiste asjalik osa ei kannatanud aga välja vähematki arvustust. /.../ Oleks vist aeg isegi Schubachi taolistel meestel tulla lõpuks arusaamisele, et absurdile rajatud agitatsioon ei suuda parandada tööerakonna positsioone poliitilisel võitlusväljal.“</p> <p><i>Kommentaar:</i></p> <p>Rikkumine U.N.S. § 533 vastu, karistuseks türm ja rahaline trahv. Offenbach tunnistas ennast kohe süüdi. Artiklis on juttu ka selle kohta, kuidas Schulbach solvas sotsialiste – see oli päris terav solvang ning võis olla vihase artikli kirjutamise ajendiks.</p>
1930	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Alfred Offenbachi süüdistus üle U.N.S. § 533 põhjal.</p> <p>Erakaebaja Jüri Plink süüdistab ajalehe „Rahva Sõna“ vastutavat toimetajat Alfred Offenbachi selles, et tema ajalehes „Rahva Sõna“ Nr.25 – 1.veebruari 1930 a. avaldas artikli pealkirja all: „Kui ülemusel on sünnipäev“, missugune sisaldab erakaebaja Plinki kohta au haavavaid ning laimavaid teateid, nagu oleks erakaebaja töö lõpul trammiliini töölistele käsu annud pritsimaja kokkutulla, raha kokku panna ja temale vääriline sünnipäeva kink osta –</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Kui ülemusel on sünnipäev. Kuidas trammiliini kümnik endale kulduuri muretses. Tööliste veeringud kümnikule meeleheaks.</p> <p>„Mõni päev tagasi, kui Tallinna trammiliinitöölised oma töö juba lõpetanud, ilmus nende juurde kümnik P. Andis meestele käsu ilmingimata pritsimaja kokku tulla. /.../ Seal teatas kümnik pidulikult toonil, et tema paari päeva pärast sünnipäev. Tööliste olgu nüüd ikkagi arusaajad mehed, pangu rahad kokku ja ostku temale vääriline sünnipäeva kink, muidu... /.../ Kui lõpuks korjanduse tagajärjed kümnikule teatavaks tehti, näitas see hoopis mõrdat nägu. Tema tahtvat sünnipäevaks tingimata kulduuri; saadud summa oli aga selle riistapuu</p>

<p>tingimata kulduur ja nagu oleks tööliste palgast raha kinni peetud ja töölised palgapäeval vähem palka saanud erakaebaja väljapressimisele sarnaneda tembu pärast.</p>	<p>ostmiseks liiga napp. /.../ Ta sai kulduuri, töölised said järgmisel palgapäeval vähema palga.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Rikkumine U.N.S. § 533, 20, 53 ja 21, karistuseks arest ja rahaträhv</p>
1930	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Ajalehe „Rahva Sõna“ vast. Toimetaja Alfred Offenbachi süüd. Üle U.N.S. § 533 ja 540 põhjal.</p> <p>Tallinnas ilmuv ja üle maa laialilaotatavas ajalehes „rahva Sõna“ Nr. 275 29.november. 1929a. ja NR.9 14.jaanuar.1930a. ilmunud artiklid pealkirjadega: Nr.275 – „Ajakirjandusliku mülka kangelased väljapressijatena. Ohvriks juudi rahvusest isikud. Uus väljapressimine.“ ning Nr.9 – „Musta-sajaline sotsialistide koosolekul röökimas.“ Nendes kirjutistes leiduvad järgmised laused: Nr. 275: „Ajakirjandusliku mülka kangelane“; „„Kas meie või juudid?“ toimetus on juudi soost lauavabrikat J-lt püüdnud ähvarduste abil suuremat summat raha väljapressida“; „Kui J. Toimetusse läinud, tehtud talle ettepanek: maksu 500.000 senti vo „toimetajad“ avaldavad tema kohta kirjutise, mis mehe paugupealt maha lööb“; „Toimetajad olid nõu ainult summat alandama“; „„Kas meie või juudid?“ toimetajaks on omapärane pukett“; „Toimetajad juutide juures revolver-ajakirjanikke mängisid, et raha välja pressida“; „röövel-ajakirjanduse“; „keegi ebasümpaatse välimusega härra“; „jultunult esitab ta nõudmise“; „Mis sisulised on need kirjutised, sellest see „aumes vaikis“; „Nagu J-lt taheti artikli avaldamise ähvardusega saada kätte suurema summa raha, nõnda püüdis Pohlak samasuguse ähvardusega sunduda vaikima oma „röövel-ajakirjanduse“ jõledatest tegudest“; „Lühikese aja jooksul on see kamp toime pannud kaks väljapressimist, mis avalikuks tulnud, kõnelemata neist, kus kahjukannatajad peavad paremaks vaikida“; „Kaua tahetakse laste seesugustel ajakirjanikkudel väljapressijatel terroriseerida Eesti avalikkust“.</p> <p>Nr. 9 – „Mustasajaline sotsialistide koosolekul röökimas“; „Teodor Pohlak, kes toimetab mustasajalist kõmulehte „Kas meie või juudid“ ja mitmel pool käis väljapressimas“; „näikse väga vihane olevat, et meie lehelt ei õnnestunud midagi välja pressida“; „paksude hüüetega“; „Meie korrapidajatelt ta siiski välja pressima ei hakanud.“; „ning ootab nüüd juhust uuteks rahateenimisteks.“</p>	<p><i>Artikli sisu:</i> (süüdistuses on kõik juba välja toodud)</p> <p><i>Kommentaar:</i> U.N.S. § 533 ja 540 vastu on süüdistus esitatud, kuid lõplik kohtuotsus puudub.</p>
1930	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Akt Alfred Offenbach'i süüd. üle U.N.S. § 533 põhjal.</p> <p>Erakaebaja Ervin Kreuzbergi kaubese põhjal on antud Alfred Offenbach Tallinna-Haapsalu Rahukohtu kätte, süüdistades teda selles, et tema, olles ajalehe „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja, paigutas nimetatud lehte nr. 14 – 19.jaan. 1930 a. kirjatüki pealkirja all: „Pooltosinat tööerakonna võimumehi pogriss“, missugused kirjatükis meelega avaldas valetabeid, kus muuseas tähendatud nagu oleks maainsener Kreuzberg „peale vannitamist pogriss istunud“ missuguse valetamise avaldamine haavav on erakaebaja Kreuzbergi au ja hea nimele.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Pooltosinat tööerakonna võimumehi pogriss. Haapsalu mudavannide hävitab mõju tööerakonnale. Preester Mutt, tööerakonna esikandidaat Haapsalus valeandmete esitastega õpetaja kutsejärgu kohta riigilt ligi ¼ milj. s. saanud.</p> <p>„Peab tähendamat, et tööerakonnal Läänemaal kuidagi ei vea. Niipea kui keegi avalikult tööerakonna ninamehena julgeb esineda, siis Haapsalu kange muda kull sedavõrd mõjub, et see mees end kohe trellide tagant leiab. /.../ Neid suuri mehi on Haapsalus juba terve leegion, kes peale vannitamist pogriss istunud. /.../ ... maainsener Kreutzberg, ...“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Valeteadete esitamine, eraisiku au ja hea nime haavamine. U.N.S § 530 ja 20 põhjal mõisteti Offenbach süüdi, sai karistuseks vanglakaristuse ja rahaträhvi, lisaks pidi hüvitama kohtukulud.</p>
1930	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Alfred Offenbachi süüdistuses U.N.S. § 533 järele.</p> <p>Erakaebaja Aleksander Kori süüdistuse põhjal on antud ajalehe „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja Alfred Offenbach Tallinna-Haapsalu Rahukogu kohtu kätte,süüdistades teda selles, et tema nimetatud ajalehe Nr.243 – 23.oktoobrist</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Vargused Rohuküla sadamas. Tabamises ollakse loitud.</p> <p>„Varastatakse päisepäeva aegu, olgu küll, et Haapsalu tolliülem sinna oma ustavama mehe tollivalvuriks pani. Just uue valvuri ametisse astumisest saadik on väärnähtused sadamas igapäevaseks asjaks saanud. /.../ Keegi külaeit, kes torude koormat teel näinud ja sellest kohe valvurile teatas, olla tõreleda saanud, et see polla tema asi.“</p>

<p>1929 a. avaldas artikli pealkirjaga „Varguses Rohuküla sadamas. Tabamises ollakse loid“, ... /.../ ..., missugused teated tööoludele ei vasta ning erakaebajale Korile auhaavad on.</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Kaebus oli esitatud UNS § 533 kohta, aga kohus leidis tänu usaldusväärsele tunnistajale, et artiklis ei olnud vale informatsiooni.</p>
1930/1931	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Ajaleht „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja Alfred Offenbachi süüd. üle U.N.S. § 533 järele. Ajalehe „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja Alfred Offenbachi süüdistamine UNS § 533 põhjal, Erasüüdistaja Jaan Möttus omas kaubuses palub vastutusele võtta ajalehe „Rahva Sõna“ vastutavat toimetajat Alfred Offenbachi UNS § 533 põhjal, leides, et kohtualune on süüdi nimetatud ajalehes Nr.211 – 21.septembrist 1930 a. kirjatüki avaldamises pealkirja all „Kui Jaan Möttus kaitseb rahva huve“.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i> Kui Jaan Möttus kaitseb „rahva huve“. Nõuab enne kõrget maksu, et pärast palvekirjadega teenida omale uut talu. „Nõuab enne kõrget maksu, et pärast palvekirjadega teenida omale uut talu. /.../ Ta ainsaks huviks näib olevat võtta kust aga vähegi saab. Nii olla ta tulumaksu komitee liikmena nõudnud eriti kõrgeid makse ametnikkudele ja teistele vähematele vendadele. Selle kõrge maksustamise puhul, mis kodanikkude keskel omakord nurina esile kutsus, on ta ka tegutsenud palvekirjade kirjutamise – protsestide – alal samadele tema poolt maksustatud kodanikkudele. Nii nähtud, et ta käib põhimõtte järele: Määra enne kõrge maks ja kui siis nurin tuleb, tee ise protest valmis ja seleta, et vaat’ mina, Möttus, olen ainukene kande mees siin maakera kamaral – olge mulle truid surmatunnini, küll ma siis teid aitan ja pärast kauplen vastulause arutamisel natikene maha ka, nagu mõnes juudi poes, et aga inimestel mulje jääks, et Möttus aitas. /.../ Selline demagoogiline tegutsemine ja kodanikkude asjata ärritamine kõrgete maksudega on hukkamõistmist leidnud teiste maavolinikkude poolt. /.../ Sellane kaheotsaline teguviis on siis koondusasunikkude poolt töötatud kehvemate kihtide huvide kaitsmine.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Offenbach mõisteti õigeks, ajalehes avaldatu õigsust kinnitati.</p>
1935	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Ajaleht „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja Alfred Offenbachi süüd.üle UNS § 553 ja 540 järle. Ajalehes „Rahva Sõna“ 24.jaan. 1939 a. nr. 18 on päälkirja all „Juhan Kuke täht tõuseb“ ja alapäälkirja all „Türmi asemel riiklikuks usaldusmeheks“ kirjutatud muu hulgas järgmist:... /.../ Need kirjutised riivavad minu volitaja au, kõigutavad usaldust tema ärilise tegevuse vastu (kaubanduslise ja tööstuslise tegevuse vastu) ja tema võimete vastu oma kutse- ja ametikohustuste täitmiseks. Kirjutises nimetatud asjaolud ei ole õiged ja kirjutised ei ole millegiga põhjendatud. Kirjeldatud põhjustel palun Alfred Offenbachi vastutusele võtta U.N.S. § 533 ja 540 põhjal ja teda vastavalt karistada.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i> Juhan Kuke täht tõuseb Türmi asemel riiklikuks usaldusmeheks „Muud kui senised tegelikud kogemused näitavad, et ta tegevus sageli lõpeb haledate tagajärgedega. Diskonto Panga asjade korraldamisel olla ta summade käsitamisel teinekord ajanud miljonite nullid seevõrd segamine, et tõelik pilt asjast olnud sootuks teine. Ka on küllalt asjatundlikke inimesi, kes imestavad, et härra Kukk pole veel phes Steiniga Diskontopanga asjade pärast türmis. Aga külap ta poliitiline erikaal praeguse valitsuse mõjuvõimsate ringkondade juures on saanud talle päästeankruks.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Süüdistus UNS §§ 540. 2. Jao, 20., 533., 20. ja 60. põhjal. Karistuseks vanglakaristus. Kohus otsustas, et süüdistus on õige ning artiklis olevad laused süüdistavad ja laimavad.</p>
1932	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>„Rahva Sõna“ vastutava toimetaja J. Eigo süüdistuse üle „Rahva Sõnas“ ilmunud artiklis van. tööinspektor J. Põllupüü laimamises. Johannes Põllupüü esitas kaebuse „ajakirja „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja J. Eigo vastu, kelle teenistuskoht... /.../ Ajakirja „Rahva Sõna“ No 213 (1655) – 21. septembr. 1932 a on pealkirja all „Lutheri tööliste nõudmised“ avaldatud kirjatükk, mis sisaldab minu kohta laimu ja auteotamist. Nimelt seletatakse selles kirjatükis, et Lutheri vabriku</p>	<p><i>Artikli sisu:</i> Lutheri tööliste nõudmised. Vanema tööinspektori tegevust tuleb selgitada. Tööliste olukorra halvenemisele piir. „On selgunud, et käitise juhatus on saatnud oma hobustega neid klotsiotse, mida tööliste küttepuudeks viimasel ajal enam ei müüda, vanemale tööinspektorile J. Põllupüüle ja Tallinn-Wäike jaama korraldajale. Hoovitööde juhataja seletuste järel olevat see kingitus tehtud nende härrade iseäraliste teenete eest vabriku suhtes. Milles need iseäralised teened seisnevad, seda töölisnõukogu ei ole suutnud selgitada. /.../ Üldkogu teeb töölisnõukogule ülesandeks selgitada vastavate asutiste kaudu, millised on vanema tööinspektori J.</p>

<p>juhatus on saatnud vanemale tööinspektorile J. Põllupüüle klotsiotse iseäraliste teenete eest vabriku suhtes, Kuna tähendatud kirjatükis toodud seletus ei vasta tõeale, siis palun ajakirja „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja võtta seaduslikule vastutusele minu au teotamise ja laimamise pärast ülemaltähendatud kirjatüki läbi.“</p>	<p>Põllupüü iseäralised teened vabrikuvalitsuse vastu ja kui need on kahjulikud tööliskonnale, siis tuleb nõuda J. Põllupüü vallandamist.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Kohtuuriija pakkus välja mõlema poole kohtumise ning kokkuleppele jõudmise, kuid pooled küll kohtusid, aga kokkuleppele ei jõudnud.</p>
1933	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>„Rahva Sõnas“ nr 135-1933a. avaldatud artikli „Töötute näljamarss läbi Tallinna“ süüdistuse kohta. Alustatud 5.detsembril 1933.</p> <p>„Rahva Sõnas“ nr.135 – 8. November. S.a. on esimesel leheküljel pealkirja all „Töötute näljamarss läbi Tallinna“ avaldatud, et nii nimetatud „näljamarssist“ on 1000 inimest osavõtnud. Minul olevatel andmetel ei olnud see arv suurem kui 40-50 inimest. Näib, et artikkel on avaldatud selleks, et tekitada seltskondlikku ärevust, mis võib riivata avalikku julgeolekut. Kuna sarnaste avalduste tegemine sisekaitse ülema sundmäärus Nr.11. § 1 keelatud, palun kiires korras ses asjas toimetada juurdlus, selgitades „näljamarssist“ osavõtjate arvu ja ebaõigete andmete avaldamises süüdi olevat isikut.“</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Töötute näljamarss läbi Tallinna 1000 inimest paarikaupa jalutamas Politsei katsus tekitada demonstratsiooni. Töötute meeleolu kindel ja rahulik.</p> <p>„Läinud reedel alustasid Tallinna tööbõrsi töötud näljastreiki töötute majanduslikkude nõudmiste toetuseks. /.../ Käesoleval nädalal on näljastreik jätkunud. Teispäeval korraldasid töötud läbi linna suure näljamarsi. Kell 10 hommikul hakkasid tööbõrsist liikuma mööda Vene tn. linna poole 500-600 töötut kindlas korras – kahemehelised read üksteise järel. Nende liikus umbes sama palju muid töötuid.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Eigo mõisteti süüdis sisekaitseülema sundmääruse nr 11 (RT 76) alusel (seltskondliku ärevuse tekitamine ja avaliku julgeolu riivamine on üheks seaduse osaks).</p>
1933	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>„Rahva Sõna“ nr 136 – 1933a. avaldatud artikli „Koera kari, käi välja“ süüdistuse kohta. Alustatud 5.detsembril 1933.</p> <p>„Rahva Sõna“ 11.novembri 1993 a. numbris 136 kolmandal leheküljel on avaldatud artikkel pealkirjaga „Koera kari, käi välja!“ milles 6.jaoskonna politseametnikke süüdistatakse mõnede tööliste peksmises ja söimamises. Arvesse võttes „Rahva Sõna“ kirjutist, millega levitatakse aluseta ja rahvahulkades ärevust tekitavat ning politseavaenulise meeleolu õhutamaist, palun käesolevas asjas juurdlust toimetada „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja vastutusele võtmiseks sisekaitse ülema sundmääruse Nr.11 – 26.septembr. 1933 a. rikkumise eest.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>„Koera kari, käi välja“! Trepikoda löksuks töölistele. Esitati kaebus prokurörile.</p> <p>„Kantselei ruumis istuv konstaabel, keda töötud nõo järele tunnevad, käratas sissetulnud tööliste peale: „Kuradi koerakari, käige välja“! Töötud hakkasid seejärel välja minema. Nimetatud konstaabel jooksis kõrvaltuppa, tõi sealt kumminuia ja hakkas sellega ülalnimetatud kolme töötut peksma selja ja õlgade pihta. Samal ajal pandi politsei kordnikkude poolt, kes viibisid kantselei eesruumis, trepikorra viiv uks seespoolt ketti, nii et töötud ei pääsenud välja. Samuti takistasid väljapääsu politsekordnikud, kes kantselei eesruumis viibisid ning töötuid kinni hoidsid. /.../ Kui töötuid oli tükk aega nuuditud, aeti nad kõik tagasi kantselei ruumi, kus hakati isikuid kindlaks tegema. /.../ Neile anti selle eest nuuti, et nad on julgenud rahulikult ja asjalikult nõuda tööd ja leiba oma perekondadele.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Välja on toodud sisekaitse ülema sundmäärus § 11, kuid puudub otsus. Dokumendi lõpus on märge juurdluse lõpetamise kohta, kuid otsuse osas jääb asi arusaamatuks. Selle rikkumise esitamise juures oli rõhutatud seda, et „Rahva Sõna“ on ka enne oma lehekülgedel valeandmeid esitanud ning tahtlikult rahvas ärevust tekitanud.</p>
1934	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Johannes Eigo karistamise asjus Sisekaitse ülema sundmääruse nr 11 § 1 rikkumises.</p> <p>1934.oktoobrikuu 30 päeval, vaadanud läbi Poliitilise politsei komissari Tallinnas ettekande juurs 29.oktoobr. 1934.a. nr. 1940 esitatud</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Kalninid sõjakohtu alla. Koos nendega ka Ulpe ja Selms. Süüdistatakse relvade hoidmises.</p> <p>„...otsustanud anda sõjakohtu alla endise saeima esimehe dr. Raul Kalnini, tema poja saeima liikme Bruno Kalnini ja veel kaks sotsiaaldemokraatlikku rahvasaadikut Selmsi ja Ulpe. /.../ ... ta vilistab rahvusvahelise demokraatia arvamistele ja viib Latvia veel enam</p>

<p>juurdluse, leidsin, et Johannes Eigo vastutaval toimetusel Tallinnas ilmuvas ajaleht „Rahva Sõna“ 26.oktoobril 1934.a. Nr.84/1973, mis trükitud Kirjast. o/ü „Täht“ trükikojas, on avaldatud kirjutised peakirjade all: 1) „Kalinid sõjakohtu alla“ ja 2) „Poola raskesti haige diktatuur“, millesdes tarvitatakse haavavaid ütelsi Läti ja Poola riigijuhtide ja riigitegelaste kohta ja õhutatakse Eestis nende riikide valitsuste tegevuse kohta vaenulikkude oppositsiooni. Võtnud arvesse, et need kirjutused võiva riivata Eesti riigi välissuhteid ja et Johannes Eigo sellega on eksinud Sisekaitse ülema sundmääruse § 3, Kaitseseisukorra seaduse § 9 p.3, Riigivanema otsused 12.märtsist 1934.a. nr. 173 ja 7.sept. 1934.a. nr.687 ja Kaitseväge Ülemjuhataja käsukirjaga nr.194...“</p>	<p>isoleeritud seisukorda. /.../ ... on Ulmanise valitsus kuulutanud Läti rahvuspühaks 15. mai, s.o. päeva, mil Ulmanis põhiseaduse vastaselt hävitas vägivallega Latvias demokraatia.“</p> <p>Poola raskesti haige diktatuur. Hirmuäratav korruptsiooni mülgas. Uvantüristlik välispoliitika päästerõngas. Rahva viha kasvab.</p> <p>„Poola diktatuur heitleb praegusel momendil suurte moraalse, poliitiliste ja majanduslike raskustega. /.../ Mis aga diktaatorile eriti hädaohtlik, on see, et saadi jälile hiigla korruptsiooni lugudele, mis kogu maal on äratanud laialdast sensatsiooni ja kipuvad kujunema diktaatorile hirmsaks löögiks./.../ Diktatuuri haigus on seetõttu saanud vaid nähtavamaks ja temast hakkab tülgaustusega eemale hoidma juba ka Poola jõukam kodanlus, kes alguses pani sellele süsteemile nii suuri lootusi.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Eksis Sisekaitse ülema sundmääruse nr 11, § 3, Kaitseseisukorra seaduse § 9 p.3, Riigivanema otsused 12.märtsist 1934.a. nr. 173 ja 7.sept. 1934.a. nr.687 ja Kaitseväge Ülemjuhataja käsukirjaga nr.194. Karistuseks määrati kahesaja kroonine rahatrahv või selle mittetasumisel kahekümne päevane arest. (Teine artikkel on tõlge Poola sotsialisti Hermann Liebermanni artiklist, mis ilmus Sotsialistliku Internatsionaali bulletinis.)</p>
1934	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>August Tootsi kaebus ajalehe „Rahva Sõna“ vast.toimetaja Johannes Eigo vastu UNS § 533 põhjal. Erakaebus August Tootsilt ajalehe nr. 124 (1864) – 30.septembri 1933 a. kohta, milles oli artikkel „Kuidas mehed, nõnda teod...“, milles olid tõele mittevastavad ja erasüüdistajale häbistavad asjaolud avaldatud, nagu oleks Toots temale ametialal usaldatud summade kõrvaldamise eest kohtu poolt karistatud olnud, s.o. kuriteos, mis ette nähtud UNS. § 533.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i> (30.septembril 1933 ajalehte ei ilmunud ja järgmisest numbrist ma seda artiklit ei leidnud)</p> <p><i>Kommentaar:</i> Süüdistus UNS § 533 põhjal, Eigo mõisteti süüdi, karistuseks arest ja rahatrahv</p>
1934	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Jenny Egliti kaebus „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja Johannes Eigo vastu. Erakaebuse põhjal on kohtu all Johannes Ado p. Eigo süüdistuses selles, et tema, olles ajaleht „Rahva Sõna“ vastutavaks toimetajaks, sellesse ajalehte 26.juunist 1934 a. nr. 49 (1938) pealkirja all „Jõgeva ei rahune“ Jenny Egliti kohta laimu sisaldava artikli paigutas.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Jõgeva ei rahune. „Kohtuniku härraga on ühinenud ka kaebustega sama kooli õpetajanna pr. E. kelle mees oli tuntud vapside vüürer, samuti ka pr. E. kelle juurest politsei vapside lippu otsis ja isegi kooli ruumes olevad õpetajate koolikapid läbi soriti, missugune asjaolu ei olnud koolile ega kogu õpetajaskonnale auks. /.../ Vabsistunud kohtunik istub rahulikult Jõgeval edasi, mõistab rahvale kohut ja teeb „puhastustööd“ oma poliitiliste vastaste seas, ning ootab muidugi ametikõrgendust.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Süüdistus U.N.S. § 533 ja 20 põhjal, karistuseks vanglakaristus ja trahv. (Laimu põhjuseks võis olla ilmselt see, et artiklis süüdistatavad inimesed on vabadussõjalased.)</p>
1934	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Johannes Eigo süüdistus. Süüdistusakti Johann Aado p. Eigo kohta Eeltoodud andmeil süüdistatakse Narvast päritolevat Johann Aado p. Eigot /.../ selles, et tema Tallinnas ilmuva ajalehe „Rahva Sõna“ vastutava toimetajana avaldas 6.juunil 1934 ses lehes</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Läti riigipöörde telgitagustest „Läti ametlik telegraafi agentuur teatas Ulmanise riigipöörde puhul, et selle aktsiooni olevat Ulmanis võtnud ette president Kviesise nõusolekul ja heakskiitmisel, mispärast see leidvat ka kogu rahva toetuse ning poolehoidu. Nagu meie nüüd oma Riia kaastööliselt kuuleme, pole selles ametlikus teadaandes mitte sõnakkeski tõtt. Veel puuduvad küll täpsed ja üksikasjalikud andmed selles tumedas seikluses, kuid niipalju on ometi kindel, et Ulmanis toimis vandeseltslikult täiesti omal käel. Tal oli läinud korda saada oma nõusse eeskätt kindral Balodise, kelle abil töötati siis välja</p>

<p>nr.43 artikli „Läti riigipöörde telgitagustest“, mis sisaldab auhaavavaid väljendusi Läti Vabariigi presidendi Kviiesise, Läti Vabariigi Valitsuse ja Läti Vabariigi kohta, nagu ei oleks Läti Vabariigi president Kviiesisel võimu ning võimalust sundida mässulist peaministrit austama õiguslikku korda, nagu tegutseks Läti Vabariigi Valitsus seadusevastasel omavoli põhimõtte alusel ja nagu valitseks Lätis mitteõiguslik kord. See süütegu on nähtud ette UNS § 543 ja VSKK 1917.a. art.nr.1133. Seepärast ja KKS § 200 alusel antakse Johann Eigo Tallinna-Haapsalu rahukohtu kohtu alla.</p>	<p>riigipöörde strateegiline kava ja viidi läbi eeltööd. /.../ Kuna kaitseliidu relvastatud jõud olid seatud valmis ja seisis Ulmanise käsutuses, ei julenud ka keegi hakata vastu. Ulmanise ainus mure oli, kuidas saada toime sõjaväega. Enamus sõjaväest ja ka ohvitserikonnast oli truu demokraatiale ning põhiseaduslikule korrale. /.../ See seadusevastane tegu tuli presidendile täiesti ootamatult kuid tal polnud enam mingit võimu, seega ka mingit võimalust sindida mässulist peaministrit austama õiguslikku korda. Tal ei jäänud muud üle, kui alistuda ja vaikselt tunnustada tekkinud olukorda. /.../ Et see riigipööre teostati presidendi ja rahva rõhuva enamuse tahte vastu, seda tõendavad kõige paremini Ulmanise pärastised sammud. Kui ta võis olla julge rahva poolehoiule, siis tal poleks vaja olnud hakata tarvitama vägivalda. /.../ Sellest kõigest loogiliselt järgneb ka Läti tulevik Ulmanise käpa all. Demokraatiale ja parlamentarismile kavatakse diktaator pöörata jäädavalt selja. „</p> <p><i>Kommentaar:</i> Kohus mõistis Eigo süüdi ja ta sai karistuseks kolm kuud aresti. Lisaks otsustas kohus, et 1934.a „Rahva Sõna“, nr.43, tuleb ärahävitada. 28.augustil 1936. aga tühistas Kohtukoda Tallinna ringkonnakohtu otsuse.</p>
1935	
<p><i>Süüdistus</i></p> <p>Ajalehe „Rahva Sõna“ vastutavtoimetaja Juhan Eigo süüdistuse kohta Sisekaitse ülema sundmääruse N11 § 1 rikkumises ajalehes ilmunud Eesti Töölisspordi Liidu kongressi kirjeldava artikli ja seal leiduvate kodanlikku ja fašistlikku korda eitavate lausete asjus.</p> <p>Määrus 1935.aasta maikuu 2 päeval mina, poliitilise politsei komissar Tallinas R.Täht, vaadates „Rahva Sõna“ nr.33, 30 aprillist 1935a. leheküljel 2 avaldatud kirjutust päälkirjaga: „Eesti Töölisspordi Liidu kongress.“, kus muuhulgas on öeldud: „... pani ette saata Läti Töölisspordi Liidu vangistuses viibivale esimehele, Bruna Kalninile tervituse järgmise sisuga: E.T.L. kongress avaldab soovimat kaastunnet Eesti Töölisspordi sõbrale ja toetajale, ülekohtuselt vangistsatud Läti töölisspordi juhile, veendunud demokraadile Bruna Kalninile...“ ja teisel veerul; „...See on demokraatliku maailma vaenulise tagurluseparaad, millest ei tohiks võtta osa ükski demokraatlikult mõtleval inimene... ETL kongress pöörab kõigi Eesti tööliste, üldse kõigi demokraatlikkude organisatsioonide poole, et nad asuks eitavale seisukohale oma liigete osavõtmise kohta 1936.a. Berliini olümpiaadist, millist olümpiaati püütakse kujutada Saksa feshismi ja militarismi ülemaailmseks demonstratsiooniks...“, leidsin, et käesolevates kirjutustes on süüteo tunnuseid, milliseid nähtud ette Sisekaitse Ülema sundmääruses Nr.11. § 1., millepärast määrasin käesoleva asja</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Eesti Töölisspordi Liidu kongress. Soome esindaja soojad sõnad. Uus liidu juhatus. Tervitus Bruno Kalninile.</p> <p>„Ta juhib lõpuks tähelepanu sellele, et Berliini 1936.aastal peetavale olümpiaadile tahetakse sõidutada kogu maailmast sportlasi, et demonstreedia Hitleri võimu vägevust. See on demokraatliku maailma vaenulise tagurluse paraad, millest ei tohiks võtta osa ükski demokraatlikult mõtleval inimene. Esimehe ettepanekul võeti vastu järgmine resolutsioon: ETL kongress pöörab kõigi Eesti tööliste, üldse kõigi demokraatlikkude organisatsioonide poole, et nad asuks eitavale seisukohale oma liigete osavõtmise kohta 1936.a. Berliini olümpiaadist, millist olümpiaati püütakse kujutada Saksa fashismi ja militarismi ülemaailmaseks demonstratsiooniks. /.../ ETL edaspidine tegevuslava võeti kokku järgmistest lausetes: /.../ 4) Ettevalmistada ülemaailmlisest töölisspordi olümpiaadist osavõtmist. /.../ Kongress lõppes juhataja hoogsate sõnadega, et töölisspordile on heidetud ette rahvusliku vaimu puudumist, kuid see ei ole õige. Kes võib rahvale olla lähemal, kui need, kes ise tulevad töötava rahva ridadest, on kokku kasvanud rahvaga ja jäävad rahva liikmeteks. Juhataja ettepanekul lõpetati kongress Internatisonaali lauludega.“</p> <p><i>Kommentaar:</i> Eksis Sisekaitseülema sundmäärus nr 11 § 1 vastu: Keelatud on kaitseseisukorra piirkonnas üles näidata sihilikku lugupidamatust Eesti Vabariigis maksva demokraatliku riigikorra, Riigikogu, Riigivanema, Vabariigi Valitsuse ja ministrite või nende tegevuse vastu teoga või suulise või kirjaliku avaldusega või trükitoote levitamise või avaliku väljapanemisega või kujutise esitamisega ja teha avaldusi või esitada kujutusi, mis võivad tekitada seltskondlikku ärevust või riivata avalikku julgeolekut või rikkuda riigikaitse huvisid või riigi välissuhteid. Peale tunnistusi on öeldud, et „käesolev juurdlus on määratud esitamiseks Poliitilise politsei Inspektori korraldusse“, kuid mis selle lahend oli, selles allikas kirjas pole, st ei ole aru saada, kas määrati leht artikli eest süüdi või mitte. (Artiklis taunitakse Hitlerit ja fašismi, aga kiidetakse sotsialismi. See osa on kirjutatud kongressi üldise päeva kirjeldamise vahele,</p>

<p>selgitamiseks ja süüdlaste vastutusele võtmiseks juurdlus alustada. Komissar.</p>	<p>otsene õhutamine vms puudub.)</p>
1936	
<p><i>Süüdistus:</i></p> <p>Ajaleht „Rahva Sõna“ peatoimetaja Erich Joonas’e karistamise asjus Siseministri sundmääruse nr 19 § 4 p7 rikkumises riigi välispoliitilisi huvisid riivavate artiklite avaldamise pärast ajalehes.</p> <p>30.jaanuaril 1936.a. vaadanud läbi Tallinna poliitilise politsei komissari ettekande 29.jaanuarist s.a.nr.3210 juures esitatud andmed ja juurdluse ajaleht „Rahva Sõna“ nr.2-17.jaanuarist s.a. ilmunud riigi välispoliitilisi huvisid riivava kirjutise „Mussolini väimees päästab oma kulda“ asjas leidsin, et mainitud kirjutis on koostatud ja avaldatud „Rahva Sõnas“ lehe peatoimetaja Erich Joonase poolt.</p> <p>Sellega on Erich Joonas eksinud Siseministri sundmääruse nr.19 § 4 p.7 vastu, mispärast käsitades sama sundmääruse § 10, Kaitseseisukorra seaduse § 9 p.3 ja Kaitseväge Ülemjuhataja käsukirja nr.194, otsustasin karistada E.V. kodanikku Erich Aleksandri p. Joonast sünd. 26.IV. 1893.a., elukoht Tallinnas, V.Pärnu mnt 31-10, viiekümne kroonise rahatarahviga või selle mittetasumisel kümne ööpäevase arestiga.</p> <p>Otsuse kuulutamise ja täitmise panen Tallinna-Harju perfekteile.</p> <p>Politseivalitsuse direktor.</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Mussolini väimees päästab oma kulda. On’s asjad juba nii kaugel.</p> <p>„Barcelona sadamapolitsei leidis sõiduvalmis olevat aurikult „Augustuselt“ 35 kilogrammi kulda, 7 kilogr. Plaatinat 1.300.000 liirilise summa raha. Tehti kindlaks, et selle hiigla varanduse omanikuks on krahv Ciano, Mussoloni väimehe perekond. Kuna kõiki itaallasi kutsutakse üles tooma oma laulatusõrmusedki isamaa altarile – sõjapidamiseks vaja minema raua ja õli ostmiseks, veab Mussolini perekond oma väärtmetallid varakult „armastatud isamaalt“ välja – „Augustus“ sõitis Ameerikasse! Või on Mussolini asjad juba nii kaugel, et tuleb mõelda kolimisele? Krahv Ciano saadeti on heaks ennustuseks!“</p> <p><i>Kommentaar:</i></p> <p>Eksis Siseministri sundmäärus nr 19 § 4 p. 7 vastu: Keelatud on perioodilises trükitootes avaldada: teateid, kirjeldusi või kujutusi, mis võivad rikkuda riigi välispoliitilisi huvisid.</p> <p>Sundmäärus § 10: Käesoleva sundmääruse rikkumise sanktsioon on nähtud ette Kaitseseisukorra seaduse § 9 p. 2. (selgitab karistust) Kaitseseisukorra seadus § 9 p. 3 selgitab ka karistamist. Joonas mõisteti rikkumises süüdi, ta maksis 50krooni trahvi.</p>
1937	
<p><i>Süüdistus:</i></p> <p>Ajalehe „Rahva Sõna“ ilmumise seisma panemise asjas. Sisekaitseülema otsus nr 24-Sk</p> <p>6.aprillil 1937.a. võtnud arvesse, et Tallinnas ilmu ajaleht „Rahva Sõna“ on käesoleval aastal järjekindlalt toonud kirjutisi, milles avaldatakse sihilikku lugupidamatust riigikorra ja Valitsuse tegevuse vastu, õhutatakse klassivaenu ja sallimatust üksikute rahvakihtide ja ühiskondlikkude rühmituste vahel, halvustatakse ning mõnitatakse riigiasutuste tegevust, samuti avaldanud teateid ja kirjeldusi, mis kahjulikud riigi välispoliitilistele huvidele, milliste kirjutiste avadamine on keelatud Siseministri sundmääruse nr 19 (RT 107-1934 art.845) § 1 ja § 4 p.1,2,5 ja 7-ga.</p> <p>Eeltoodu põhjal ja käsitades Riigivanema otsuseid 21.novembrist 1934.a. nr.949 ja 9.septembrist 1936.a. nr 630 ning Kaitseseisukorra seaduse §9. P8., otsustasin panna seisma Tallinnas Kirjastuse ja Trükiteostuse Ühing „Rahva Sõna“ väljaandel ja Amla Kalbergi</p>	<p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Mida peaksid Rahvuskogu liimed arvestama? Eesti areng välismaail arusaamatu. Võltsimatu demokraatia on ainus pääsetee.</p> <p>„Rahvuskogu kokkuastumise eel on loomulikult vaja ka avalikkusel võtta sõna, seda enam, et valimised meil enam jaos ringkondades olid vaikivad, mõtted jäid käärimata, seisukohad kristalliseerimata. /.../ Ei suudeta meist välismaades saada aru, ütles ta. Meie olud on kujunenud nii omapäraselt, et neid ei saa viia ühegi loogika mõõdupuu alla. Inimesed mõtlevad ikka trakareedi(?) järgi, aga isegi need, kes püüavad teisiti mõelda, peavad arusaamatuses kehitama õlgu – niivõrd kummuline on olnud Eesti areng viimase kolme aasta kestel. /.../ Praeguses staadiumis ei mõista meid ei fashistlik maailm ega ka demokraatlik maailm. Fashistidele on meie rezhiim veel liig „lodev“, demokraatiale aga vastuvõetmatu oma sisemiste vastuoskuste tõttu. Ei üks ega teine maailm saa meisse suhtuda usalduslikult. Aga nii Euroopa, kui meiegi saatuse nüüdsel ajal otsustab kokkupõrge nende kahe maailma vahel. Meil tuleb oma põhiseaduse rajamisega otsustada, kas läheme mõnede suurriikide ja läti teed, või tahame võita tagasi usalduse demokraatia juures.“</p> <p>Pessimistlikke mõtteid</p> <p>„Ja sellel jätkuva vaikiva oleku talvisel surnud taustal peab sundkodurahu „kosutava“ tiiva all tulema toime meie konstitutsiooniline kevad – põhiseaduslik uuestisünd tasakaalustatud parlamentarismi taustal. Õnnis on, kes suudab seda uskuda. /.../ Ja meie teine – praegu kehtiv põhiseadus? Eks kajastu sellski see uus kääriv ja kärstatud ajavaim mis Saksamaa eeskujust nakatuna nägi riigivalitsemise ideaali juhprintsipi püstiupitamises, millel aga ei jätkunud veel julgust ega mahti teha põhiseaduses avalikku lõpparvet</p>

<p>vastutaval toimetusel ilmuva ajalehe „Rahva Sõna“ ilmumine kuni kaitseseisukorra kestvuseni. Alla kirjutanud K. Eenpalu, Siseminister, Sisekaitse Ülema Ülesannetes</p> <p><i>Käsitöökirjalise tekstina on välja toodud mingid artiklid, millele tehtud otsus tugines:</i></p> <p>„Rahva Sõna“ nr.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Mida peaksid Rahvusseogn(?) liikmed arvestama Eesti areng välismail arusaamatu</i> 2. <i>Pessimistlikke mõtteid Maksva korra halvustamine</i> <p>„Rahva Sõna“ nr.5</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Siin on meestel selgroogu Riigimajandusnõukogu esimene „ei“</i> 2. <i>Töötõingimustest, töö ja töötõingimustest maal</i> <p>„Rahva Sõna“ nr.7</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Rahvuskogu asub tööle Vabadus jäägu sissesoolamata (?)</i> <p>„Rahva Sõna“ nr. 10</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Haritud töölist vihatakse</i> 2. <i>Monarhia ja presidentaal-demokraatia Maksva korra halvustamine</i> <p>8.aprillil 1937</p> <p>Eesti Vabariigi härra Sisekaitse Ülemale</p> <p>Kirjastuse ja Trükitoöstuse ühingu „Rahva Sõna“ juhatusele tehti 7.aprillil teatavaks Sisekaitse Ülema otsus kirjastamise ühingu väljaandel ilmunud ajalehe „Rahva Sõna“ sulgemise kohta.</p> <p>K.Ü. „Rahva Sõna“ juhatusel on käesolevaga au paluda anda välja ametlik ärakiri ülaltähendatud otsusest.</p> <p>K.Ü. „Rahva Sõna“ juhatuse nimel</p> <p><i>Lisaks on dokument, kus Erich Joonas kinnitab, 1937 aasta aprillis, et talle kui peatoimetajale on ajalehe sulgemise otsus teatavaks tehtud.</i></p>	<p>demokraatlik parlamentaarse korraga. /.../ Parlament pole tänapäev populaarne. Mis rääkida sellest – ta on surnud. /.../ Rahvaesindusest kõneldakse tänapäev vaid siis, kui on teda vaja tembeldata kõige negatiivse kehaastajaks – ning meenutada, millist kurja ta teinud riigile ja rahvale.“</p> <p>Siin on meestel selgroogu.</p> <p>Riigimajandusnõukogu esimene „ei“.</p> <p>„Riigimajandusnõukogu meil seni on „töötanud“ umbes nii nagu Göringi „Reichstag“; kõik mis talle on pandud ette, on leidnud heakskiitmist. Nüüd aga teisipäeva õhtusel koosolekul äkki sündis ime: riigimajandusnõukogu lükkas tagasi sotsiaalministeeriumi poolt esitatud seaduse. Hämmastunud kodanik, kes pole viimasel ajal harjunud seesuguste jumalavallatute lugudega, küsib muidugi üllatunult, mis seadus see oli? Taibukamad võivad aga juba ette öelda: töökaitse liiki seadus. Tõepoolest: riigimajandusnõukogu ütles oma eluajal esimese „ei“ „vaimsel alal töötajate töölepingu seadusele“. Sotsiaalministeerium oli isegi selle eelnõu koostamisel väga tagasihoidlik, eelnõu oli sarnane sellele, mis kavatseti juba tsaari ajal panna maksma, aga meie majandusnõukogu leidis ta ikkagi liig radikaalse, koguni „eksootilise“. Võime enesele ettekujutada, mida on meil edaspidigi oodata tööõiguse küsimustes esindustelt, kes konstrueeritakse nii, nagu praegune majandusnõukogu.“</p> <p>Töötõingimustest, töö ja töölistepuudusest maal.</p> <p>„Põllumeeste ajakirjades ja –lehtedes näidatakse, et teenijate palgad on 18-20% tõusnud. Seda aga ei näidata, et see on eelmise palgamäära parandamine ja tegelikult pole ka teenijate reaalpaldad tõusnud – vaid see on elukalliduse tõusule järele lonkimine. Kuid et tõusust siiski kirjutatakse, leiavad tööandjad tööliste olukorra paranemist ja oma halvenemist, mida kirjutustest ajalehtedes ja –kirjades väljalugeda lastakse. Et seda „tasa“ teha, selleks pikendatakse tööpäeva, vähendatakse teenijaid ja suurendatakse tööhulka. Nii on lõppudelõpuks olukord tööliste suhtes halvenenud ja halveneb. /.../ Hädaldamine on viimasel ajal talupidajate seas eriti moodi läinud ja seda peamiselt seepärast, et nende hädaldusi on eriti arvestatud. /.../ Kui kõiki niisuguseid nähteid tähelepanna, siis pole sugugi imestada teenijaskonna põlgust sarnaste ebaõiguste ja ahnitsejate tööandjate vastu. Kuid töölistel on organiseerimatu ja ka organisatsioonidel poleks edu ja võimu neid pahesid kaotada; pealegi ei lase nälg ühistundel tugevneda.“</p> <p>Rahvuskogu asub tööle.</p> <p>Vabadus jäägu sissesoolamata.</p> <p>Veebruari rahvahääletus kohustab.</p> <p>„Meie praegust Rahvuskogu on katsutud võrrelda Asutava Koguga. Aga see on suur eksitus – nii vormiliselt kui sisuliselt. Asutav Kogu sündis rahva võitlusvaimust ja loomejõust; ta oli vahaduse eest võitleva ja riiki loova rahva tõeline esindus, maa peremehe täõeõiguslik volinik, julge ja mehine, sest ta teadis, et vaba rahvas oma parema äratundmise järgi oli usaldanud ta kätte oma saatuse. Rahvuskogu on vaikiva rahva habras esindus, suletud mitmekordsetest raamidest, oma isikliku kooseseisu poolt enamikus kujunenud ilma rahvahulkade otsese osavõtuta. /.../ Mõlemad on oma aja lapsed: Asutav Kogu oli rajaja, Rahvuskogu on eksperiment, katse lahendada poliitilist kriisi.“</p> <p>Haritud töölist vihatakse.</p> <p>Töökaitse eeskirjad ei kaitse isegi riigitöödel.</p> <p>Eksootilisi episoodide tänapäeval.</p> <p>„Meil aga kahjuks leidub ettevõtjaid ja mis veel ukumatum, koguni riiklikke asutusi, kus näib maksvat põhimõte – mida rumalam ja taibutum tööline, seda parem. Bat'a ja Fordi põhimõte on neile mitte ainult võõras, vaid absoluutselt vastuvõetamatu, nad püüavad saada lahti igal tingimusel kõigist vähegi haritumatest töölistest. /.../ Selle tõestuseks järgmine näide. Meil on olemas üks riiklik asutus, mis juhib</p>
--	---

suuri, sadade miljonite väärtuseni ulatuvaid töid, ta teenistused on aasta läbi sadanded, kui mitte tuhanded inimesed. Tööd on normeeritud ja teostatakse suuremalt jaolt tükitöö alusel. Mõned kuud tagasi muude tööliste hulgas astus selle asutise teenistusse ka kaks puutöölist – üks reservkapten ja teine eneseharimise teel tüseda intelligenti omandanud küpseealine mees. Need kaks paistsid silma mitte ainult oma üldise hariduse, vaid ka kutseoskuste poolest. Nad võisid igal ajal anda tavalisest normist kaks või kolm korda enam; nad olid ka muidu igati eeskujulikud mehed. Nende ainsaks veaks oli aga see, et nad esiteks tundsid töökaitse seaduste eeskirju ja nõudsid nende täitmist enese kui teiste suhtes, teiseks – nad oskasid kontrollida tükitööga teenitud tasusumma väljaarvestamist, mis tööjuhatajate poolt ikka sisaldasid „eksitusi“ töötajate kahjuks, kolmandaks mõistsid panna tähele ebakooskõla palgalehtede, palgaraamatu ja muude dokumentide vahel, ning lõpuks nende silmapaari vahel ei saanud jääda mõnede tööjuhtide seesugused toimingud, mis väärivad riigikontrolli suuremat tähelepanu. /.../ Kuigi meestele ei saadud teha vähemaidki etteheiteid, selle asutise juhtkond hakkas otsima abinõusid, kuidas saada lahti liig terastest, liig arukatest ja õigust nõudvatest meestest. /.../ Meil vajatakse nähtavasti ainult „tiblasid“, kui selle sõna all mõtelda kõige taibutumad inimesed, mitte aga iseteadvaid veel vähem haritud inimesi. Ford ja Bata on asutanud koole ome tööliste intelligenti töstmiseks, meil pektakse töölt needki, kes ise omal jõul hankinud haridust.“

Monarhia ja presidentaal-demokraatia

„Kahtlemata on iga teadlik kodanik kasvava ärevusega jälginud süveneva vaikivoleviku sümptoome ning tunneb tõsist muret meie tuleviku pärast. Aga ärevuseks pole tõepoolest vähimatki põhjust. Aga ärevuseks pole tõepoolest vähematki põhjust. Otse vastuoksa: kõik tunnusmärgid tõendavad, et alles nüüd oleme leidmas seda õiget ühja oma riigiankru kinnitamiseks. Sest vaata . kui üks riik hakkab astuma üle kahekümnenda eluaasta künnise, siis ei sobi talle enam revolutsioonipärimuste kergemeelne metafüüsika, vaid ta peab päris tõsiselt mõtlema sellele, kuidas poisikesee poliitilist pillapallatsemist ja impulsiivseid improvisatsioone noorus-illusioonide petlikul taustal asendada küpse mehe tasakaaluka takuse ning soliidsete allüüridega. Ta seadab kursi vabajooksikult kindlale süsteemile, mil saba ja sarved. Suunitlusi selle soliidse süsteemi poole olemegi oma riiklikus elus viimasel ajal teinud otse uskumatuid edusamme. /.../ Põhikoht on mõlemil üks ja sama: rahvas on beebi, kelle eest peab hoolitsema kõrgem võim kas ainult Jumala või Jumala ja ka rahva armust. /.../ Presidentaalidemokraatia meil on otsustanud selle asja jumaliku lihtsusega: parteisid pole üldse vaja, ei parem- ega pahempoolseid, jätkub isamaaliidust – mis pole ei vähk ega kala, vaid midagi vahepealset, poliitilise evertibrata hõimkonnast. Samuti on meie presidentaalidemokraatia olnud võrratult õnnelikum käsi parlamendi taltsutamisel.

Venes jannati duumaga aastaid, aeti teda laiaili munsterdati ümber ja aeti jälle kokku ning kihutati taas koju – aga palju oli selles müdinas tolku? Kümme korda lihtsam oleks ometi panna parlament permanent – vaikivolekusse. Siis poleks rahvaesinduse pärast enam olnud mingit muret ega peamurdmist. /.../ Mõnest sõbralikust koosviibimisest vaid klaasi tee juures vahetevahel piisab enam kui küllalt et lasta lugeda su soove juba silmist ning vältida pääsemast lehtede veergudele midagi, mis ei meeldiks härradele ülal. Poliitiliste koosolekute ja meelevalduste suhtes ei saa keegi salata, et presidentaal-demokraatlia rezhiim on märksa radikaalsem ja ratsionaalsem tsaariaegsest. Milleks jannata nende korraldamiseks lubade andmise või keelamisega, kõnede eel- ja järeltensuuriga koosolijate ja kõnelejate salajase ja avaliku jälgimisega ja vajaduse korral vandistamisega, kui ometi on selle pahe vastu võitlemiseks palju parem vahend: poliitiliste koosolekute ja

	<p>meeleavalduste absoluutne keeld. On rahu majas ja rahval hea meel.“</p> <p><i>Mille vastu eksis:</i></p> <p>Siseministri sundmäärus nr 19 § 1: Kõik perioodilise trükitoote sisu koostamisel kaastegevad isikud, olgu nad toimetajad, reporterid või kirjasatjad, on kohustatud oma kaastöös, mis avaldatakse perioodilises trükitootes, käsitama nende poolt esitatavaid asjaolusid tõe le vastavalt ja hoiduma kõigest, mis kahjulik Eesti Vabariigile või mis sündmatu kaaskodanikkude suhtes. Perioodiline trükitoode oma sisult, toonilt ja väljendusviisilt peab olema rahva elu üles ehitav ja kasvata v.</p> <p>Siseministri sundmäärus nr 19 § 4 (p 1, 2, 5, 7): Keelatud on perioodilises trükitootes avaldada</p> <p>p. 1: kirjutusi ja kujutusi, mis sisaldavad sihilikku lugupidamatuse avaldust Eesti Vabariigis maksva demokraatliku riigikorra, Riigivanema, Riigikogu, Kaitsevõgede ülemjuhataja, Riigikohtu, Vabariigi Valitsuse ja Vabariigi Valitsuse liikmete vastu;</p> <p>p. 2: ebaõigeid või moonutatud teateid riigiasutuste tegevuse kohta, samuti kirjutusi, mis objektiivse arvustuse asemel sisaldavad riigiasutuste tegevuse väärhindamist või milles esineb otsitult mahategev toon riigiasutuste tegevuse kohta;</p> <p>p. 5: kirjutusi või kujutusi, mis on ässitava, demagoogilise või näakleva väljendusega, võivad õhutada vaenu või tekitada lahkhelisid üksikute rahvakihtide, poliitiliste voolude või muude ühiskondlikkude rühmituste vahel või muul viisil kahjulikud kodurahule või ühistahte saavutamisele rahva keskel;</p> <p>p. 7: teateid, kirjeldusi või kujutusi, mis võivad rikkuda riigi välispoliitilisi huviseid.</p> <p><i>Kommenta ar:</i></p> <p>„Rahva Sõna“ ilmumine peatati neljaks nädalaks. Rahvuskogu liikmete artikkel on selgelt hetke olukorda kritiseeriv, rõhub palju sellele, et olukord, mis valitseb, peab leidma kiiresti lahenduse, sest sellisena ei saa Eesti riik jätkata.</p> <p>Selgroost rääkiv artikkel on ka väga kritiseeriv ja seda tasemel, kus on kasutatud palju sarkasmi ja värvikaid väljendeid.</p> <p>Töötingimustest ja maaelust rääkiv artikkel on ilmselt selle tõttu valikus, et „õhutab kihtide vahelist vastasseisu“ – teenijatest on kirjutatud kui ohvritest, kellele liiga tehakse ja kellele pole õigusi, ning maaomanikud ehk tööandjad on ülekohtused, riigi poolt privilegieeritud.</p> <p>Rahvuskogu tööle asumise artikkel on ka riigi suhtes kriitiline, võrdleb hetke olukorda Asutava Kogu ajaga ning leiab kehtiva korra palju nõrgema olevat.</p> <p>Tööliste haridusest rääkides on näitena toodud riigile kuuluv ettevõte ja tegemist on tõsise süüdistusega.</p>
<p><i>Süüdistus:</i></p> <p>Erich Joonase elamispiirkonna kitsendamise ja Alma Kalbergi karistamise asjas lugupidamatuse avaldamise pärast kodanliku Eesti riigikorra vastu.</p> <p>Politseidirektori otsus nr 527-Sk</p> <p>... leidsin, et Erich Jonase tegevus Tallinnas on osutunud kahjulikuks riiklikele huvidele. Eeltoodud arvesse võttes ja käsitades Kaitseiseisukorra seaduse § 20 p.7 ja Vabariigi Presidendi käskkirja 28.maist otsustasin keelata Erich Aleksander Joonasel /.../ viibimine kaitseiseisukorra piirkonnas, arvatud välja Saaremaakond, Tartu- ja Valgamaakond ilma Tartu linnata.</p> <p>Politseidirektori otsus nr 527-Sk</p> <p>23.septembril 1938.a. vaadanud läbi Tallinna poliitilise</p>	<p>1938</p> <p><i>Artikli sisu:</i></p> <p>Aastakümme pärast Sosi tapmist</p> <p>„Poliitiline terror ei ole muidugi eesti leiutus ja Jaak Sosi pole Eestis ka esimene terroro ohver. /.../ Aga mis saab nüüd edasi? Eks ole kuulutatud vanarauaks kõik endised kõrged ideed: inimesiku vabadus, sotsiaalne õiglus sotsialistliku aate näol, tõeline demokraatia, kui parim vahend, et rahvas saaks enda maksma panna riigis ja ühiskonnas.“</p> <p><i>Kommenta ar:</i></p> <p>Eksis: Kaitseiseisukorra seadus § 20 p.7, Siseministri sundmäärus nr 19 § 4 p.1; Keelatud on perioodilises trükitootes avaldada kirjutusi või kujutusi, mis sisaldavad sihilikku lugupidamatuse avaldust Eesti</p>

<p>politsei komisaari ettekande 21.septembrist s.a.nr.1297 juures esitatud juurdluse ajaleht „Rahva Sõnas“ 16.septembrist s.a.nr.36 avaldatud kirjutise „Aastakümme pärast Sosi tapmist“ asjas, leidsin, et tähendatud kirjutis, mis sisaldab sihilikku lugupidamatuse avaldust Eesti Vabariigis kehtiva demokraatliku riigikorra vastu, on paigutatud ajalehte „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja Alma Kalbergi teadmisel ja nõusolekul.</p>	<p>Vabariigis maksva demokraatliku riigikorra, Riigivanema, Riigikogu, Kaitseväge ülemjuhataja, Riigikohtu, Vabariigi Valitsuse ja Vabariigi Valitsuse liikmete vastu. Joonasel keelati Joonasel /.../ viibimine kaitseisukorra piirkonnas, arvatud välja Saaremaakond, Tartu- ja Valgamaakond ilma Tartu linnata. Kalbergile määrati ühesaja kroonise rahatrahv või selle mittetasumisel kolmekümne ööpäevane arest.</p>
---	---

Allikad:

- ERA F 1357 n 3 s 511 Tallinna Ringkonnakohus, Jonas, Erich „Rahva Sõna“. 11.05.1927-03.12.1937.
- ERA F 1357 n 3 s 510 Tallinna Ringkonnakohus, Jonas, Erich „Rahva Sõna“. 12.12.1927-02.11.1928
- ERA F 1947 n 3 s 2197 Tartu Ringkonnakohus, Joonas, E. (Rahva Sõna). 22.03.1928-19.06.1928.
- ERA F 1357 n 3 s 538 Tallinna Ringkonnakohus, Joonas, Erich „Rahva Sõna“. 04.07.1928-29.04.1929.
- ERA F 1357 n 3 s 558 Tallinna Ringkonnakohus, Joonas, Erich „Rahva Sõna“. 13.06.1929-23.10.1929.
- ERA F 2140 n 1 s 28 Tähtsamate asjade kohtu-uurijad, Ajalehe „Rahva Sõna“ vastutava toimetaja Offenbach, Alfredi ja toimetuse liikme Kärje, Johani süüdistamine valeteadete levitamises Sise- ja kohtuministri Jaan Hünersoni kohta 29. august 1929 ajalehes „Rahva Sõna“ ilmunud artiklis „Kas ametivõimud riigivara-stega käsikäes“. 1929-1930.
- ERA F 1357 n 3 s 587 Tallinna Ringkonnakohus, Offenbach, Alfred „Rahva Sõna“. 19.04.1930-02.02.1931.
- ERA F 1357 n 3 s 585 Tallinna Ringkonnakohus, Offenbach, Alfred „Rahva Sõna“. 07.02.1930-08.11.1930.
- ERA F 1357 n 3 s 588 Tallinna Ringkonnakohus, Offenbach, Alfred „Rahva Sõna“. 12.09.1930-21.03.1931.
- ERA F 1357 n 3 s 586 Tallinna Ringkonnakohus, Offenbach, Alfred „Rahva Sõna“. 07.02.1930-08.11.1930.
- ERA F 1357 n 3 s 639 Tallinna Ringkonnakohus, Eigo, J. „Rahva Sõna“. 03.11.1932-11.09.1933.
- ERA F 852 n 2 s 229 Sisekaitse Ülem, Juurdlus ajalehes „Rahva Sõna“ ilmunud artikli „Töötute näljamarss läbi Tallinna“ asjas. 05.12.1933-06.12.1933.
- ERA F 852 n 2 s 228 Sisekaitse Ülem, Juurdlus ajalehes „Rahva Sõna“ ilmunud artikli „Koera kari, käi välja!“ asjas. 05.12.1933-06.12.1933.
- ERA F 852 n 2 s 84 Sisekaitse Ülem, Johannes Eigo karistamise asjas ajalehes „Rahva Sõna“ ilmunud artiklite eest. 30.10.1934-04.02.1935.
- ERA F 1947 n 3 s 4986 Tartu Ringkonnakohus, Eigo, Johannes (Rahva Sõna). 24.01.1934-26.04.1934.
- ERA F 1947 n 3 s 5112 Tartu Ringkonnakohus, Eigo, Johannes (Rahva Sõna). 17.09.1934-04.12.1934.

Lisa 6. „Rahva Sõna“ sulgemisotsuse juures välja toodud artiklid.

12. august 1938	
<p>Meie postiasutiste imeväärne kiirus Postipakk kaks nädalat teel Prahast Tallinna Milles saisab viga?</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Juulikuu 29. päeval saabus meile Prahast kiri, mis seal posti pandud 27. juulil, ühes teatega, et meile on saadetud postipakk trükitoodetega. Jäime pakki igatsusega ootama, kuna see sisaldas asju, mida oli hädapärast tarvis. /.../ Vahepeal pöördusime postiametnike poole, kellest mõned ei teadnud midagi ütleda, teised kehtitasid vaid õlgu. /.../ Aga seal korraga, kui olime lootusegi kaotanud pakki kätte saada, saabus 9. augustil kutse – olge lahke tulge pakile järgi. Ja nüüd selguski, et Prahast oli pakk saadetud teele juba 28. juulil, kätte saime aga 9. augustil, seega kulus postisaadetisel aega Prahast Tallinna adressaadile kättejõudmiseks tervelt 13 päeva – see on 20. sajandi kiirus, mis jääb taha isegi omaaegselt hobuposti kiirusest. Aga milles asi seisab? Tavalised postisaadetised tulevad Prahast adressaadile kätte juba teiselkolmandal päeval, seega peaksid ka postipakid samal ajal Tallinna jõudma. Tuleb niisiis välja, et Tallinnas peeti pakki 10 päeva kinni, enne kui arvati heaks anda kätte. Kerkib küsimus: kes pidas kinni? – Toll? - Võimatu! Milleks pidi toll paari-kilost pakki nii kaua uurima? Põhiseaduse § 15. Järgi Eestis „trükitoodete tsensuuri ei ole.“ Põhiseaduse § 16 järgi: „Posti, telegraafi, telefoni või mõnel muul üldtarvituslikul teel edasiantavate sõnumite ja kirjade saladus on kindlustatud.“ Järelikult ametiasutused ei tohtinud saadetist sisulise kontrolli otstarbel ka kinni pidada. /.../ Mõistatagu, kes mõistatada oskab, kus oli pakk ja kes pidas ta kinni!“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Kuigi artikli lõpus on välja toodud, et seaduse järgi ei ole riigil õigus pakside sisu kontrollida ja selle tõttu ei saanud ka riik pakki kinni pidada, siis toon, mida on kasutatud (eriti viimane lõik, mis vihjab mõistatamisele), ütleb, et tegemist on pigem sarkasmiga. Ehk siis see rikkumine käib ilmselt riigi/riigiasutuste solvamise alla.</p>
12. august 1938	
<p>Saksamaa valmistub lõögiks idas Saladuslikud kindlustustööd Reini piirkonnas Tsehhoslovakkia jälgib teravalt natside toiminguid</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Havas’i agentuuri teatel on Saksamaal pandud kehtima seadus, mis välismaistel reisijatel – aktiivsõjaväelastel keelab viibimise järgmistes piirkondades:... /.../ See keeld saab arusaadavaks, kui võtta arvesse teateid, mille kohaselt Saksamaa kiirustab kindlustuste püstitamisega neis piirkondades, mida võib järeldada Göringi dekreedist tööjõu juhtimise kohta neisse kohtadesse. /.../ Eelmist teadet kinnitab ka Londoni „Times’i“ Berliini kirjasaatja, kes jutustab üksikasju Reini piirkonna kindlustamistöödest. /.../ Ühteagu lääne piiri kindlustamisega kiirendatavat laskemoona ja üldise sõjavarustuse tootmist. Riiklik propaganda püüab rahvast veenda selles, et demokraatlike riikide teatud mõjuvõimsad ringkonnad plaanitsevat „tõkkesõda“ Saksamaa vastu. /.../ Neid asjaolusid teravalt silmas pidades, ollakse Prahast arvamusel, et Reini piirkonna palavikuline kindlusamine ei kõnele just natside rahukavatsustest. /.../ Inglise lehtede teatel ei peetavat kindlustustöödel kinni mingisugustest töökaitse eeskirjadest. Selle tagajärjel rahulolematust tööliste keskel kasvavat ja paiguti olevat puhkenud isegi streigid, näit. Ottveileris. Streigid olevat küll politsei ja Gestapo poolt maha rõhutatud, kümme streigi juhti olevat isegi maha lastud, kuid meeleolu seetõttu minevat üha tulisemaks. Ametlikult seda muidugi eitatakse, aga eks aitatud ka rahutusi Austrias – kuni lõpuks siiski oldi sunnitud tunnistama „kuritegeliste olluste“ õõnestamistööd.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Selle artikli sisuks on Saksamaa valmistumine tulevaks sõjaks, mis autori sõnul tähendab kõike muud peale rahuootuse. St et artikkel õõnestab „häanaaberlikke suhteid välisriikidega“. Välja on toodud ka üks näide tööliste streigist Saksamaal, mille eesmärgiks on ilmselt äratundimisrõõm – lugejates enda ära tundmise kasutamine. Ja seda võib lugeda ka klassivaenu või erinevate rahvakihtide vahelise pinge suurendamiseks, näiteks kui Eesti riigivõim asub artikli suhtes eitavale seisukohale, on nad automaatselt vastu ka tööliste streigile, mis Saksamaal toimus, ja see omakorda võib õhutada Eesti töölisi midagi ette võtma, kasvõi solidaarsusest.</p>
12. august 1938	
<p>„Rahvaleht“ 100% fashistlik Soovitab julgustavalt läti eeskujul Nõuab töölisorganisatsioonide sulgemist</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Vapsiliikumise likvideerimisest saadik ei ole meie ajakirjanduses enam olnud räuskavat fašismi ülistamist. /.../ „Mis puutub suhete ja koostöö loomisesse Töölisspordiliiduga, siis võiks meil asja lahendada selliselt, nagu tegi seda Läti.</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Artikkel kritiseerib tugevalt fašismi ja „Rahvalehte“, kes on „Rahva sõna“ sõnul</p>

<p>Töölisspordiliit tuleks sulgeda. Juba see vahetegemine „töölissport“ ja „kodanline sport“ tundub täiesti ülearusena.“ /.../ Nii siis „Rahvalehe“ arvates, on valitsusel liig vähe olnud julgust töölisorganisatsioonide sulgemisel, ta on veel liig vähe olnud „lätiline“... Öeldagu mis tahes, aga isegi õnnis vapsik leht ei tihanud niisuguse pogrommi-programmiga tulla avalikkuse ette, nagu seda nüüd teeb „Rahvaleht“. Asi ei seisa siin ainult Töölisspordi liidu sulgemise nõudmises, vaid printsiibis eneses. Ühe organisatsiooni sulgemise nõudmine – ei mitte sellepärast, et ta on eksinud seaduste vastu või muutunud riigivaenuliseks, vaid et ta on ainult ühe kihi organisatsioon -, tähendab 100% fašismi, tähendab üksikute rahvaosade vaba eneseorganiseerimise õiguse eitamist, selle õiguse hävitamist. Sellesamaga on aga ka hävitatud demokraatia alused. Aga ega siin polegi midagi imestada: „Rahvalehe“ taolised põhimõttelagedad trükitooted avaldavad alati kõikjal kalduvust jääda fašismi-tõppe; nad on õieti seks sõnnikuks ühiskondlikus taimelavas, mis soodustab fašistlike diktaruuti-idude arenemist.“</p>	<p>fašistlik ajaleht. Eriti ärritab viimast „Rahvalehe“ arvamus, et töölissport tuleks ühendada kodanliku spordiga ja Töölisspordiliit sulgeda. Ka seda artiklit võib võtta kui teatavat ärritusvahendit, et süvendada erinevate ideevoolude kandjaid rahva hulgas.</p>
12. august 1938	
Protsendita raha riigi käes	
<p><i>Sisu:</i> „Igasugu tagatisena, mis kodanikud peavad sissemaksma riigikassasse küll kohtuprotsesside, küll hangete puhul, seisab riigi käes aasta läbi umbes 4 miljonit krooni. See on – ärilisel võttes – kodanike protsendita laen riigile.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Lugupidamatus riigi vastu.</p>
19. august 1928	
Massiline suremine koonduslaagrites Inglise lehe kontrollitud andmed	
<p><i>Sisu:</i> „ „News Chronicle“ on saanud kontrollitud andmeid Saksamaalt, olukorras Buchwaldi vangilaagris. Lehe teatel on tänavu seal surnud 80 vahialust, neist kõige noorem oli 21 aastane Erich Lövenberg ja kõige vanem 20-aastane Ludvig Kahn. Vangide massilise surma põhjuseks on ebainimlikud töötingimused. Töötatakse kivimurrus hommikul kella 4-st kuni õhtu kella 8-ni. Viletsa toilituse tõttu töö juures kokkuvarisevatele vangidele kallatakse külma vett kaela ja niipea kui nad on toibunud, sunnitakse neid otsekohe jätkama tööd. /.../ Iga tühisema distsipliinirikumise eest nuheldakse süüdlast piitsahoopidega avalikult laagri ees. /.../ Leht manitseb saksa valitsust ta enda hea nime huvides asja tõsiselt juurdelma ja vangide olukorda parandama.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Selle artikli puhul on ilmselt tegemine rikkumisega punktis „häänaaberlike suhete rikkumine välisriikidega“. Kirjutamisel on kasutatud natukene ilmselt jälle samastamist – räägitakse töötingimustest ja töölistest.</p>
19. august 1938	
Agitatsioon tikutoosil	
<p><i>Sisu:</i> „Saksamaalt läbisõitjad on toonud kaasa tavalise tikutoosi, mis aga selle poolest on huvitav, et ta esikülj on rakendatud natsliku agitatsiooni teenistusse. Nimelt saksa rahvuslikele lipuvärvidele – must-valge-punasele on trükitud natslik uuem loosung: Ein Volk – Ein Reich – Ein Führer (üks rahvas, üks riik, üks juht). Seesugune toosikene, mis meil maksab kolm senti, läheb saksa tarvitajakonnal maksma üle 20 senti. Jah, juhikultus on kallid lõbu.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Saksamaa kritiseerimine, mida võib lugeda Eesti väissuhete ohustajana. Tekib ka küsimus, kas juhikultuse all on silmas peetud ka Eestis valitsevat korda?</p>
19. august 1938	
Liig-ideelised üürilised	
<p><i>Sisu:</i> „Kungla tänaval nr. 22 asuvas majas juhtusid kaks amnesteeritud poliitilist vangidekesed Tellmannid omale kaasüürilistena korteri saama. Nüüd peale paarikuulist elamist on järjekordsel üürimaksimisel majaperenaine tähendanud, et Tellmannid võiksid omale uut korterit hakata otsima, sest nagu nüüd olevat selgunud, olevat tähendatud kaasüürilised liig-ideelised. Huvitav, kas too majaproua ja ka –härra seda ei tea, et Riigikogu poolt on kõik müüdnud süüteoed amnesteeritud, idee pärast aga teatavasti taga ei kiusata, liiati veel korterist välja ei aeta. Kui see oleks teisiti, siis järgneks, et amnesteeritud poliitilised vangid peaksid puu all elama. Seda huvitavam, et tähendatud maja kuulub ühele „ideelisele“ tegelasele.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Vastandamine, poliitiste erinevuste rõhutamine.</p>

19. august 1938	
<p>Saksamaa salakuulajate organisatsiooni Ameerikas 25.000 liiget üle terve maa. Ajakirjaniku paljastusi ankeetkomisjoni ees</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Põhja-Ameerika kongressi (parlamendi) uurimiskomisjonis, kes peab selgitama välismaalaste tegevust Ameerikas, kuulati üle ameerika ajakirjanik John Metcalfe, kes vale nime all oli natsionaalsotsialistlikku organisatsiooni sisse tunginud ja teateid muretsenud selle organisatsiooni tegevuse kohta mille peakorter asub Long Islandis. Metcalfe seletas, et selle organisatsiooni sihiks on hulgarahulise ja tiheda salakuulajate võrgu loomine Ühendriikides ja sõja korral mõjutavate sabotaažiaktide teostamine. Ajakirjaniku arvates võiks juba praegu selle organisatsiooni liikmete arv tõusta 25.000 inimese peale.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Saksamaa solvamine – Eesti välissuhted.</p>
19. august 1938	
<p>Hiigla manöövrid Saksamaal – milleks? Mobiliseeritud üle miljoni mehe Väejooksikute muretäratavad paljastused Inglaste demarch Berliinis</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Möödunud esmaspäevast, 15. augustist alates peetakse Saksamaal seninähtamatuid sõjaväemanöövride, mis kestavad kuni septembri lõpuni, s.o. üle kuue nädala. /.../ Peale selle rakendatakse abijõududena tööle ka eraisikuid loendamatul arvul, nii et kogu see üritus töötab kanda proovimobilisatsiooni ilmet. /.../ Võibolla on see praeguse Saksamaa juhtide erikirg näha eneste ees üle igasugu määra ulatuvaid sõjamänge, et nautida marssivate väemasside vaatamängu ja kuulata igasugu laskeriistade laskemuusikat. Võibolla ka, et see on ainult Saksamaa sõjalise jõu hooplev demonstratsioon mõju avaldamiseks teatud punktides väljaspool Saksamaad. Aga – kes teab – ehk tahetakse ainult oma enda rahvale näidata: vaat' mis me riik ei või? /.../ Tsehhoslovakkia – nii kinnitas Hoffmann – olevat alaliseks ähvarduseks Saksamaale, sest tema kujutavat enesest ei midagi muud kui hüppelauda bolševismile. Sellepärast tulevat ta maakaardilt ärapühkida. Iga saksa sõdur pidavat olema valmis oma elu ohverdama selle sihi saavutamiseks. /.../ Englise teadete järgi olevat Saksamaa praegune proovimobilisatsioon Saksamaa enda elanikkonna keskel kutsunud esile suurt ärevust ja rahulolematust. Sileesias on puhkenud tõsised tööliste rahutused. See näitab, et Saksa rahva meeleolu on nii sõja- kui praeguse režiimi vastane. Saksamaa jõu demonstratsioon kipub vägisid kujunema ta sisemise jõuetuse paljastamiseks.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Artikkel on taaskord Saksamaa tegevust kritiseeriv – seega kehtib selle kohta välissuhte rikkumise kohta käiv punkt.</p> <p>„Rahva sõnale“ omaselt on sisse toodud ja ära märgitud ka tööliste olukord.</p> <p>Kõige teravam kriitika langeb selles artiklis saksa riigimeeste, kellele heidetakse ette seda, et nad ei arvesta rahva soovidega (ja rahvas üldse ei mõista, mis toimub) ja teevad niigi vigasele majandusele veelgi rohkem liiga.</p>
19. august 1938	
<p>Ettevalmistused teiseks maailmasõjaks. Millised on praegused jõuvahekorrad. Olukort oletatava sõja puhkemise hetkel. Kirjutanud kindral Julius Deutsch.</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Ei ole võimalik mõista ühe maa välispoliitikat, kui ei tunta ta sõjaväelist olukorda. /.../ Selles töös lähtutakse õigest seisukohast, et kõigepealt peab tundma sõjaväelisi tõsiasju enne kui asutakse selgitama välispoliitilist orientatsiooni. /.../ Autor algab Euroopa noorima väe . Nõukogude liidu armee kirjeldamisega, pidades teda kõige enam löögivalmiks, ja seega Euroopa olukorras määravaks teguriks. Maailmasõjast saadik on Euroopa sõjaväeline kaart muutunud. Esimestel aastatel pärast sõda oli olukorra iseloomulikumaks jooneks Saksamaa täielik demilitariseerimine. Meie mandri arend näis minevat rahulikke radasid. Hitleri võimule tulekust saadik on aga kõik hoopis muutunud. /.../ Maailmasõja ajal tsaarivägi oli halvasti relvastatud ja erakorraliselt puugulikult juhitud. Sellest hoolimata on ometi vene vägi palju enam aidanud kaasa keskriikide kokkuvarisemisele kui seda seni on tahetud tunnustada. /.../ Nagu olukorrad kujunenud, on vene väel Euroopas hetkeliselt ainult üks tõsine vastane, nimelt Saksa riigi armee. Oleks rumalus selle väe tähtsust alahinnata. Werner püüabki hinnata objektiivselt sellegi jõu suurus. Juurelisatud materjalist selgub, et Saksamaa</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Selles artiklis kiidetakse ja ülistatakse seda, kui suur on vene sõjaväe võim ja kui kiiresti see areneb ja täiustub, samas kui eelmises artiklis rõhutati seda, et milleks Saksamaal on vaja oma jõudusid koondada või miks riik nii palju raha sõjatööstusesse paneb.</p> <p>Artikkel ise on ühe kindrali kokkuvõtte ühest raamatust, mis analüüsib kõikide riikide sõjavõimet antud hetkel.</p>

<p>viimastel aastatel on meeleheitlikult püüdnud jõuda järele Venemaa jõu suurusele. /.../ Saksamaa ei suuda võidurelvastumisel Venemaad ialgi lüüa, sest tema käsutuses pole neid lõpmatuid loodusvarasid ega ka inimhulkasid, mis Venemaal. /.../ Suurima avalikkusega ta kõneleb Prantsusmaa ja Inglismaa praeguse relvastustaseme puudulikkusest. /.../ Mussolini võib pidada mürisevaid kõnesid, kuid tõsisel hetkel tuleb kindlasti ilmsiks, et nende suurte sõnade taga pole vastavat jõudu.“</p>	
2. september 1938	
<p>Vastu Asta Popsitare muresid</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Meiesugususel on valida – kas küürutad edasi või siis lähed „hoopis töölaagrisse.“ /.../ „Ma ikka mõtlen mõnikord seda töölaagrit. Paistab, et see on nagu täienduseks nendele viinapoodidele, millega mõne aja eest maa üle külvati. Lükime viinapoe otsa töölaagri ja valmis ongi suur masin, eriti meiesuguste vaeste rottide läbimasindamiseks. Muudkui ole lahke, astu ühest otsast sisse ja –, /.../ Kui päike paistab, on maal töölistepuudus; kui aga tibab vihma, siis tööpuudus.- „...Kas küürutad edasi või lähed hoopis töölaagrisse,“ ütles Mihkel enne. Näib, et tal oli õigus. Enamik „meiesuguseid“ muidugi „küürutab“ edasi: kardab ja austab selle maailma vägevaid, eelkõige muidugi oma peremeest. Kardab ja austab nii, et ei julge isegi töölislehte tellida, sest popsi post käib harilikult „toa juurest“ (s.o. talust) läbi, ja kui peremees näeb posti hulgas töölislehte, siis võib kergesti jälle neid lehma- ja lambapäevi juurde sigineda... Kes aga enam „küürutada“ ei taga, see otsib lohutust viinapoest. Ja sealt viib tee töölaagrisse – Mihkli teooria kohaselt. Nutikas mees see Mihkel. Vaja talle viia paar „Rahva Sõna“ numbrit – aga hõlma all, nii et tema peremees ei näe...“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Meie-tunde loomine ja aluseks tundub olevat „rõhumise“ all olev rahvas“. See artikkel rikub siis ilmselt „ühiselu rahu ja rahvaühtlust“. Peremehe all on võib-olla mõeldud suuremat plaani kui lihtsalt taluperemeest ehk hoopis riigivalitsejat, kes ei lase oma rahval lugeda seda, mida too soovib?</p>
2. september 1938	
<p>Saksamaa ja Läänemere ruum</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Danzigis ilmuv rahvussotsialistliku kuukirja „Der Deutsche im Osten“ mai numbril üks artikkel paljastab fašistlike sõjajihkajate kavatsusi. /.../ On teada, et igalpool, kus natsid tarvitavad sõna Raum (ruum) Land'i (maa) asemel, nad endid seal sõjaks ettevalmistavad. Bolshevism pidavat ähvardama Euroopat ja sellepärast peavad kõik endastmõistetavalt Saksa juhtimisel – Türgist kuni Skandinaaviani ühinema. Lääne-Euroopa riigid ja ka Itaalia olevat sellest kohustusest vabad, kuna selle kohustuse juures tegemist olevat eranditult Saksa ülesandega. Natside impeerium rendib siis kõigi Nõukogude Liidu ja Türgi-Skandinaavia liinide vahel asuvate maade kurnamisõiguse endale. /.../ 1933 aastast alates läheb üle poole Rootsi rauamullast Saksamaale. /.../ Selle väljaveota poleks mõeldav Hitleri relvastusprogramm, selleta ei suudaks Hitler sõdida. Kuid see ei rahulda pruune sõjajihkajaid. /.../ Saksa imperialismi meetodid põhjamaade vallutamisel on ka mitmekesised. Rootslasi püütakse meelitada, taanlasi ähvardatakse otsekohe. /.../ Nii valmistatakse ette lööki Skandinaaviale.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> Artklis on väljatoodud Rootsi, Taani ja Norra olulisus Saksamaale ja selle sõjatööstusele – koostöö etteheitmine. Kirjutatud on sellest, kuidas iga riik Saksamaad aitab – Rootsi maavarad, Norra sadamad, Taani teravili ja rasv. Jätkeb ka natside mahategemine, nimetades neid lausa pruunideks sõjajihkajateks. Selle artikli puhul on palju kritiseeritud välisriike seega rikub taaskord „häänaaberlikke suhteid välisriikidega“.</p>
9. september 1938	
<p>August Päärson langes Hispaanias Mees, kes andis oma elu idee eest</p>	
<p><i>Sisu:</i> „Äsja saabus Hispaaniast kurb teade, et seal vabariiklikus väes võideldes on langenud Eesti töölisliikumise tegelane ja meie lehe usin kaastööline August Päärson, kes juba Hispaania kodusõja esimestel kuudel sõitis Madridi valitsuse väkke. /.../ Meie lehe lugejad mäletavad veel Päärsoni tuliseid kirjutusi Hispaaniast, mis hõõgusid armastusest selle maa ja rahva vastu. Neist kõigist käis läbi vankumatu usk demokraatliku Hispaania võidusse. Päärson sõitis rindele ei mitte mingi seikluskore või muu kõrvalise kaalutluse mõjul; demokraatliku sotsialismi idee, ja samal ajal äratundmine, et fašismi vastu on vaja jõuga välja astuda, - need olid põhjused, mis sundisid teda ruttama rahvusvahelisele rindele. Päärson andis – sõna otseses mõttes – oma elu idee eest.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i> August Päärson sõdis Hispaania kodusõjas, aga eestlastel oli keelatud sellest osa võtta. Kui eestlastel oli keelatud sellest osa võtta, siis eirab artikkel seda seadust ja ülistab meest, kes sellest seadusest üle astus.</p>

9. september 1938	
Meie sakslased	
Hitleri pilt ebajumala au sees.	
<i>Sisu:</i> „Ajast, mil tuli võimule Hitler, keeb rahutus- ja organiseerimistöö kogu maailmas saksluse seas. Kordkorralt ikka tugevamaks muutub „Kolmanda riigi“ aktiivsus. Vähe sellest, et ta ähvardab sudeedi-saksluse näol vaba Tšehhi demokraatiat, vaid sakslaste õõnestustöö ulatub kõikjale ka meieni. Meiegi väljendame teinekord siin ja seal küllaltki sõjakalt oma antisemitsimi, oma põlgust „juudameeste“ vastu, aga kas meie sellega just karule mett mokale ei määri!? Ja see on üks neid aluseid, kust lähtub natsismi propaganda. Või kas te arvate, et meiegi sakslased nii vagad tallekesed on? Õndsad, kes usuvad! /.../ Ja eks räägi seegi väike episood, mis suunas käib meiegi saksluse ilmavaateline kasvatusöö. Ja sellega kaasas käib tugev antisemitismi tõus, mis tugevat kõlapinda on leidnud meiegi rahvuse teatavates ringkondades. Sakslus ei unusta kunagu, et ta korra siit, oma rikkusmaalt, pidi kaotajana taganema, aga meie unustame juba liigagai ruttu pika surveaja. Sest kui asi ikka samas joones edasi areneb, mine tea, mis nõudmistega korra meiegi sakslased esinevad?! Sest sarnane väikerahvuse meeletumine ei ole enam maksvate demokraatlike vabaduste austamine, vaid see on nende kuritarvitamine.“	<i>Kommentaar:</i> Selles artiklis on ilmselt „lahkkelide ja erimeelsuste tekitamine erinevate rahvakihtide vahel“, mille tulemuseks võib olla „ühiselu rahu ja rahvaühtluse lõhkumine“.
9. september 1938	
Boris Konstantjuk langes Hispaanias	
<i>Sisu:</i> „Neil päevil sai teatavaks, et Boris Konstantjuk on saanud 4. Juunil Hispaania sõjas surma; lahingus tabas teda mürsu kild peast. Konstantjuk oli keemia üliõpilane Tartus ja E.Ü.S. „Ühenduse“ liige. Ta lahkus Eestist 1937.aasta alguses ja võttis osa Hispaania vabariigi kaitsmisest. Juba kooliõpilasena lähenes B. K. Tallinnas töölisliikumisele ja oli töölisnoorte seas hästi tuttav ning hästi hinnatud. Teda jäid leinama ema, vennad-õed ja seltsimehed.“	<i>Kommentaar:</i> Hispaania koduõjas osalenud ei tohtinud ülistada – sellest osavõtt oli keelatud.
9. september 1938	
Kirjutisi trükiseaduse põhjal	
<i>Sisu:</i> „Teie lehes, 2.septembril 1938.a., lk. 3 ilmunud kirjutises „Mehi tuleb tunda toonist“, õienduseks saadan teile avaldamiseks alljärgneva: Ei vasta tõele, et mina pärast minekut A.-S. A. M. Lutheri tööliste delegatsiooniga Majandusministeeriumi seadsin oma sammud linna poole ajama isiklike ja eraasju. Vastupidi, Tööliskoja esimehe korraldusel läksin „Päevalehe“ trükikotta sõlmima Tööliskoja nimel lepingut Tööliskoja poolt väljaantava „delegatsiooniga Majandusministeeriumi seadsin oma sammud linna poole ajama isiklike ja eraasju. Vastupidi, Tööliskoja esimehe korraldusel läksin „Päevalehe“ trükikotta sõlmima Tööliskoja nimel lepingut Tööliskoja poolt väljaantava „öölisanema ja kutseühinglase käsiraamatu“ trükkimiseks. L. Rebane, Tööliskoja peasekretär.“ „Toimetuse poolt: Mis puutub n.n. „käsiraamatusse“, siis võiksime sellest mõndagi kõnelda ja ka näidata kuivõrd kõvasti see on siiski „isiklike ja eraasju“, hoolimata ametlikust filmast kuid see on kõrvaline küsimus ja jätame ta rahulikult sinna paika. Peaasi on aga see, et peasekretär oli võtnud endale ülesande koos Lutheri tööliste delegatsiooniga käia majandusministri juures selgitamas tööiste elulisi huvisid, kuid jättis selle täitmata, ega ole senini trükiseaduse põhjal õiendanud ühe lehe aluseta teadet, nagu oleks ta majandusministri juures siiski käinud.“	<i>Kommentaar:</i> -
9. september 1938	
Uusi hukkamini Saksamaal	
<i>Sisu:</i> „Neil päevil hukati Saksamaal Ernst Veisser, keda süüdistati riigisaladuste reetmises ja tähtsate dokumentide varguses.“	<i>Kommentaar:</i> Välispoliitiliste huvide rikkumine.

9. september 1938	
Vallandatakse staazhikaid inimesi	
<p><i>Sisu:</i></p> <p>„Kuidas meil seoses täishällide propagandaga teostatakse perekondadega tööliste kaitset, selle kohta pakub kujuka näite hiljuti Sindi Tekstiilivabrikute Ühisuse käitises esinenud juhus, kus peale remont-tööseisakut ei võetud hooletuse ettekäändel enam tööle tuntud sportlaste A. Kask. /.../ Tema senine teenistuskäik oli laitmatu ja praegune vallandamine näib olevat seletatav kurbkuulsa ratsionaliseerimisega, osalt ka üldise vaenutendentsiga vanemate töökaite vastu vanusekindlustuse ootel. /.../ A. Kask on muuseas 13-kordne eesti meister tõstmises (sulgkaalus), kaitseliidus on mehele annetatud kotkarist – kõik faktid, mis peaks kodanlusegi silmis tunnustama tema korralikkust. Kuid nähtavast ei suuda meil tööterroti vastu kaitset pakkuda mingid moraalsed tegurid, ei ka mõningate ringkondade vaga soov rahvaarvu suurendamiseks. Olekski ennekuulmatu näht ajaloos kui rahvastiku juurdekasv osutaks sellise sotsiaalse õigluse olukorras märgatavat tõusu. /.../ Huvitav, milliste kõrgete põhimõtete nimel taas seda viimast nähet seletatakse.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i></p> <p>Kriitika riigi propaganda suunal - kuigi riigi poolt propageeritakse suuri perekondasid ja palju lapsi, siis töökohtadel ei hoolita tööliste ega ka nende perekondade saatusest. Natukene esineb jälle ka seda rahva eristamist, just kodanluse väljatoomist ja halvustamist.</p>
9. september 1938	
Järelehüüded	
<p><i>Sisu:</i></p> <p>„Kaugel kodumaast fashismivastases võitluses Hispaania Vabariigi võitlusrindel langenud endist ühingu liiget sms. August Päärson'i mälestab Pärnu Tööliste Ühing.“</p> <p>„Rahvaste vabadusvõitluses Hispaanias fashistlike mässajate ohvriks langenud unustamata seltsimeest August Päärson'i mälestavad leinas Pärnu seltsimehed.“</p> <p>„Boris Konstantjuk langes 4. 6. 1938 ‚Pasaremos! Sõbrad‘“</p> <p>„Fashismivastases võitluses Hispaania vabariigi võitlusrindel langenud endist ühingu esimeest ja kauaaegset liiget sms. August Päärson'i mälestab Pärnu Töölisspordi ühing.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i></p> <p>Hispaania kodusõda oli Eesti riigi jaoks tabu.</p>
16. september	
Tööliskojale nõutakse korralikku peasekretäri Koja senine vahekord ametiühingutega on olnud halb Algus ametiühingute üks enesekaitse eksioone	
<p><i>Sisu:</i></p> <p>„Ametiühingud tahaksid näha, et uus sekretär ei käiks endise sekretäri jälgedes ja avaldavad sel puhul järgmisi seisukohti:... /.../ „Tallinna Keemia- ja Paberitöölise Ametiühingu juhatus avaldab soovi, et Tööliskoja uueks peasekretäriks saaks isik, kes tunnustab koostööd ametiühingutega, arvestab ametiühingute seisukohtadega ja ei looks mitte tööliskoja ja ametiühingute vahel sarnast pinevat õhkkonda, nagu see on olnud senini.“ /.../ Töölisvanemate, valijameeste ja ametiühingu tegelaste vahel on püütud lahkhelisisid tekitada jne. /.../ Ühtlasi nõutakse kojalt, et sellega peaks lõppema ka ühe kitsa rühma ainuvõim Tööliskojas, ja vastutõtamine ametiühingutele ning peaks algama Koja alistumine ametiühingute senistele, praegustele ja tulevastele vabalt tehtud otsustele.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i></p> <p>Ilmar Rebane oli riigiametnik, et tema laimamine või talle etteheidete tegemine oli keelatud.</p>
16. september 1938	
Aastakümne pärast Sosi tapmist	
<p><i>Sisu:</i></p> <p>„Poliitiline terror ei ole muidugi eesti leiutis ja Jaak Sosi pole Eestis ka esimene terrori ohver. /.../ Aga mis saab nüüd edasi? Eks ole kuulutatud vanarauaks kõik endised kõrged ideed: inimisiku vabadus, sotsiaalne õiglus sotsialistliku aate näol, tõeline demokraatia, kui parim vahend, et rahvas saaks enda maksma panna riigis ja ühiskonnas.“</p>	<p><i>Kommentaar:</i></p> <p>Selle artikli eest saadi eraldi karistus ka. Artikkel räägib peamiselt fašismist ja selle vägivaldsusest, vapside-fašismist ja nende terrorist. Sosi oli sotsialist, kes tapeti – eelduste kohaselt siis fašismi-terrori tõttu.</p>

23. september 1938	
Tshehhoslovakkia arvel saavutatud „rahu“ Valepatsifismi enam kui kurvad tulemused Mis saab edasi?	
<i>Sisu:</i> „On juhtunud see, mida oli karta, mida aga kuni viimase hetkeni ei julenud uskuda: Inglismaa, Prantsusmaa ja Nõukogude Liit on jätnud Tšehhoslovakkia vabariigi üksi. /.../ Ta alistumise hinnaga arvatakse „rahu“ päästetud olevat ja ühtlasi tee loodud teistegi Euroopa suurprobleemide lahendamiseks. Võibolla suudetakse sel viisil esialgu vältida sõda, võibolla saadakse ehk lahendada veel mõni teinegi seni pinevust tekitanud probleem, kuid siinsamas kerkivad küsimused: kas sellane rahuhind ei ole liig kõrge, kas Lääne demokraatiate moraalne häving ei ole nende füüsilise hävingu sissejuhatuseks? /.../ Kuid ärgem unustagem: fašism on sõda! /.../ Fašism ei saa rahus elada, sest rahu-olukorras ta tekitab pettumust, ahastust ja meeleheidet. Riik, mis aastate jooksul drillib ja näljutab oma rahvast, lubades jõuga tulevikus tuua teiste rahvaste arvel heaolu tõusu; riik, mis pidevalt hoiab oma majanduse talumatuseni viidud pinge all, et toota hävitamisvahendeid, - sellane riik peab varem või hiljem asetama maailma saatuslike küsimuste ett: Kas saab diktaator üldse enam tõmbuda tagasi? /.../ Jah, fašism on sõda, ainult küsimus seisab ajas. Kui seda sotsialistide poolt juba kahekümne aasta jooksul kuulutatud tõde oleks mõistetud ja õigeaegselt pandud piir fašismi levikule, ei seisaks tänapäeval maailm mitte sõja lävel.“	<i>Kommentaar:</i> Taas fašismi kritiseerimine ja selle rõhutamine, kui targad on sotsialistid.
23. september 1938	
Kas natside salaluure Eestis? Kahtlased turistid, kes kurjasti kasutavad külalislahkust	
<i>Sisu:</i> „Hiljuti võidi lugeda ühest piirilinna lehest hitlerinoorte ulakusest Eesti-Vene piiri ääres, kus natside marusaksluse propaganda avaldus väga iseloomustavalt rusika vibutamises ja keele näitamises piiritagustele raudteeametnikele. See vahejuhtum, mis põhjustas venelaste protesti meie võimudele, näitab, kui vähe hindavad natsivõsukesed meie riigi külalislahkust. Tekib küsimus, kas pole vagurate matkajate maski all tegemist sootuks teisi sihte taotleva võimu käsilastega. /.../ Suured topograafilised kaardid käes, sõideti läbi kõik tähtsamad liiklusteed ja märgiti hoolsasti kaardile need muutused ehitistes ja uued teed, mida seal varem polnud. /.../ Kuigi see kõik toimus süütu „vaatamisväärsustega tutvumise“ sildi all, selgus jutlemisel matkapeistega, et nad sugugi ei hoolinud kõigest sellest, mis harilikult huvitab turiste. Ikka ja ikka vastasid nad pearaputamise, kui neil küsiti, kas nad on ka muuseumides või muinsusmälestiste juures käinud. „Kolmandas riigis“ on karmilt keelatud võõrastel liikumine piirikindlusteta vööndis, meil aga võetakse külalistena vastu organisatsiooni liikmeid, kelledest on kindlasti teada, et nad siinkogutud andmeid ei jäta juba kasutamata, kui „juht“ kord käsutab neid algama kurikuulsat „Drang nach Osten“.“	<i>Kommentaar:</i> Selles artiklis on kõige suurem kriitikanool selles osas, et riik peaks rohkem jälgima välismaalasi ja nende tegevust, eriti sakslasi.
23. september 1938	
Rahvasaadik Metslangi debüüdi-katse Ja mehe arusaamatu põgenemine rahvaesinduse rindelt	
<i>Sisu:</i> „Mõne aja eest esitas Riigivolikogu liige L. Metslang Riigivolikogu kodukorra alusel vabariigi valitsusele küsimuse ühe asutise tegevuse kohta, mille ülesandeks on Eesti töölistkonna heaolu kindlustamine. Selle asutise juhtimine on endisest ajast saadik jäänud ettevõtjate monopoliks ja töölised ei saa seal kuidagi avaldada mõju, küll aga see asutis allub riigivõimu kontrollile. See asutis – esitatud küsimuse andmeil – oli paigutanud eesti töölistkonna heaolu kindlustamise kapitalidest suurema summa ühe välisriigi laenupäberitesse, kusjuures tekib kahtlus, kas see operatsioon on kõigiti teostatud seaduslikus korras. Riigivolikogu liige Metslang oligi omas küsimuses palunud selgitada seda asja. Kuid enne kui valitsusasutised said nähagi seda dokumenti, ilmus L. Metslang uuesti kantseleisse ja mõistatuslikel põhjustel võttis oma küsimuse tagasi. /.../ Või oli Metslangil veel mõningaid muid salapäraseid kaalutlusi, mis sundisid teda kiiresti muutma oma otsust ja põgenema rahvaesinduse rindelt juba oma proovi-esinemisel? Muidugi, Metslangi tagasitõmbumine sündis enne ta minekut Töölistkoja sekretäri kohusetäitjaks.“	<i>Kommentaar:</i> -

23. september 1938	
Märgukiri perfektile	
<i>Sisu:</i> „Ringkond Tallinna sadamatöölisi esitas perfektile märgukirja, milles juhitakse tähelepanu, et sadamas käib tööl teatud osa kodutuid, kes on kasimatud ja täitanud, ja kandes soola ja suhkru kotte, parasiidid satuvad kandjate rõivastelt ka toitainetes, kõnelemata sellest, et ka kaastöölised sageli saavad neilt isikutelt söödikuid. – Palutakse perfekti korraldus heakorra jaluleseadmiseks sadamas.“	<i>Kommentaar:</i> Juhul kui rahvas võtab seda kui hoiatust parasiitidega toidust hoidumiseks, siis on sellel oluline tähendus ja tekitab kindlasti rahvas seas rahulolematust.
23. september 1938	
Järelehüüe	
<i>Sisu:</i> „Fashismivastases võitluses Hispaania vabariigis võitlusrindel langenud osakonna liiget sm. Boris Konstantjuk'i mälestab ETL 08. Sõprus – Tartus.“	<i>Kommentaar:</i> -
23. september 1938	
Vastu Astla Saksa töö ja leib	
<i>Sisu:</i> „Nn. „sinise“ päevad, mis mängisid enne maailmasõda kaevandusis suurt osa, olevat nüüd jälle muutunud harilikuks nähteks. Sellele süüdistusele vastas üks tööline „tööfrondi“ lehes („Der Ruhrarbeiter“) järgmist: „Mäekaevanduste olude tundjale pole tööjõudluse vähenemises midagi imestusväärset. Võimed on üle pingutatud... ükskord peab tulema silmapilk, mil kaevuri jõud ütleb üles; ta peab ülikooret tempot vähendama, et üldse võiks veel töötada... /.../ Autor ei eita võimalust et kohati võib tegemist olla passiivse vastupanuga: madala palgaga halvastitoidetud töölised pääsevad tapvast töötempo viivitamise ja teesklemisega. – Kogu see vaidlus tuleb meelde meie Kiviõli-lugusid. Sama „Deutsche Volkswirt“ kirjutab paar nädalat hiljem, et ka ehitustööstuses ilmnevat umbes 20-protsendiline tööjõudluse vähenemine. /.../ Natsid võivad küll sundida tööliste pikemaid tööpäevi, - 80-tunniline ja isegi 100-tunniline tööaeg pole seal haruldus – aga nad ei suuda takistada, et seejuures langeb töötempo. /.../ Eks ole ju tegemist lausa vihaga, kui natside peahäälkandja „Völkischer Beobachter“ niiviisi kärgib: „Et majanduse alal pole üldiselt uus inimtüüp veel läbi löönud, seepärast jääb majandus poliitikast maha... Igast üksikust meie seas on uue inimtüübi tulek. Muidugi võib kaasa mõjuda ka riik, kui ta kõrgendab oma nõudeid majanduse suhtes. Kui majanduspoliitiline juhtimine kõrgendaks neid nõudeid ja seejuures järjekindlalt vaataks järgi, kuidas majandusest kõrvaldada neid, kes ei suuda kõrgendatud nõudeid täita, siis oleksid eeldused saavutuste parandamiseks loodud... Igaüks, kes ei asu produktsiooni tõstmisele, on reaktionäär ja kahjur.“ – Ka see jutt on kuidagi tuttav. Sakslaste plaan on vist kaugel-sugulane meie „ratsionaliseerimisel“... /.../ Niisiis: saksa tööliste tööpäev pikeneb mitte selleks, et ta saaks paremini süüa ja riietuda, vaid selleks, et tugevneks sõjavägi ning fašistlik riigiparaat.“	<i>Kommentaar:</i> Artiklis on kaks poolt. Esiteks see, et Saksamaa kurnab töölisi ja tööstus kasvab, aga mitte tarbe- ja toiduainete puhul, vaid sõjatööstuse arvel. Muud valdkonnad pigem kahanevad. Ja teisena on käsitletud seda, et saksa rahvas ei saa piisavalt leiba, et teda võõrutatakse sellest ning selle tootmist vähendatakse. Artikli peaideeks võiks siis lugeda seda, et kus on saksa riigi prioriteetid ja miks ta ei hooli oma rahva heast käekäigust.
23. september 1938	
„Kartuse ja Tulingi“ riidevärvimistööstuse töölised alustasid töötüli	
<i>Sisu:</i> „Arvestades viimaste aastate elukalliduse tõusu, ei tule esitatud nõudmisi pidada liialdatuteks, seda enam, et käitises on viimaste aastate jooksul tõstetud vaid üksikute tööliste palku.“	<i>Kommentaar:</i> Artikkel räägib riidevärvimistööstuse tööliste otsusest nõuda endale kõrgemat palka ja siis toob välja selle, kellele kui palju palgalisa loodetakse. Ainus vihje, mis ma siit välja loen, on see, et mainitud on elukalliduse tõusu viimastel aastatel.

Allikad:

Riigiarhiiv ERA F 852 n 1 s 2569 Sisekaitse Ülem, Ajalehe „Rahva Sõna“ ilmumise seismapaneku asjas. 29.09.1938-01.10.1938

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Kätlyn Metsmaa** (isikukood: 49011140228)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

bakalaureusetöö „Ajaleht „Rahva Sõna“ 1927-1938“,

mille juhendajad on dotsent Jaak Valge ja teadur Anu Pallas,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 21. mail 2013

(allkiri)

